

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
ДЕРЖАВНА СЛУЖБА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Вітчизняний та світовий досвід правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності

Збірник наукових праць за матеріалами V Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (7 – 8 квітня 2016 р.)

м. Черкаси

УДК 347.211

ББК 67.404.3

Редакційна колегія:

д.е.н., проф. **Черевко О. В.**;

д.ю.н., проф., член-кор. НАПрН України **Орлюк О. П.**;

д.і.н., проф., відповідальний редактор **Корновенко С. В.**;

к.і.н., доц. **Боковня В. М.**;

к.ю.н., доц. **Волошкевич Г. А.**;

к.ю.н., доц. **Дорошенко О. Ф.**;

к.і.н., доц., відповідальний секретар **Іващенко В. А.**;

к.ю.н., проф. **Кононенко Ю. С.**;

к.б.н., ст.викл. **Кузьмінський П. О.**;

к.ю.н., доц. **Кульбашна О. А.**;

к.і.н., доц. **Попова Н. О.**

к.ю.н., доц. **Постригань Т. Л.**;

к.і.н., доц. **Тараненко О. М.**;

к.ю.н., доц. **Тараненко С. М.**

*Рекомендовано до друку вченою радою ННІ економіки і права
Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького
(протокол № 7 від 20.04.2016 р.)*

Вітчизняний та світовий досвід правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності : Зб. наук. пр. за матеріалами V Всеукраїнської наук.-практ. Інтернет-конф. (7 – 8 квітня 2016 р.) / За заг. ред. О.В. Черевка, О.П. Орлюк. – Черкаси: Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, 2016. – 132 с.

У збірнику наукових праць опубліковано матеріали V Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Вітчизняний та світовий досвід правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності», що відбулася 7-8 квітня 2016 р. на базі Черкаського національного університету імені Б. Хмельницького.

Розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників, студентів, магістрантів, аспірантів, докторантів, усіх, хто цікавиться питаннями інтелектуальної власності та інноваційного розвитку.

УДК 347.211

ББК 67.404.3

ЗМІСТ

<i>Право інтелектуальної власності у вітчизняній та зарубіжній правовій системах. Проблеми економіки, інноватики та маркетингу інтелектуальної власності</i>	
Василенко В. І.	
Право інтелектуальної власності в системі права Російської Федерації.....	6
Эннан Р. Е.	
Правовой режим «облачных» технологий	13
Зеров К. О.	
Пошукові сервіси мережі Інтернет та авторське право	22
Кулешова К. В.	
Аудит інтелектуальних активів підприємства	26
Постригань Т. Л.	
Історико-правовий аспект розвитку технопарків	30
Тараненко О. М.	
Європейський досвід інноваційного розвитку на базі вищих навчальних закладів.....	33
Тараненко С. М.	
Недобросовісна реклама чи особливості торгових звичаїв у конкуренції: теоретичні та практичні аспекти.....	38
<i>Правове регулювання об'єктів права інтелектуальної власності</i>	
Боковня В. М.	
Сутність договорів на розпорядження майновими правами інтелектуальної власності	45
Іващенко В. А., Корновенко С. В.	
Правовий статус суб'єктів селекційної справи у бджільництві.....	52
Кульбашна О. А., Парамонова О. С.	
Предмет договору про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності	57

Музика А. В. Літературні та художні твори – об’єкти авторського права.....	63
Овсяннікова Є. О. Правова охорона винаходів та корисних моделей в Україні	69
Попова Н. О. Охорона прав на географічні зазначення виробів українських народних художніх ремесел.....	74
Савицький О. Г. Торговельна марка як об’єкт права інтелектуальної власності	78
Савоста С. В. Про деякі аспекти, пов’язані з припиненням дії патентів та визнання їх недійсними	84
Сорокін С. О. Суть та значення договорів про конфіденційність.....	90
Тростіна С. В. Європейська система оформлення заявки на винахід з метою патентного захисту українських технічних розробок.....	95
<i>Захист права інтелектуальної власності в Україні та за кордоном</i>	
Бойко А. О. Правове забезпечення та захист авторського права на твори образотворчого мистецтва	103
Височина Л. В. Проблема інтелектуального піратства в Україні та за її межами	108
Горобець О. Плагіат в університетській освіті та науковій діяльності.....	112
Євтушенко Б. С. Загальні засади охорони та захисту авторських прав у шоу-бізнесі	116
Лихограй С. І. Цивільно-правові способи захисту патентних прав.....	122
Турчін Т. В. Охорона та захист прав на комп’ютерні програми в Україні	127

**Право інтелектуальної власності
у вітчизняній та зарубіжній правовій
системах. Проблеми економіки,
інноватики та маркетингу
інтелектуальної власності**

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В СИСТЕМІ ПРАВА РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Василенко Віталій Іванович,
*старший викладач Черкаського національного
університету імені Богдана Хмельницького*

Право інтелектуальної власності (далі ІВ) в Російській Федерації (далі РФ) у сучасній науковій юридичній літературі вживається поняття як «право ІВ» під яким розуміється підгалузь цивільного права з сукупністю правових норм і інститутів права, що регулюють відносини в сфері виникнення, використання і захисту об'єктів інтелектуальної власності [1].

Норми права, які регулюють ІВ, є розгалуженою системою, що включає в себе законодавчі акти різні за юридичною силою, територією, колом осіб і т. д. В загальному вигляді її можна уявити як: міжнародно-правові акти (прийняті в рамках всесвітньої організації інтелектуальної власності (далі – ВОІВ) та її спеціалізованих установ, а також норми світової організації торгівлі і положення про Митний союз); угоди між окремими державами; національне законодавство РФ [2].

Окремим проблемам місця і ролі права ІВ в системі права РФ присвячені роботи В. Резепової, Д. Шестакова, В. Лапач, К. Перелигіна та інших. Однак в цих працях немає одностайної думки про роль і місце ІВ в системі права РФ.

Автор статті ставить за мету визначити місце права ІВ в системі права РФ.

У систему російського законодавства про ІВ входять конституційно-правові норми, адміністративно-правові норми, цивільно-правові норми, трудові норми, процесуальні норми, юрисдикційні норми.

Конституційно-правові норми складають ідейну основу сучасного російського законодавства про ІВ. Це насамперед положення про свободу творчості, друку, слова, думки, недоторканність особистого життя, а також право на доступ до інформації та культурних цінностей.

У п. «О» ст. 71 Конституції РФ в якості самостійної сфери правового регулювання, навідміну від цивільного законодавства, визначено правове регулювання інтелектуальної власності. У ч. 1 ст. 44 Конституції РФ, вказується, що кожному громадянину гарантується свобода літературної, художньої, наукової, технічної та інших видів творчої діяльності, викладання [3].

Цивільно-правові норми регулюють реалізацію виключного права, а також договірні відносини. На ІВ поширюються загальні принципи спадкування, що встановлюються цивільним законодавством РФ. Стаття 138 Цивільного кодексу (далі ЦК) РФ передбачає, що у випадках і в порядку, встановлених ЦК РФ та іншими законами РФ, визнається виключне право (ІВ) громадянина чи юридичної особи на результати інтелектуальної діяльності і прирівняні до них засоби індивідуалізації юридичної особи, індивідуалізації продукції, виконуваних робіт або послуг (фірмове найменування, товарний знак, знак обслуговування тощо) [4].

Адміністративно-правові норми законодавства РФ характеризують систему управління інтелектуальними правами і контролю за їх здійсненням. Фінансові – розкривають порядок фінансування державою і муніципальними органами в сфері створення об'єктів ІВ.

Велике значення в структурі інтелектуальних правовідносин належить інформаційним, а також правових відносин з приводу використання пам'яток культури та інших культурних цінностей.

Законодавство РФ передбачає, що суб'єктом права ІВ може виступати держава. Зокрема, ЦК РФ визначає наступні об'єкти права ІВ, суб'єктом власності яких може бути держава:

- 1) виняткові права, що належать РФ;
- 2) права на використання об'єктів ІВ, виняткові права на які РФ не належать, в тому числі:
  - а) право використання в порядку реквізиції (ст. 242 ЦК України);
  - б) права на використання програми для ЕОМ, винаходу, корисної моделі, промислового зразка, топографії інтегральної мікросхеми, створених в результаті

- виконання державного контракту для федеральних державних потреб;
- в) права на використання винаходу, корисної моделі або промислового зразка без згоди власника патенту в інтересах національної безпеки за рішенням Уряду РФ (ст. 1360 ЦК України);
  - г) права, пов'язані з володінням і використанням обов'язкового примірника документа, геодезичної та картографічної інформацією та геологічною інформацією про надра;
- 3) права на встановлення обмежень оборотоздатності об'єктів інтелектуальної власності, виключні права на які РФ не належать;
- 4) право запобігання та заборони незаконного використання яких би то не було чином олімпійської символіки [5].

Трудові норми характеризують відносини творця творчого результату з адміністрацією підприємств, установ, організацій з приводу службових творів [2].

Згідно ст. 15 Трудового кодексу (далі ТК) РФ, «Трудові відносини – відносини, засновані на угоді між працівником і роботодавцем про особисте виконання працівником за плату трудової функції (роботи за посадою відповідно до штатного розкладу, професії, спеціальності з вказівкою кваліфікації; конкретного виду доручається працівникові роботи), і підпорядковані працівника правилам трудового розпорядку при забезпеченні роботодавцем умов праці, передбачених трудовим законодавством та іншими нормативно-правовими актами, що містять норми трудового права, колективним договором, угодами, локальними нормативними актами, трудовим договором»[6].

Процесуальні норми спрямовані на здійснення у встановлені законом формі прав і законних інтересів авторів об'єктів ІВ.

Так, відповідно до II розділу Додатка до Угоди між Урядом Російської Федерації і Європейським космічним агентством про співробітництво і партнерство в дослідженні і використанні космічного простору в мирних цілях, щодо володіння, розподілу і здійснення права ІВ застосовуються такі основні принципи:

– принцип належної охорони ІВ;

- принцип належного обліку відповідних внесків сторін та учасників при визначенні їх відповідних прав та інтересів;
- принцип ефективного використання результатів спільної діяльності або спільного дослідження;
- принцип недискримінаційного поводження з учасниками;
- принцип захисту конфіденційної інформації [7].

Юрисдикційні норми регламентують питання відповідальності за порушення законодавства про ІВ і порядку їх реалізації, за порушення авторських і суміжних прав, а також винахідницьких і патентних прав, а також інші порушення в цій сфері передбачена адміністративна (ст. 7.12 Кодексу про адміністративні правопорушення (далі КпАП) РФ, ст. 7.28 КпАП РФ), кримінальна (ст. 146-147 Кримінального кодексу (далі – КК) РФ, ст. 180 КК РФ) цивільно-правова (частина 4 ЦК РФ) відповідальність [8].

Крім цього, об'єктивно-правові відносини в сфері ІВ регламентуються також іншими кодексами РФ: Митним Кодексом РФ, податковим кодексом РФ, Цивільним процесуальним кодексом РФ.

Право ІВ слід розуміти як багатопланове соціальне явище, в якому тісно переплітаються духовні і матеріальні начала. Звідси двоєдина природа права ІВ, що виявляється в єдності приватного (особистого) інтересу і суспільних потреб. Цим характеризується особлива природа даного явища, що виступає одночасно в двох іпостасях: приватноправовій та публічно-правовій. Присутність одночасно двох начал і їх переплетення, визначають місце права ІВ в системі сучасного права РФ. Мова йде про досить широке коло суспільних відносин, пов'язаних з правовим регулюванням ІВ, включаючи права творчої особи та її захист. Відповідно, суспільні відносини, що виникають у цій сфері, можна з певною часткою умовності назвати інтелектуальними правовідносинами. Саме вони складають предмет права ІВ [2].

Виходячи з викладеного вище переліку нормативних актів різних галузей права можна констатувати, що предмет права ІВ – суспільні відносини, об'єктом яких є результати інтелектуальної діяльності (далі РІД), регулюються цивільним законодавством. Відповідно до ст. 2 ЦК РФ, цивільне законодавство визначає

правове становище учасників цивільного обороту, підстави набуття і порядок здійснення права власності, виняткових прав на РІД, регулює договірні та інші зобов'язання, а також інші майнові та пов'язані з ними особисті немайнові відносини, засновані на рівності, автономії волі і майновій самостійності їх учасників. Серед об'єктів цивільного права законодавець називає і РІД, в тому числі виключні права на них (ст. 128 ЦК РФ). У ЦК РФ можна виділити кілька основних понять права ІВ. Звертають на себе увагу такі поняття, як «виняткове право», «виняткові права» і «інтелектуальна власність», значення яких необхідно визначити з метою їх правильного застосування в подальшому. У ЦК РФ поняття «інтелектуальна власність» і «виняткові права» мають одне і те ж значення і позначають об'єкти виключного права – підгалузі цивільного права, яка, як, наприклад, і право власності, представляє собою сукупність норм, що регулюють певні, однотипні відносини, утворюючи підгалузь цивільного права. У той же час поняття «виключне право» і «інтелектуальна власність» становлять підгалузь цивільного права, пристгне подвійне значення поняття «інтелектуальна власність», яке до того ж не належить до юридичної категорії [9]. Отже, російська правова система в сфері ІВ в сучасних умовах продовжує еволюціонувати, породжує необхідність кодифікації нормативно-правової бази в сфері ІВ. Така кодифікація сприятиме не тільки модернізації та взаємоузгодження нормативно-правової бази в сфері ІВ, усунення існуючих протиріч, а також трансформації і визнання права ІВ як самостійної галузі права.

У такому контексті ми повністю поділяємо думку Д. Шестакова щодо того, що система методів правового регулювання в сфері права ІВ включає широкий спектр методів і прийомів правового впливу, характерних як для приватноправових, так і для публічно-правових галузей права. Це і метод договорів, і метод владного регулювання, і автономія особистості, і суспільний інтерес [2], можна говорити про становлення в системі права РФ нової комплексної галузі права – права ІВ.

Правове регулювання ІВ має на меті створити творчу особистість оптимальний режим для досягнення суспільно корисного і значимого результату.

Сучасне розуміння ІВ має представляти інформаційні відносини з приводу результатів інтелектуальної діяльності і засобів їх індивідуалізації, що включають взаємні права та обов'язки творця цих цінностей і держави – як виняткові, так і особисті. Ці відносини регулюються і з урахуванням ринкових відносин на вартісній основі [2].

Інтелектуальні правовідносини – це суспільні відносини, що визначають правове становище особи як творця творчих результатів, а також її права та обов'язки, взаємини з суспільством і державою з приводу творчих результатів, яким закон надає правове значення як результатів інтелектуальної діяльності [10].

Об'єктами права ІВ є: твори науки, літератури, мистецтва та інші види творчої діяльності в сфері виробництва, в т.ч. відкриття, винаходи, раціоналізаторські пропозиції, промислові зразки, програми для комп'ютерів і так далі. Об'єкти права інтелектуальної власності у цілому відрізняються від інших об'єктів цивільного права, зокрема, що вони – нематеріальні за своєю суттю не дивлячись матеріальну форму втілення, оскільки є результатом інтелектуальної творчої діяльності, а не фізичної праці.

Суб'єктами права ІВ є: творець (творці) об'єкта права інтелектуальної власності (автор, виконавець, винахідник та інші) та інші особи, яким належать особисті немайнові та (або) майнові права інтелектуальної власності відповідно до закону або договором.

Таким чином, можна стверджувати, що право ІВ представляє собою умовне, збірне поняття, що об'єднує норми конституційного права, цивільного права, адміністративного права, трудового права та інших галузей права. Право ІВ РФ включає в себе інститут авторського права і суміжних прав, інститут патентного права, інститут права на засоби індивідуалізації, інститут права на селекційні досягнення, інститут права на секрети виробництва, інститут права на топографії інтегральних мікросхем. Право ІВ РФ, володіє основами для поділу права на галузі: предмет правового регулювання; метод правового регулювання; здатність до

взаємодії з іншими галузями права як підсистемами одного і того ж рівня. У такому випадку можливо стверджувати, що право ІВ РФ – галузь права.

Список використаних джерел:

1. Резепова В. «Шпаргалка по праву интеллектуальной собственности» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://readr.ru/viktoriya-rezerova-shpargalka-po-pravu-intellektualnoy-sobstvennosti.html>.
2. Шестаков Д. Интеллектуальная собственность в системе российского права и законодательства [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.juristlib.ru/book_1951.html.
3. Конституция Российской Федерации (принята на всенародном голосовании 12 декабря 1993 г.) (с поправками) [Электронный ресурс]. – Режим доступа к ресурсу: <http://constitution.garant.ru/rf/chapter/3/>.
4. Гражданский кодекс РФ – Режим доступа: <http://www.gk-rf.ru/statia138>.
5. Государство и объекты интеллектуальной [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.iqpravo.ru/postulati/intellektualnaja-sobstvennost/news_detail.php?ID=1850.
6. Трудовой Кодекс [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.trkodeks.ru/stat/tk-glava-2/statia-15/>.
7. Соглашение между Правительством Российской Федерации и Европейским космическим агентством о сотрудничестве и партнерстве в исследовании и использовании космического пространства в мирных целях (Париж, 11 февраля 2003 года) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.federalspace.ru/main.php?id=280&did=11o0>.
8. Перелыгин К. О месте интеллектуальной собственности в системе российского уголовного законодательства в системе российского уголовного законодательства. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.zonazakona.ru/law/comments/397/>.
9. Научно-технический прогресс Понятие и предмет права интеллектуальной собственности. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://electrocontrol.net/ponyatiye-i-predmyet-prava-intyellyektualnoy-sobstvyennosti/>.
10. Лапач В.А. Система объектов гражданских прав: теория и судебная практика / В.А.Лапач. – М.: Юридический центр Пресс, 2002. – 568 с.

ПРАВОВОЙ РЕЖИМ «ОБЛАЧНЫХ» ТЕХНОЛОГИЙ

Эннан Руслан Евгеньевич,
кандидат юридических наук, доцент,
доцент кафедры права интеллектуальной собственности
Национального университета «Одесская юридическая академия»

Во всем мире в настоящее время все большее распространение получают так называемые «облачные» технологии (или, иначе, «облачные» вычисления). На основе этих технологий возможно оказывать услуги органам государственной власти, бизнесу и гражданам. В связи с этим представляется важным определить, что же понимается под «облачными» вычислениями, как они «вписываются» в правовое поле и нуждается ли действующее законодательство в корректировке для их активного использования в практической деятельности как государственных и муниципальных структур, так и граждан и коммерческих организаций.

Если в английском языке рассматриваемому явлению соответствует только один термин – *cloud computing*, то при переводе используются несколько близких по значению терминов: «облачные» технологии, «облачные» (рассеянные) вычисления, облачная (рассеянная) обработка данных. В переводе с английского термин *cloud* означает не только облако, но и имеет иное значение: рассеянный, что изначально подразумевалось при использовании данного термина с учетом специфики применяемой технологии. Все приведенные термины означают технологию распределенной обработки данных, в которой компьютерные ресурсы и мощности предоставляются пользователю через сеть Интернет как Интернет-сервис. Именно распределенная обработка данных позволяет говорить о «рассеянной» технологии.

Суть «облачных» вычислений сводится к тому, что вместо приобретения и использования собственной вычислительной техники (и (или) не только вычислительной техники) осуществляется ее аренда у компании, предоставляющей услуги на основе «облачных» технологий провайдера.

Термин «облачные» вычисления на практике часто используется для обозначения любых услуг, которые предоставляются через сеть Интернет, хотя, это слишком расширительное понимание. В настоящее время существующую совокупность «облачных» сервисов принято разделять на три основные категории, которые, в свою очередь, могут подразделяться на более мелкие группы: инфраструктура как сервис (*Infrastructure as a Service – IaaS*); платформа как сервис (*Platform as a Service – PaaS*); программное обеспечение как сервис (*Software as a service – SaaS*) [1].

Инфраструктура как сервис означает аренду вычислительных мощностей, но не физически, а виртуально. Пользователю предоставляется виртуальный сервер с уникальным *IP*-адресом (или набором адресов), структура для хранения данных и возможность управления этим комплексом.

Платформа как сервис (*PaaS*) состоит из одного или нескольких виртуальных серверов с установленными операционными системами и специализированными приложениями, которые выбираются исходя из интересов пользователя.

Программное обеспечение как сервис (*SaaS*) дает возможность пользоваться программным обеспечением провайдера, осуществляющего «облачные вычисления» удаленно через Интернет. Такой сервис позволяет не покупать программное обеспечение, а пользоваться им при возникновении необходимости с помощью различных клиентских устройств. В то же время контроль и управление физической и виртуальной инфраструктурой «облака», в том числе сети, серверов, операционных систем, систем хранения, осуществляется «облачным» провайдером.

Национальный институт стандартов и технологий США выделяет следующие обязательные характеристики «облачных» вычислений:

- самообслуживание по требованию (*self service on demand*), при котором потребитель самостоятельно определяет и изменяет вычислительные потребности, такие как серверное время, скорости доступа и обработки данных, объем хранимых

- данных без взаимодействия с представителем поставщика услуг;
- универсальный доступ по сети – услуги доступны потребителям по сети передачи данных вне зависимости от используемого терминального устройства;
  - объединение ресурсов (*resource pooling*), при котором поставщик услуг объединяет ресурсы для обслуживания большого числа потребителей в единый пул для динамического перераспределения мощностей между потребителями в условиях постоянного изменения спроса на мощности; при этом потребители контролируют только основные параметры услуги (например, объем данных, скорость доступа), но фактическое распределение ресурсов, предоставляемых потребителю, осуществляет поставщик;
  - эластичность, означающая, что услуги могут быть предоставлены, расширены, сужены в любой момент времени, без дополнительных издержек на взаимодействие с поставщиком, как правило, в автоматическом режиме;
  - учет потребления и объема предоставленных потребителям услуг.

Все более широкое использование «облачных» технологий определяется их привлекательностью для пользователя, получающего явные выгоды и преимущества. Так, снижаются финансовые издержки, поскольку оплата услуг «облачного» провайдера и покупка собственной техники несопоставимы по уровню расходов. Кроме того, пользователь получает и оплачивает услугу, только когда она ему необходима и только в том объеме, который он использует. Таким образом, «облачные» технологии позволяют сократить расходы как на приобретение и модернизацию собственного оборудования, так и на приобретение, поддержку и модернизацию собственного программного обеспечения.

Что касается крупных компаний, то они, сохраняя за собой собственные структуры, могут передавать «облачному» провайдеру выполнение отдельных функций (например, хранение архивов, фильтрацию спама).

Следует отметить, что набор услуг (как разовых, так и постоянных), оказываемых «облачным» провайдером и

доступных для организаций малого и среднего бизнеса, с использованием «облачных» технологий чрезвычайно широк. «Облачные» технологии можно использовать постоянно или разово, например, для проведения он-лайн конференций с помощью услуг «облачного» провайдера, который предоставляет свое оборудование, высокоскоростные каналы, и обеспечивает их обслуживание.

Еще одна популярная услуга – электронная почта. «Облачные» технологии позволяют передать ее «облачному» провайдеру, который обеспечивает выполнение этой функции своими силами. Не меньший интерес представляет резервное копирование и хранение архивов, которые «облачный» провайдер также может взять на себя. Передавая «облачному» провайдеру определенные функции, потребитель освобождает себя и от необходимости выполнения ряда сопутствующих процедур (например, обновления программного обеспечения).

В «облачных» технологиях применяется плата за фактическое использование вычислительных ресурсов, когда пользователь оплачивает только тот объем, который им действительно был использован за определенный промежуток времени. Еще один важный момент - использование ресурсов в любом месте и в том объеме, в каком необходимо, что невозможно обеспечить при использовании собственного оборудования.

К плюсам следует также отнести современность применяемой техники и технологий, освобождение от необходимости самостоятельно решать вопросы безопасности, технического обслуживания, устранения неисправностей, расширения инфраструктуры, обновления лицензионного программного обеспечения, обучения персонала, что перекладывается на провайдера «облачных» услуг.

Вместе с тем «облачные вычисления» обладают и серьезными недостатками, которые связаны в первую очередь с передачей ряда функций «облачному» провайдеру и, как следствие, потерей контроля за собственными данными.

Пользователь не имеет достаточной и достоверной информации, чтобы оценить безопасность используемых

провайдером «облачных» технологий, гарантии сохранности своей информации, а только имеет доступ к собственным данным и возможность работы с ними.

Существует вероятность, что с повсеместным распространением «облачных» технологий актуальной станет проблема наличия неконтролируемых данных, когда информация, оставленная пользователем, будет храниться годами либо без его ведома, либо он будет не в состоянии изменить какую-то ее часть. В качестве примера приводят *Google*, где пользователь не в состоянии удалить неиспользуемые им сервисы и даже удалить отдельные группы данных, созданные им в некоторых из них. Вместо удаления своих данных предлагается создать новые. Однако имя пользователя уже занято предыдущей учетной записью, которая не удаляется, и требуется создание новой [2].

Вместе с тем следует учитывать, что это могут быть и персональные данные. Представляется, что либо пользователю должно быть предоставлено средство для удаления своих же данных, либо по его требованию это должен сделать «облачный» оператор. Существуют также и другие проблемы, связанные с персональными данными в случае передачи их обработки «облачному» провайдеру.

Так, если оператор персональных данных хочет обрабатывать персональные данные не самостоятельно, а воспользоваться услугами «облачного» провайдера, то для этого ему необходимо заручиться согласием субъекта персональных данных на обработку его данных третьей стороной – сервис-провайдером. В свою очередь, «облачный» провайдер должен обеспечить соблюдение требований, в том числе технических, которые должны быть предусмотрены в законодательстве. Ситуация усугубляется, если «облачный» провайдер не является гражданином страны, а такая ситуация вполне реальна, поскольку многие «облачные» сервисы физически располагаются на зарубежных серверах.

Некоторые аналитики предполагают усиление и других проблем с «облачными» вычислениями. Так, например, Марк Андерсон, руководитель отраслевого IT-издания *Strategic News*

Service, считает, что из-за значительного притока пользователей сервисов, использующих «облачные» вычисления, возрастает стоимость ошибок и утечек информации с подобных ресурсов. Тем не менее многие эксперты придерживаются той точки зрения, что преимущества и удобства перевешивают возможные риски использования подобных сервисов.

Есть и еще одна проблема: обработку и хранение далеко не всех данных можно доверить «облачному» провайдеру, ведь, по существу, невозможно обеспечить контроль за их использованием и передачей. Указанное обстоятельство смягчается возможностью выбора компаний, предоставляющих услуги «облачных» вычислений; однако это не снимает угрозы потери, порчи данных или их использования третьими лицами без разрешения владельца данных.

Эта проблема является частью более глобальной проблемы – безопасности данных, которые находятся на серверах. Нередко информация оказывается украденной, в результате хакерской атаки на эти серверы или страдает из-за желания сотрудников провайдеров заработать на продаже пользовательских данных [3].

Несмотря на это, проводимые исследования показывают, что около половины европейских компаний уже используют «облачные» вычисления, и ожидается, что выше 30% начнет планирование и переход к модели распределенных вычислений в ближайшие годы. При этом 85% компаний, уже внедривших «облака», планирует в ближайшее время дальнейшее увеличение их использования для управления критически важными бизнес-процессами, такими как резервное копирование и доступ к данным.

Вместе с тем следует отметить, что типы «облаков» могут быть разными, а сами «облака» – существенно отличаться друг от друга, в том числе в плане безопасности.

Специалисты в сфере информационных технологий подразделяют «облака» на публичные и частные. Как следует из наименования, публичные могут использоваться любым лицом, а частные предоставляют услуги с использованием закрытой, не имеющей общего доступа инфраструктуры ограниченному числу пользователей. Еще один вариант частного «облака» –

использование провайдером публичного «облака» для организации в рамках него частного «облака», что повышает степень контроля и, соответственно, безопасности. Частное «облако» может быть предназначено как для использования одной организацией, так и для использования этой организацией вместе с ее клиентами.

Публичное «облако» может создаваться и принадлежать различным субъектам, в том числе коммерческим, научным и правительственным структурам. Однако открытым остается вопрос о том, как следует рассматривать такие «облака». Видимо, несмотря на публичную сферу, в рамках которой они будут создаваться, по критерию доступности «облачных» вычислений их следует характеризовать как частные.

Наряду с публичными и частными «облаками» иногда выделяют еще два вида «облаков»: гибридное и общественное. Гибридное рассматривается как комбинация из двух или более различных «облачных» инфраструктур (частных, публичных или общественных), остающихся уникальными объектами, но связанных между собой стандартизированными или частными технологиями передачи данных и приложений. В свою очередь, общественное «облако» рассматривается как инфраструктура, предназначенная для использования конкретной группой потребителей услуг, имеющих общие задачи и ресурсы. Общественное «облако» может принадлежать и эксплуатироваться одним или несколькими субъектами.

К достоинствам «облаков» относят типизацию услуг, возможность выбрать нужное количество сервисов с ясным пониманием стоимости каждого из них. Набор услуг, базирующихся на «облачных» технологиях, действительно имеет широкий диапазон и зависит от интересов и потребностей пользователя. Это могут быть: полный перевод реализации своих задач в «облака»; передача (по сути, на аутсорсинг) отдельных своих функций; использование возможностей «облачных» технологий в разовом порядке, в случае необходимости.

При этом можно положиться только на одного провайдера и использовать только его услуги, но можно и каждую услугу подключать отдельно у разных провайдеров.

Выбор перечисленных вариантов использования «облачных» технологий во многом зависит от масштабов деятельности организации: малый бизнес заинтересован в услугах резервного копирования и архивирования, электронной бухгалтерии и т.д. Однако было бы неверным считать, что «облачные» технологии нужны только малому бизнесу. В них заинтересованы и такие крупные клиенты, как, например, банки. Как отмечают аналитики, «почти все сервисы, которые связаны со сложными IT-процессами, банки постепенно будут выносить во внешнюю среду, в «облака», поручать специализированным процессинговым центрам и сервис-провайдерам» [4].

Перечисленные выше три основных блока «облачных» технологий (инфраструктура как сервис (*IaaS*); платформа как сервис (*PaaS*); программное обеспечение как сервис (*SaaS*)) имеют, определенные различия. Инфраструктура как сервис означает, по сути, аренду вычислительных мощностей, но не физически, а виртуально, а платформа как сервис (*PaaS*) (например, обработка и хранение данных) и программное обеспечение как сервис (*SaaS*) представляют собой оказание услуг.

Применительно к трем основным блокам «облачных» технологий можно провести аналогию с активно применявшимся в 70-х годах XX века договором на продажу машинного времени вычислительными центрами, который также имел несколько вариантов. Можно было арендовать вычислительную технику, при этом на ней работал персонал арендатора. Можно было «арендовать» не только вычислительную технику, но и обслуживающий персонал, что, по сути, означало не аренду, а оказание услуг. Наниматель (арендатор) лишь передавал необходимые для обработки данные и получал от оператора готовый результат. Такие же варианты отношений, но на качественно новом уровне, предлагают и «облачные» технологии. Поскольку, большая часть IT-задач так или иначе будет передана на аутсорсинг, то в ближайшее время представляется необходимым более детально определить правовую природу отношений, связанных с «облачными» технологиями.

Список источников:

1. Валентинова Т. Что в действительности представляют собой облачные сервисы Т. Валентинова // URL: <http://www.gmmrnota.com/interests/hardsoft/что-такое-облачные-технологии>
2. URL: <http://cloudzone.ru/articles/analytics/39.html>
3. Станкевич В. Облачные вычисления / В.Станкевич // Финансовая газета. Региональный выпуск. – 2011. – № 32.
4. Костылев И. Облака в небо спрятались / И. Костылев // Банковское обозрение. – 2011. – № 7. – С. 88-91.

ПОШУКОВІ СЕРВІСИ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ ТА АВТОРСЬКЕ ПРАВО

Зеров Костянтин Олександрович,
аспірант КНУ імені Тараса Шевченка;
м.н.с. НДІ ІВ НАПрН України

При дослідженні питань охорони та захисту авторських прав на твори, що розміщені в мережі Інтернет, вбачається за необхідне окремо звернути увагу на діяльність пошукових сервісів (сервісів інтернет-агрегаторів). Таку діяльність необхідно розглядати у двох аспектах:

- 1) розміщення результатів пошуку у вигляді списку гіперпосилань, що можуть містити у своїй структурі (описовій (інформаційній) частині гіперпосилання)¹ твори;
- 2) індексація та кешування² змісту веб-сайтів та інших об'єктів авторського права (зокрема, літературних творів) як акт відтворення.

Загальноприйнятою є точка зору, що гіперпосилання не є самостійним об'єктом авторського права, а тільки елементом, що виконує функції адресації користувачів, оскільки не відповідає умовам охороноздатності, які висуваються до об'єктів авторського права. Однак, мусимо внести застереження з цього приводу: розмір інформаційної частини гіперпосилання необмежений (крім випадків використання гіперпосилань у базах даних, у яких розмір кожної частини залежить від параметрів хостингу). Тому за певних підстав текст (незалежно від формату кодування), зображення або інший об'єкт у складі гіперпосилання може охоронятися як твір

---

¹ Обов'язковими структурними елементами гіперпосилання є адреса, за якою має відбутися перехід, та описова інформація (текст, зображення чи інший елемент), що відображається на пристрої виведення. Факультативними елементами гіперпосилання є його атрибути, а саме: шрифт, тайтл (англ. «title», атрибут, що використовується для опису змісту елемента у вигляді підказки, яка з'являється при наведенні курсору на елемент), розмір тексту, примусове відкриття гіперпосилання у новому вікні браузера тощо).

² Кешування підвищує продуктивність мережі Інтернет, що дозволяє пошуковим системам можливість швидкого отримання кешованої копії на своєму сервері замість того, щоб постійно отримувати таку копію з віддалених серверів. Кешування також корисне коли певна веб-сторінка недоступна через проблеми інтернет-трафіку або перевантаження веб-сайту[1].

або, відповідно до положень ст. 9 Закону «Про авторське право і суміжні права» (Далі Закон) [2], як частина твору, яка може використовуватися самостійно, у тому числі й оригінальна назва твору. Це ж саме застереження стосується і змісту факультативного атрибуту гіперпосилання «title».

На підтвердження цього слід навести іноземний досвід щодо розміщення гіперпосилань у Німеччині та Іспанії. Так, в Німеччині 22 березня 2013 р. були прийняті зміни до закону «Про авторське право» (Urheberrechtsgesetz), ст. 87F, 87G і 87H якого передбачають виключне право видавців на комерційне використання їхнього контенту протягом одного року від дня публікації, тим самим обмежуючі пошукові системи від безоплатного показу уривків у гіперпосиланнях з газетних статей. Однак оплата не передбачається за відображення окремих слів або короткі текстові фрагменти. Тим не менш, в законі «Urheberrechtsgesetz» не зазначено необхідної кількості символів для безоплатного використання [3]. В Іспанії 28 жовтня 2014 р. був прийнятий закон, який вимагає від сервісів, що розміщують гіперпосилання на новини і витяги з новин, сплачувати відрахування організації колективного управління, що представляє інтереси іспанських газет (Асоціація редакторів іспанських щоденників (Association of Editors of Spanish Dailies (AEDE))). Штраф за невиконання цієї умови може сягати 600000 євро. Після прийняття цього закону сервіс Google News припинив свою діяльність в Іспанії [4].

При аналізі діяльності щодо індексації та кешування змісту веб-сайтів пошуковими сервісами необхідно відзначити, що такі дії можливо кваліфікувати як використання твору, а саме – його відтворення (запис одного або більше примірників твору для тимчасового чи постійного зберігання в електронній (у тому числі цифровій) формі). Станом на березень 2016 р. законодавство України не містить положень щодо обмежень майнових прав правоволодільців стосовно кешування, а відтак – діяльність пошукових сервісів щодо створення кешованих копій веб-сторінок можна кваліфікувати як порушення авторського права.

Проаналізувавши досвід в іноземних державах щодо кваліфікації дій з індексації та кешування творів інформаційними

посередниками, зокрема в США, то слід зауважити, що такі дії визнаються судами правомірними згідно доктрини добросовісного використання (англ. fair use).³ В Японії згідно ст. 47-6 Закону Японії «Про авторське право» діяльність пошукових сервісів визнається обмеженнями майнових прав правоволодільця [5]. В країнах Європейського Союзу згідно положень ст. 13 Директиви 2000/31/ЄС «Про деякі правові аспекти інформаційних послуг, зокрема, електронної комерції, на внутрішньому ринку» інформаційний посередник з кешування звільняється від відповідальності за порушення авторських прав за сукупності певних умов, а саме якщо:

- 1) таке кешування є автоматичним, проміжним і тимчасовим;
- 2) здійснюється з єдиною метою – зробити більш ефективною наступну передачу інформації;
- 3) постачальник не модифікує інформацію;
- 4) постачальник виконує умови доступу до інформації;
- 5) постачальник виконує правила, що стосуються оновлення інформації, які визначені способом, що широко визнаний і використовується в промисловості;
- 6) постачальник не перешкоджає законному використанню технологій, які широко визнаються і використовуються в промисловості, щоб одержати дані стосовно використання інформації;
- 7) постачальник вдається до швидких дій з метою усунення можливості доступу чи відключення доступу до інформації, яку він зберігав, після того як він дізнається, що інформація на початковій стадії передання була видалена з мережі або доступ до неї був відключений, чи суд або адміністративний орган наказав здійснити таке усунення чи відключення. [6].

Згідно положень ст. 246 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [9] (в основі якої положення ст. 13 вказаної вище Директиви), зазначені положення мають бути імплементовані до

---

³ U.S. District Court Nevada District's findings of fact and conclusion of law & Order in case Blake A. Field Vs Google, Inc, from 12.01.2006 [7]; U.S. Court of Appeals for the Second circuit's decision in case Authors Guild Vs. Google, Inc. (13-4829-cv) from 16.10.2015 [8]

українського законодавства впродовж 18 місяців з дати набрання чинності Угоди.

Таким чином, авторсько-правове регулювання діяльності пошукових сервісів мережі Інтернет в Україні потребує вдосконалення у вигляді внесення змін до законодавства щодо звільнення інформаційних посередників за кешування. Зазначені зміни сприятимуть гармонізації українського законодавства до європейських стандартів.

Список використаних джерел:

1. What is proxy cache? Webopedia Definition [Electronic resource] – Access mode: http://www.webopedia.com/TERM/P/proxy_cache.html.
2. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 року № 3792-XII // ВВР, 1994, № 13, ст. 64 (зі змінами).
3. Rosati E. The German 'Google Tax' law: groovy or greedy? [Electronic resource] / Eleonora Rosati – Access mode: <http://jiplp.blogspot.co.uk/2013/06/the-german-google-tax-law-groovy-or.html>.
4. Spain moves to protect domestic media with new 'Google tax' [Electronic resource] – Access mode: <http://www.theguardian.com/technology/2014/oct/31/spain-newspaper-google-tax>.
5. Copyright Law of Japan Copyright Research and Information Center (CRIC) October, 2015 Translated by Yukifusa OYAMA et al. [Electronic resource] – Access mode: http://www.cric.or.jp/english/clj/doc/20151001_October,2015_Copyright_Law_of_Japan.pdf.
6. Директива 2000/31/ЄС Європейського парламенту та Ради «Про деякі правові аспекти інформаційних послуг, зокрема, електронної комерції, на внутрішньому ринку» («Директива про електронну комерцію») від 8 червня 2000 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_224/print1390065800474289
7. U.S. District Court Nevada District's findings of fact and conclusion of law & Order in case Blake A. Field Vs Google, Inc, from 12.01.2006 [Electronic resource] – Access mode: <http://fairuse.stanford.edu/case/field-v-google-inc/>.
8. U.S. Court of Appeals for the Second circuit's decision in case Authors Guild Vs. Google, Inc. (13-4829-cv) from 16.10.2015 [Electronic resource] – Access mode: <http://cases.justia.com/federal/appellate-courts/ca2/13-4829/13-4829-2015-10-16.pdf?ts=1445005805>.
9. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. // Офіційний вісник України. – 2014. – №75. – С. 83.

АУДИТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

Кулешова Каріна Володимирівна,
ТОВ «ДЕЗЕГА ХОЛДІНГ УКРАЇНА»,
R&D центр, інженер з науково-технічної інформації

Упродовж всієї історії інтелектуальної власності в її основі лежала передумова, що визнання і винагорода, пов'язані з правом власності на результати творчості, що є додатковим стимулом для винахідницької та творчої діяльності, яка в свою чергу стимулює економічний розвиток і зв'язок між знаннями, уявою, інновацією, інтелектуальною власністю та рішенням у вигляді поліпшених продуктів нових технологій, що є потужним стимулом економічного розвитку [1].

Інтелектуальна власність (ІВ) здатна впливати на підвищення якості продукції, що випускається підприємством, за рахунок чого зростають прибутки від обсягу її продажу та примножуються прибутки підприємства. Таким чином, науково-технічні досягнення, розвиток виробничих технологій та інтелектуальний капітал, є основою стрімкого розвитку підприємства.

Слід зазначити, що на багатьох підприємствах відсутні чітко визначені, стратегії патентної діяльності підприємства, а також відсутній процес управління об'єктами інтелектуальної власності, як особливими виробничими активами підприємства.

Аудит (лат. audit – слухати) – перевірка даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності суб'єкта господарювання з метою перевірки її достовірності в усіх суттєвих аспектах та відповідності вимогам законів України, стандартам бухгалтерського обліку або внутрішнім положенням суб'єктів господарювання [2].

Інтелектуальний актив це економічний термін який відображає властивість нематеріальних об'єктів приносити прибуток. Нематеріальні об'єкти характеризуються відсутністю матеріально-речової структури та відносною постійністю їх споживної вартості упродовж тривалого періоду використання.

Відповідно до ч. 5 Наказу Міністерства Фінансів України «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку», від 18.10.1999 року до складу нематеріальних активів включають права на об'єкти інтелектуальної власності [3].

Основними пунктами аудиту інтелектуальної власності є:

- складання переліку всієї інтелектуальної власності підприємства;
- перевірка правильності оформлення охоронних документів та ступеню захисту продукції, що випускається підприємством;
- виокремлення інтелектуальних активів, що потребують захисту та перетворення в інтелектуальну власність;
- стимулювання процесу систематичного витягу знань та перетворення в інтелектуальні активи;
- визначення порушень прав на інтелектуальну власність конкуруючими підприємствами (фірмами);
- визначення «слабких» місць у процедурах, що застосовує підприємство для ідентифікації та захисту інтелектуальних активів.

Аудит ІВ на підприємстві може проводитися як залученими аудиторськими фірмами (або фірмами патентних повірених), за попередньо складеним договором, так і власними силами, наприклад штатними фахівцями з інтелектуальної власності.

Так, для розуміння повної картини, що склалася на підприємстві, на початку складається повний перелік об'єктів інтелектуальної власності підприємства. Тобто перелік всіх існуючих на даний момент охоронних документів (патентів, свідоцтв), відповідно до продукції, що виробляє підприємство. Також до цього пункту слід віднести складання списку усіх поданих заявок на отримання охоронних документів, для того щоб чітко розуміти яка продукція і на яких ринках має патентний захист.

Щодо правильності оформлення документів, то слід зазначити, що усі існуючі документи повинні бути правильно оформлені. Також, на даному етапі приділяється увага ступеню захисту продукції, що виробляється та реалізується, з урахуванням існуючих охоронних документів. Наприклад, найбільший ступінь захисту продукції буде забезпечуватися у

разі комплексного захисту продукції (патент на винахід чи корисну модель, патент на промисловий зразок, свідоцтво на торгівельну марку) на вибраних ринках. При цьому необхідно враховувати, що патент на винахід надає надійніший захист для виробленого продукту, за рахунок наявності жорсткіших умов патентоздатності [4] та тривалішого терміну дії (в Україні патент на винахід діє 20 років, а для патенту на корисну модель термін дії – 10 років).

Наступний пункт аудиту інтелектуальної власності – це виокремлення інтелектуальних активів, що потребують захисту. Насамперед цей етап важливий у процесі розробки нових технічних рішень до продукції, що випускається. А також для визначення пріоритетних напрямків руху, що обираються керівництвом підприємства, наприклад для виходу продукції на нові ринки збуту.

Процес створення нових розробок, технічних чи конструкторсько-художніх рішень повинен стимулюватися керівниками підрозділів розробників на підприємстві. Слід враховувати, що інтелектуальна власність потенційно створюється там, де розумові і практичні зусилля націлені на вирішення проблеми чи задоволення потреби. Ця концепція застосовна не тільки до технологічних досліджень і розробок продуктів, але і до маркетингових досліджень, підготовці матеріалів по збуту та просування товарів на ринок, розробці систем обліку і контролю нових методів ведення бізнесу.

Визначення порушень прав на об'єкти інтелектуальної власності конкурентами є також необхідною і важливою складовою аудиту інтелектуальної власності. Так, як копіюючи конструкцію, чи зовнішній вигляд продукції, конкуренти виробляють схожу продукцію та реалізують її, витісняючи підприємство із зайнятої позиції у відповідній галузі виробництва.

Виходячи з того, що всі попередні етапи будуть виконані, можливо визначити та проаналізувати основні помилки, що призвели до неповноцінного захисту продукції та порушень прав з боку конкурентів. Врахування таких помилок допоможе у майбутньому уникати ситуацій із порушенням прав ІВ.

Заключним етапом аудиту ІВ є складання рекомендацій для кожного із об'єктів ІВ, та складання плану подальшої процедури захисту продукції яка випускається.

Отже, аудит інтелектуальної власності підприємства дозволяє описати і структурувати патентний портфель підприємства, що в свою чергу надає можливість чітко сформулювати основні засади становлення патентної діяльності підприємства, що у свою чергу призведе до економічного зростання та виходу на нові ринки.

Список використаних джерел:

1. Камил Идрис. Интеллектуальная собственность мощный инструмент экономического роста. Обзор. – // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/ru/intproperty/888/wipo_pub_888_1.pdf.
2. Вікіпедія – вільна енциклопедія. Поняття «Аудит».[// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Аудит>.
3. Наказ Міністерства Фінансів України «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку», від 18.10.1999 року.[// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>.
4. Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 р.[// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page>.

ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ ТЕХНОПАРКІВ НА БАЗІ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Постригань Тетяна Леонідівна,
*кандидат юридичних наук, доцент
Черкаського національного університету імені Богдана
Хмельницького, адвокат*

Дослідженню питань діяльності та розвитку технопарків були присвячені роботи таких вчених: С. Корновенка, С. Ревуцького, М. Стеченка, О. Тараненка, І. Чайки та інших.

На сьогоднішній день спостерігається інтернаціоналізація великої кількості видів суспільної діяльності, в тому числі і вищої освіти [1]. Отже, необхідним і цікавим є питання історії розвитку технопарків за участю вищих навчальних закладів провідних міжнародних ринків освітніх послуг.

Виникнення та розвиток наукових і технологічних парків у високорозвинених країнах світу призвели до створення в світовій економічній науці першого наукового парку, як прикладу нової форми організації науково-інноваційного процесу після Другої світової війни. Він був створений в 1949 році на базі Стенфордського університету в США (штат Каліфорнія) під назвою «Силіконова долина» (у перекладі з англійської «Кремнієва долина») [2].

В Європі технопарки почали з'являтися на початку 70-х років ХХ століття. Серед перших були Дослідницький парк в Единбурзі, наукові парки «Трінті Коледж» в Кембриджі, «Левен-да-Нев» у Бельгії, «Софія Анти поліс» в Ніцці та «Зона наукових і технічних інновацій та виробництва» в Греноблі. У 80-х роках ХХ століття технопарки почали з'являтися не тільки в найбільш розвинених країнах, але й в Канаді, Сингапурі, Австралії, Бразилії, Індії, Малайзії, Китаї, Японії [2].

В основу створення технологічних парків покладена координація діяльності та співробітництво таких головних ланок, як наука, вища школа, державний сектор, виробництво, приватні компанії, місцеві та регіональні органи управління. Технологічні

парки у високорозвинених країнах світу це, перш за все, інноваційні організації, що формуються навколо великих наукових центрів (університету, інституту). Відмінними рисами технологічних парків є: наявність інноваційного центру або університету, ВНЗ з високим науковим потенціалом; високий рівень новизни НДДКР. Тому у високорозвинених країнах світу технологічний парк – це комплекс дослідних інститутів, лабораторій, дослідних заводів, створюваних на заздалегідь підготовлених територіях навколо великих університетів з розвинуеною інфраструктурою (лабораторні корпуси, виробничі приміщення багатоцільового призначення, інформаційно-обчислювальні центри колективного користування, системи транспортних та інших комунікацій, магазини, житлові приміщення) [3].

Як правило, технопарки створюються поблизу великих університетських центрів. Основна ідея співробітництва полягає у тому, що підприємства, які створюються в технопарках, залучаються до роботи над замовленням наукових співробітників університетів. У свою чергу, вчені отримують можливість застосовувати на практиці результати своїх досліджень, надавати фірмам консультаційні послуги [2].

Так, Франція, Великобританія, Німеччина, Чехія, Швеція, Данія, Люксембург, Угорщина, Нідерланди, Бельгія на законодавчому рівні зобов'язують університети співпрацювати з приватними підприємствами та суспільством у цілому з питань трансферу знань і технологій, а також всіляко їх заохочують до такої діяльності. Наприклад, у Данії ВНЗ мають право створювати товариства з обмеженою відповідальністю, які на комерційній основі займаються передачею знань і технологій, напрацьованих ВНЗ, приватним підприємствам; у Німеччині федеральні та земельні уряди стимулюють процес передачі знань ВНЗ до промисловості шляхом фінансування спеціальних програм спільних досліджень [1].

С. Корновенко та О. Тараненко виділяють три етапи розвитку технопарків в Україні:

- 1) період становлення й формування законодавчої бази їх функціонування (1997 – 1999 рр.);

- 2) період піднесення (2000 – 2005 рр.);
- 3) період занепаду, який розпочався з 2006 р. й зараз триває [4].

1 липня 2014 року був прийнятий Закон України «Про вищу освіту». Відповідно до ст. 30 Закону України «Про вищу освіту» національному вищому навчальному закладу, що забезпечує проривний розвиток держави в певних галузях знань за моделлю поєднання освіти, науки та інновацій, сприяє її інтеграції у світовий освітньо-науковий простір, має визнані наукові здобутки, може надаватися статус дослідницького університету. Дослідницький університет має право формувати на своїй базі інноваційні структури різних типів (наукові та технологічні парки, бізнес-інкубатори, малі підприємства тощо) на засадах поєднання інтересів високотехнологічних компаній, науки, освіти, бізнесу та держави з метою виконання і впровадження інноваційних проєктів [5]. Проте, в діючий Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» не були внесені зміни з врахуванням Закону України «Про вищу освіту».

Отже, необхідним є вивчення досвіду зарубіжних країн з питань створення та функціонування інноваційних структур на базі вищих навчальних закладів, а також вдосконалення законів України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» та «Про вищу освіту», інших законодавчих актів, що регулюють зазначені питання.

Список використаних джерел:

1. Чайка І. П. Досвід розвитку європейських ринків освітніх послуг. Економіка сьогодення: актуальні питання та перспективи. Збірник наукових праць, 2013. № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economics-issues.com.ua/zmist-zhurnalu/>.
2. Ревуцький С. Основні передумови та загальні риси розвитку технологічних парків у високорозвинених країнах світу. //Теорія і практика інтелектуальної власності, – № 1, 2009.
3. Стеченко М.Д. Інноваційні форми регіонального розвитку / М.Д.Стеченко – К.: Вища школа, 2002. – 252 с.
4. Тараненко О.М., Корновенко С.В. Технопарки в Україні як елемент інноваційної інфраструктури. //Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності – 2014/ Випуск 1(10), Том 2 – С. 44-48.
5. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page5>.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Тараненко Олег Миколайович,
*кандидат історичних наук, доцент Черкаського
національного університету імені Богдана Хмельницького*

Курс на євроінтеграцію, проголошений новообраним президентом України, побудова сучасної високотехнологічної конкурентоспроможної, обороноздатної держави на тлі прискорення світових глобалізаційних процесів та активізації основних гравців на світових просторах об'єктивно перетворює інноваційний розвиток на основну перспективу поступу України у XXI столітті. З урахуванням перспектив реалізації обраного курсу шлях технологічного розвитку «нової української держави» буде тісно пов'язаний з моделлю Європейського Співтовариства, що в свою чергу актуалізує необхідність її ґрунтовного вивчення й аналізу.

Теоретико-методологічні засади дослідження інноваційного розвитку загалом та інноваційного розвитку країн Європейського Союзу зокрема закладено в роботах зарубіжних та вітчизняних учених: М. Портера, П. Друкера, П. Самуельсона, Й. Шумпетера, Г. Андрошука, Ю. Козака, Д. Адамюка, В. Сіденка, Р. Еннана, С. Ревуцького та інших дослідників. Разом із тим невирішеними залишаються питання аналізу сучасних пріоритетів інноваційних стратегій сталого розвитку європейських країн та впровадження їх досвіду в практику господарювання українських підприємств.

Отже, метою даного дослідження є вивчення та аналіз програм інноваційного розвитку європейських країн та можливість їх впровадження в Україні вітчизняними суб'єктами господарювання.

Виходячи з реалій XXI ст. країни Західної Європи взяли курс на прискорений розвиток інноваційної економіки. Зміна характеру і значення нововведень в економіці, заснованій на знаннях, відставання Західної Європи від США і Японії у сфері перспективних технологій, розширення ЄС на схід – усі ці фактори знаходяться в основі розробки нових напрямків інноваційної стратегії Західної Європи [1, 308-309].

Ще в другій половині 1990-х рр. уряди майже всіх західноєвропейських країн прийняли програми стимулювання

інноваційної діяльності, спрямовані насамперед, на поширення нововведень [2, 46].

Із метою скорочення відставання Західної Європи від США і Японії в економічній сфері Європейський Союз у 2000 р. на Лісабонському саміті поставив перед собою досить амбітне завдання: до 2010 р. перетворити європейський регіон у найбільш динамічний, конкурентоспроможний, що мав би найвищий рівень розвитку економіки у світі. Досягнення цієї мети передбачало загальну стратегію, спрямовану насамперед на перехід до економіки і суспільства, що базуються на знаннях, за допомогою поліпшення політики інформатизації та політики в галузі досліджень і розробок, а також шляхом активізації процесу структурних реформ у напрямі конкурентоспроможності та інновацій.

Реалізація Лісабонської стратегії на практиці виявилася дуже непростою справою і наштотувалася на численні перепони. Як наслідок, у середині десятирічного терміну її реалізації, тобто в 2005 р., Лісабонську стратегію було оновлено шляхом ухвалення Партнерства заради зростання та зайнятості та доповнення його Програмою дій Союзу і відповідними національними програмами в цій сфері [3, 114].

Ключовими механізмами та інструментами «Нового Лісабона» були визначені: Сьома Рамкова програма ЄС, EUREKA, Eurostars, Рамкова програма з питань конкуренції та інновацій, COST, Європейські технологічні платформи.

Сьома Рамкова програма ЄС з досліджень, що мала бюджет більш ніж 70 млрд. євро, почалась 1 січня 2007 р. і завершилась 31 грудня 2013 р. Вона більше за попередні програми приділяє увагу міжнародному співробітництву, що підтримується на всіх її рівнях, та дослідженням, що відповідають потребам європейської економіки. Досягнення вказаних цілей передбачалось шляхом виконання таких чотирьох основних програм як співробітництво (кооперація), ідеї, люди (кадри), потенціал (можливості) [4, 101].

З 2014 року запущена наступна (восьма) Рамкова програма, яка в цілому виглядає на зразок попередньої, але має більшу спрямованість на інноваційну діяльність.

Програма EUREKA велику увагу приділяє комерціалізації науково-технічних розробок. Особливістю цієї програми є

націленість не лише на розробку інновацій, а й на їхнє ринкове просування. Вона також досить демократична, оскільки учасники, зважаючи на загальні тематичні напрями, самі обирають основні параметри проектів: тематику, час проведення, вартість, коло безпосередніх виконавців тощо. До цієї програми звертаються, коли неможливо втілити певний проект силами однієї країни. Вона забезпечує співпрацю на міжнародному рівні і скорочення витрат на проект – кожен учасник фінансує тільки свою частину. Для фінансового забезпечення можуть залучатись приватні, національні та міжнародні джерела. Країни-учасниці такого проекту фінансують свою частку від загального бюджету проекту, тобто кошти не перетинають кордонів. Україна у 1993 р. стала асоційованим учасником програми EUREKA, а з 2006 р. – її повноправним членом [5, 202]. Безумовно, це позитивно вплине на створення в Україні умов для підтримки інноваційних процесів і на реальну інтеграцію в Європейський науково-дослідний простір (ERA).

Програма EUROSTARS є одним з найважливіших європейських інструментів для підтримки малого і середнього бізнесу, пов'язаного з розробкою і впровадженням на ринок високотехнологічних продуктів. EUROSTARS – це спільна ініціатива EUREKA і 7-ої Рамкової Програми Європейської Комісії. Програма управляється секретаріатом EUREKA і підтримує розробку і впровадження інноваційних технологій, продуктів і комерційних ідей. EUROSTARS фінансує ринково-орієнтовані проекти в об'ємі від десятків тисяч до мільйонів євро.

Основні положення програми EUROSTARS:

- основна цільова група: ринково спрямовані МСП, які виконують дослідження, з високим інноваційним потенціалом;
- консорціум проекту складають партнери (компанії, дослідницькі інститути) з не менш ніж двох країн – членів EUREKA;
- фінансування базується на децентралізованій моделі: члени програми платять внески в спеціальний національний бюджет для відповідних проектів; ЄС робить свій внесок через Програмний фонд;
- допускається внутрішнє регулювання, гнучкий характер програми для підвищення її ефективності та задоволення потреб МСП [6].

Найстарішою є програма COST (European Cooperation in the Field of Scientific and Technical Research), заснована ще в 1971 р., яка націлена на проведення спільних наукових досліджень і являє собою мережу організацій. Учасники спільно розробляють проект, який потім здійснюється в національних центрах за рахунок власних джерел фінансування. На заключній стадії результати досліджень об'єднуються й узагальнюються [7, 79].

В основному вона підтримує проведення конференцій і семінарів, короткострокові наукові дослідження, молодих вчених і розвиваючи в такий спосіб механізм координації національних дослідницьких проектів у Європі. На теперішній час в програмі COST беруть участь близько 30000 учених із 35 країн-членів. Приємно відзначити, що, незважаючи на те, що Україна поки не є членом COST, у цій Програмі бере участь 15 українських організацій (для порівняння: з Росії – 27, із США – 14) [5, 102].

Природно, що невдача у здійсненні багатьох ключових цілей Лісабонської стратегії не могла бути не врахована при розробленні нової стратегії розвитку ЄС «Європа 2020», узгодженої в березні 2010 р. і формально схваленої в червні 2010 р. на засіданні Європейської Ради в Брюсселі.

Програма розвитку «Європа 2020» має на меті забезпечити стабільність європейської економічної моделі у трьох вимірах. Найперше, в економічній площині: програма закладає у підвалини майбутньої економічної стратегії Європи принципи конкурентоздатності, інноваційності та економіки знань. По-друге, «Європа 2020» спрямована на соціальну стабільність. Її мета – забезпечити європейців робочими місцями, для чого будуть розроблені спеціальні навчальні програми, а також досягнуто повної трудової рівності між жінками і чоловіками. Нарешті, програма «Європа 2020» має на меті забезпечити екологічну стабільність. Для цього слід здійснити перехід до нової екологічної економічної моделі, що матиме низький рівень викидів CO₂ [8].

Отже, європейський досвід реалізації програм інноваційного розвитку доводить, що це питання є складним, комплексним за своїм змістом і надзвичайно чутливим до різноманітних обмежень, які впливають із загальних економічних та соціальних умов розвитку.

На теперішній час країни ЄС є ініціаторами формування та впровадження інноваційних стратегій сталого розвитку, які націлені на забезпечення стабільності європейської економіки. Пріоритетним напрямками є: формування відкритої та конкурентоспроможної економіки, забезпечення соціальної та екологічної стабільності.

Країни Євросоюзу взяли курс на подальше поглиблення кооперації у сфері НДДКР і підвищення ефективності інноваційної діяльності. Це сприятиме посиленню їх конкурентних позицій на світовому ринку сучасних технологій. Що стосується України, то створення єдиного Європейського науково-дослідницького простору надає їй можливість активно включитися в європейське наукове співтовариство, а також прискорити формування національної інноваційної системи.

Список використаних джерел:

1. Андрощук Г. Інноваційна політика ЄС: стратегічні напрямки / Г. Андрощук // Економіко-правові теоретичні та практичні аспекти переходу економіки України на інноваційну модель розвитку: монографія / О. Орлюк, О. Бутнік-Сіверський, Н. Мироненко та ін.. – К.: ТОВ «Лазуріт-Поліграф», 2010. – С. 308 – 321.
2. Porter M. Building the Microeconomic Foundations of Prosperity: Findings from the Microeconomic Competitiveness Index / M. Porter / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org>.
3. Сіденко В. Інноваційна модель розвитку ЄС – від Лісабонської стратегії до «Європи 2020» / В. Сіденко // Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. – 2011. – № 1. – С. 113 – 126.
4. Адамюк Д. Сучасні підходи Європейського Союзу до стимулювання інноваційних процесів / Д. Адамюк // Актуальні питання інноваційного розвитку. – 2011. – № 1. – С. 96 – 104.
5. Ільїна К. Зарубіжний досвід фінансового забезпечення інноваційного розвитку економіки / К. Ільїна // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.1. – С. 195 – 203.
6. Смертенко П. Програма EUROSTARS / П.Смертенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cstei.lviv.ua/ua/item/687>
7. Єгоров Є. Програми інноваційного розвитку зарубіжних країн: досвід та досягнення / Є. Єгоров // Актуальні питання інноваційного розвитку. – 2012. – № 2. – С.77 – 83.
8. «Лісабонську стратегію» має змінити нова програма розвитку «Європа 2020» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eu.prostir.ua/news/238694.html>

НЕДОБРОСОВІСНА РЕКЛАМА ЧИ ОСОБЛИВОСТІ ТОРГОВИХ ЗВИЧАЇВ У КОНКУРЕНЦІЇ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Тараненко Сергій Михайлович,
*кандидат юридичних наук, доцент Черкаського національного
університету імені Богдана Хмельницького*

Не буде перебільшенням твердження про те, що реклама це двигун торгівлі. Так за однією з версій, таке гасло почули вперше у світі від підприємця Людвіга Метцеля ще 130 років тому. В сучасних умовах неможливо уявити собі життя без реклами. Ні для кого не є таємницею, що в багатьох сферах бізнесу реклама вважається найбільш дієвим засобом конкурентної боротьби. Проте, якщо вона буде відбуватись без правил, підприємці матимуть вагомні стимули конкурувати шляхом омані споживачів замість того, щоб пропонувати продукцію більш високої якості та за більш низькими цінами. До того ж саме посилення стимулів для суспільно корисних форм конкуренції стало причиною появи в законодавстві України норми, що визначає поширення оманливої інформації, зокрема у рекламі, актом недобросовісної конкуренції. Мова йдеться про доповнення Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» статтею 15-1, зміст якої значною мірою відтворює відповідні положення статті 10bis «Недобросовісна конкуренція» Паризької конвенції про охорону промислової власності 1883 року [1]. Варто відзначити, що на момент запровадження цих змін, норми, які забороняють суб'єктам господарювання поширювати оманливу інформацію про свою продукцію, вже містились у ряді законів України, зокрема у Законах України «Про рекламу» та «Про захист прав споживачів». Звичайно, визнання таких дій є порушенням не лише прав споживачів, а й правил економічної конкуренції, що на нашу думку суттєво посилило існуючі в Україні механізми боротьби з нечесними методами ведення бізнесу.

Не випадково це знайшло свій прояв у тому, що повноваження проводити відповідні розслідування та накладати штрафи за поширення оманливої інформації отримав

Антимонопольний комітет України (АМКУ) – орган державної влади із спеціальним статусом, основною метою діяльності якого є захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Разом з тим слід констатувати що, для боротьби з проявами оманливої реклами стало можливим саме застосування тих же правових засобів, за допомогою яких органи АМКУ виявляють і припиняють такі небезпечні порушення правил конкуренції як картельні змови. Звичайно мова йдеться, зокрема, про повноваження органів АМКУ проводити без попередження перевірки суб'єктів господарювання (що, серед іншого, передбачає безперешкодний доступ до комп'ютерів та будь-яких інших носіїв інформації, примусове вилучення предметів і документів), накладення штрафів залежно від річного доходу суб'єкта господарювання від реалізації всієї його продукції (за недобросовісну конкуренцію – до 5 відсотків такого доходу).

До речі за інформацію, що наводили представники АМКУ, з більш як 300 розслідувань щодо ознак оманливої реклами, які проводились органами АМКУ починаючи з січня 2009 року, майже чверть припадає на рекламу лікарських засобів (далі – ЛЗ) та біологічно-активних (дієтичних, харчових тощо) добавок (далі – БАДів). Безумовно узагальнення адміністративної та судової практики припинення оманливої реклами саме в цих сферах дозволить більш повно оцінити всі переваги та недоліки регулювання, запровадженого ще з 2009 року. Окрім того, як вбачається зі змісту положень статті 15¹ «Поширення інформації, що вводить в оману» Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», відповідне правило поведінки в конкуренції визначається як заборона суб'єктам господарювання під час рекламування своєї продукції повідомляти неправдиву інформацію, замовчувати критично-важливу інформацію чи в інший спосіб вводити в оману споживачів, якщо це вплинуло чи може вплинути на наміри споживачів щодо придбання рекламованої продукції [2]. Водночас положення, що значною мірою запобігають проявам недобросовісної конкуренції у сфері реклами ЛЗ та БАДів, також містяться у Законах України «Про рекламу» та «Про захист прав споживачів». Не випадково перший з них містить вимоги до реклами ЛЗ, що сприяють

більшій уважності й обережності споживачів під час вибору ліків. Зокрема, така реклама повинна містити вказівку про необхідність консультації з лікарем, рекомендацію щодо обов'язкового ознайомлення з інструкцією, а також попередження про шкідливість самолікування для здоров'я. Крім того, цей Закон забороняє вказувати у рекламі ЛЗ певні відомості, які через їхню необ'єктивність несуть суттєві ризики введення в оману споживачів. Зокрема, забороняється повідомляти про наявність терапевтичних ефектів стосовно важко виліковних захворювань, гарантованість лікувального ефекту, конкретні випадки вдалого застосування, рекомендації медичних працівників, подяки від окремих осіб, зображення і згадки імен популярних людей, а також про безпечність чи ефективність, зумовлені природним походженням лікарського засобу. Крім того, у рекламі товарів, що не належать до ЛЗ, тобто і у рекламі БАДів, забороняється посилатись на те, що ці товари мають лікувальні властивості. В свою чергу, Закон України «Про захист прав споживачів» зобов'язує виробників (виконавців, продавців) доводити інформацію про продукцію (ціну, умови та правила придбання, властивості, застереження, умови використання тощо) до відома споживачів у супровідній документації, що додається до продукції, на етикетці, маркуванні чи іншим способом. Причому недостовірність та неповнота інформації, а також оманливість реклами оцінюються через припущення, що у споживача (фізичної особи) немає спеціальних знань про властивості та характеристики продукції, яку він придбає. Крім того, цей Закон встановлює певні правила вживання, зокрема в рекламі, понять «знижка», «зменшена ціна», «розпродаж», а також надає приклади нечесної підприємницької практики, що вводить в оману споживачів (фізичних осіб).

Між тим про серйозність своїх намірів навести лад у сфері реклами АМКУ вперше заявив у березні 2010 року, наклавши мільйонний штраф на одну з міжнародних компаній у зв'язку з трансляцією на українських телеканалах ролика з рекламою засобу проти простуди. За висновками АМКУ, поширювана в рекламі інформація створювала у споживачів помилкове враження, що рекламований ЛЗ повністю виліковує гострі та

хронічні захворювання дихальних шляхів, хоча насправді він є муколітичним засобом (тобто лише зменшує прояви симптомів простуди). При цьому АМКУ звернув увагу на коротку тривалість та дрібний шрифт написів «Перед застосуванням проконсультуйтеся з лікарем», «Уважно ознайомтеся з інструкцією», що з'являлись під час телевізійної реклами. Також, як оманливі, органи АМКУ визнавали рекламні твердження про лікування певними ЛЗ широкого спектру захворювань, тоді як насправді вони рекомендовані для застосування лише в комплексній терапії відповідних захворювань. Отже, як впливає з наведеної практики АМКУ, факт державної реєстрації препарату як ЛЗ не є достатньою підставою посилатись у рекламі на те, що він лікує певні захворювання, оскільки такі категоричні твердження можуть ввести споживачів в оману.

Яскравим прикладом введення в оману через використання засобів, заборонених під час рекламування ЛЗ, є випадок реклами БАДу, що містила такі твердження: «Украинские ученые объявили раку войну. Созданный ими препарат Ш. пошел в успешное наступление против рака, а также множества других болезней...» та «... Каждому, кто им воспользуется, Ш. принесет ... полное исцеление...». При цьому рекламні матеріали містили відгуки споживачів про лікувальні властивості Ш. (листи визнання, подяки тощо), використовувались аудіо- та відеоролики щодо успішного лікування Ш. раку за участю популярного ведучого телевізійних програм. Рекламні матеріали також містили фотографію жінки з написом: «Врач высшей категории Нина Петровна Л. считает С. уникальным и сильнодействующим препаратом» або «Лікар з більш ніж тридцятилітнім досвідом роботи Ніна Петрівна Л. Вважає С. унікальним і сильнодіючим препаратом». Неодноразово органи АМКУ визнавали недобросовісною конкуренцією рекламу, в якій використовувались словосполучення чи фрази, що є складовою частиною зареєстрованої торговельної марки. Втім, у таких випадках, охоронний документ мав би стати вагомим аргументом на користь правомірності використання підприємцями відповідної сукупності слів у рекламі товарів чи послуг для яких відповідна марка була зареєстрована.

У зв'язку з цим цікавою є судова практика (постанова Вищого господарського суду України від 04.10.2011 №16/17-681-2011) оскарження рішення органу АМКУ, відповідно до якого розміщення вивіски над аптеками (аптечними закладами) зі словосполученням «аптека соціальна» визнано недобросовісною конкуренцією у вигляді поширення інформації, що вводить в оману. Як встановив орган АМКУ за результатами проведеного опитування, споживачі ототожнюють словосполучення «аптека соціальна» з участю аптечних закладів у відповідних соціальних програмах з розповсюдження ЛЗ за зниженими цінами; натомість, відповідний суб'єкт господарювання не брав участі у будь-яких соціальних муніципальних або державних програмах.

У свою чергу, суб'єкт господарювання в обґрунтування правомірності реклами посилався на те, що він у встановленому законом порядку отримав свідоцтво України на комбінований знак для товарів і послуг, складовою частиною якого є сукупність слів, а саме словосполучення «аптека соціальна» (видача свідоцтва не оскаржувалась) [3]. У цій справі ВГСУ підтримав рішення органу АМКУ. Аналогічна комерційна практика з використанням зареєстрованої торгівельної марки «Социальная аптека просто сравните цены» оцінювалась судами різних інстанцій в іншій справі, розгляд якої ще не завершений (див. постанову Вищого господарського суду України від 18.10.2011 № 19/2а) [4].

Як вбачається з наведених прикладів, використання зареєстрованих знаків не визнавалось би недобросовісною конкуренцією, якщо б відповідні суб'єкти господарювання дійсно брали участь у відповідних соціальних програмах з розповсюдження ЛЗ за зниженими цінами. Тобто, власники зареєстрованих знаків та ліцензіати повинні провадити свою господарську діяльність таким чином, щоб використання ними відповідних зареєстрованих позначень не спричиняло оману споживачів. Деякі рекламні гасла вже стали «класикою жанру» недобросовісної реклами. Наприклад, фрази «найкращий», «№ 1», «єдиний», «вперше», «немає рівних», як правило, майже автоматично визнаються Комітетом незаконними, оскільки в більшості випадків довести їх достовірність неможливо.

Особливої обережності вимагає використання слова «унікальний», що зустрічається у різних комбінаціях: «унікальні технології», «унікальний ефект» – особливо у фармацевтичній та косметичній сферах. Для споживача такі фрази сприймаються як сигнал того, що рекламований товар не має альтернатив. Тому, при бажанні заявити про унікальність свого товару, компанія повинна бути готова підтвердити таку унікальність – зокрема, переконатися, що на ринку відсутні товари з аналогічними властивостями або інгредієнтами, які виключають заявлену унікальність. Саме з цих міркувань під заборону АМКУ потрапила реклама «Унікальний препарат з Німеччини», оскільки основна діюча речовина препарату містилася ще в 12 інших препаратах. Важливо враховувати, що навіть якщо на етапі запуску товар був справді єдиним у своєму роді, з появою на ринку хоч одного товару-замінника спочатку правдива реклама автоматично переходить до розряду недобросовісної, оскільки вже не відповідає мінливій дійсності.

Таким чином можна зробити, що подальший розвиток законодавства та практики його застосування дозволить знайти розумний компроміс у вирішенні проблемних питань у сфері реклами.

Список використаних джерел:

1. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 березня 1883 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show>
2. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 7.06.1996р. Із змінами і доповненнями, внесеними Законами України від 18.11.1997 року № 642/97-ВР, від 18.12.2008 року № 689-VI, від 12.11.2015 року № 782-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР) – 1996, – №36. – Ст.164.
3. Постанова Вищого господарського суду України від 04.10.2011 №16/17-681-2011).
4. Постанова Вищого господарського суду України від 18.10.2011 № 19/2а).

**Правове регулювання
об'єктів права
інтелектуальної власності**

СУТНІСТЬ ДОГОВОРІВ НА РОЗПОРЯДЖЕННЯ МАЙНОВИМИ ПРАВАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Боковня Віктор Максимович,
*кандидат історичних наук, доцент Черкаського національного
університету імені Богдана Хмельницького*

Серед сучасних авторів багато уваги приділено проблемам систематизації законодавства про інтелектуальну власність, на думку яких категорія виключних прав покликана обслуговувати, насамперед, засновані на ній договори – про відчуження прав та ліцензійні. Виключні права та засновані на них договори навіть неможливо зрозуміти поодинці, так вони тісно пов'язані [1, 375].

Утім у ЦК України від 16.01.2003 р. був сприйнятий інший варіант розв'язання даної проблеми – врегулювання договірних відносин щодо об'єктів права інтелектуальної власності в рамках зобов'язального права. Зокрема, важливим у ЦК України є виділення в окрему главу 75 положень про договори щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності. При такому підході відносини щодо належності прав на об'єкти інтелектуальної власності регулюються положеннями книги 4 «Право інтелектуальної власності», а договірні зобов'язання щодо цих об'єктів – положеннями книги 5 «Зобов'язальне право». При цьому не виникає жодних сумнівів щодо застосування до договірних відносин у сфері інтелектуальної власності загальних положень зобов'язального права [2].

Закріплення положень про договори щодо об'єктів інтелектуальної власності у структурі зобов'язального права вимагає вирішення питання про місце цих договорів у системі договірних зобов'язань. Розрізняють два основні підходи:

- 1) договори щодо об'єктів інтелектуальної власності не виділяються в самостійну групу цивільно-правових договорів;
- 2) в системі договірних зобов'язань цим договорам відводиться самостійне місце.

Перший підхід домінував у цивілістичній літературі радянського періоду. У ЦК України серед видів договірних зобов'язань окремо виділено лише договір комерційної концесії.

Згідно з другим підходом, договори у сфері інтелектуальної власності становлять відносно самостійну групу цивільно-правових договорів

В Україні відведення договорам у сфері інтелектуальної власності самостійного місця пропонувалося ще до прийняття ЦК України. Так, звертаючись до питання про систему договірних зобов'язань, В. Луць виокремив в окрему групу договори про передачу результатів творчої діяльності [3, 39-40].

Це і було відображено у ЦК України при побудові системи окремих видів зобов'язань: у розділі III книги 5 є 2 глави, в яких закріплено положення про договори, пов'язані з об'єктами права інтелектуальної власності; глава 75 «Розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності» та глава 76 «Комерційна концесія» [4].

Існує ряд нормативних джерел, які регламентують суспільні відносини щодо прав власності, використання і розпорядження результатами інтелектуальної, творчої діяльності. Серед них Конституція України, ЦК України, «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» [5], «Про охорону прав на промислові зразки» [6], а також міжнародні акти, ратифіковані ВРУ (Конвенція, що засновує Всесвітню організацію інтелектуальної власності, Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів 1886 р. тощо) та інші.

До об'єктів цивільних прав належать результати інтелектуальної, творчої діяльності та інші об'єкти права інтелектуальної власності (ст. 199 ЦК України). Зокрема, продуктами такої діяльності є винаходи, промислові зразки, твори науки, літератури, мистецтва незалежно від форми, призначення, цінності, а також способу відтворення. Результати творчої діяльності людського розуму оточують нас і на роботі, і в повсякденному житті [7, 337].

У ЦК України результати інтелектуальної, творчої діяльності розглядаються як вид нематеріальних благ (глава 15 ЦК України «Нематеріальні блага»). Однак правова природа

цього виду об'єктів цивільних прав є доволі складною, про що свідчить позначення їх як інтелектуальної власності, а також вміщення книги четвертої ЦК України «Право інтелектуальної власності». У зв'язку з цим більш правильно видається оцінка результатів інтелектуальної, творчої діяльності як комплексного за своїм характером об'єкта, який включає як немайнові, так і майнові права (право на авторство, право на опублікування твору, право на авторський гонорар тощо). ЦК України у ст. 418 дає визначення поняття права інтелектуальної власності. Право інтелектуальної власності становлять особисті немайнові права інтелектуальної власності, зміст яких щодо певних об'єктів права інтелектуальної власності визначається кодексом та іншими законами [8].

Майнові права інтелектуальної власності можуть передаватися повністю або частково іншій особі на умовах, визначених у ліцензійному договорі. Майнові права інтелектуальної власності мають певний строк дії, але можуть припинятися і достроково.

Перелік видів договорів, на підставі яких здійснюється розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, закріплено у ст. 1107 ЦК України. Це ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності; ліцензійний договір; договір про створення за замовленням і використання об'єкта права ІВ; договір про передання виключних майнових прав ІВ; інший договір щодо розпорядження майновими правами ІВ.

Розглядаючи питання розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, зокрема правового регулювання передання виключних майнових прав на ОПІВ, особливу увагу необхідно зосередити на понятті «виключні майнові права». Виключний характер суб'єктивного авторського права полягає в тому, що лише сам володілець авторського права (або іншого права інтелектуальної власності) може вирішувати питання про реалізацію авторських повноважень, в першу чергу тих, що стосуються використання твору [9]. В цьому розумінні не викликає сумнівів, що усі авторські права є виключними.

Однак це питання не виглядає однозначно з огляду на чинне законодавство. Проблема полягає у тому, що в новому

Цивільному кодексі України поняття «виключне право» має свій власний зміст, який не збігається із загальноновизнаним. Згідно з пунктами 2, 3 ч. 1 ст. 424 ЦК України термін «виключне право» застосовується лише до двох повноважень суб'єкта права інтелектуальної власності, а саме – право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності (далі – ОПІВ), та право перешкоджати такому використанню.

Власнику майнових прав на ОПІВ належать, зокрема, два виключних майнових права, а саме: виключне право дозволяти використання ОПІВ (видавати ліцензії) та виключне право перешкоджати неправомірному використанню ОПІВ, у тому числі забороняти таке використання.

Г. Шершеневич виділяє категорію виключних прав, зазначаючи, що мета юридичного захисту для цієї групи прав полягає у наданні «відомим особам виключної можливості здійснення відомих дій із заборonoю всім іншим можливості наслідування тощо. Ці права слід було б назвати виключними» [10, 70].

Доречно зазначити, що норма про розширення предметів традиційних цивільно-правових договорів майновими правами не є нововведенням законодавця України. Аналогічні за змістом положення щодо договору купівлі-продажу містяться, зокрема, у ч. 4 ст. 454 Цивільного кодексу Російської Федерації.

У літературі та й в законодавстві досить часто вживається вираз «передача майнових прав» щодо договорів у сфері інтелектуальної власності. Це послугувало підставою пропозиції традиційно назвати главу «Передача майнових прав на об'єкти права інтелектуальної власності» [29]. Видається такий підхід не зовсім виваженим. Справа в тому, що, як було показано вище, укладення зазначених договорів зовсім не обов'язково тягне за собою позбавлення права застосування об'єкта власника майнових прав, що характерно саме для терміна «передача». Тому більш доречно буде залишити його використання лише стосовно одного з різновидів – договору про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності.

Враховуючи наведене вище і невичерпний перелік зазначених договорів, ряд науковців, вважають, що було б

слушно поєднати глави 75 і 76 ЦК України та назвати «Договори в сфері інтелектуальної власності».

Укладаючи правочини, сторони керуються принципом свободи договору. Однак є певні обмеження у випадку специфіки об'єкта. Закон містить суттєві обмеження щодо використання об'єктів інтелектуальної власності, визнаних в установленому порядку секретними. Такі обмеження стосуються лише об'єктів промислової власності. За наявності відповідних умов твір науки можна було б в установленому порядку визнати секретним, але Закон України «Про авторське право і суміжні права» не містить такої норми. Між тим, на думку деяких вчених, вона не була б зайвою, адже є закриті літературні фонди.

Віднесення інформації до державної таємниці – процедура прийняття (державним експертом з питань таємниць) рішення про віднесення категорії відомостей або окремих відомостей до державної таємниці з установленням ступеня їх секретності шляхом обґрунтування та визначення можливої шкоди національній безпеці України у разі розголошення цих відомостей, включенням цієї інформації до Зводу відомостей, що становлять державну таємницю, та з опублікуванням цього Зводу, змін до нього (ст. 1 Закону).

Щодо секретного винаходу чи секретної корисної моделі можна видати ліцензію чи передати майнові права тільки за погодженням із Державним експертом з питань таємниць (п. 6, 7 ст. 28 Закону «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі») [5].

Принциповим положенням договорів на використання об'єктів інтелектуальної власності є їх платний характер. Право розпоряджатися об'єктом має його власник, тому він може надати дозвіл і на безоплатне використання. Це право власника об'єкта. Проте здебільшого договори на використання інтелектуальної власності є платними, взаємними, двосторонніми. Плата за використання може здійснюватися у будь-яких правових формах. Розмір винагороди, порядок її обчислення, строки виплати визначаються угодою сторін. Чинне законодавство України вирішення цих питань віддало на розсуд сторін договору [11].

Договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності повинні бути укладені у письмовій формі. На відміну від загального правила стосовно недотримання письмової форми, для цих договорів встановлені спеціальні правові наслідки: у разі недодержання письмової форми договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності такий договір є нікчемним (ч. 2 ст. 1107 ЦК України).

Як виняток, законом можуть бути встановлені випадки, коли зазначений договір може укладатись усно. Зокрема, відповідно до п. 1 ст. 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права» в усній формі може укладатися договір про використання (опублікування) твору в періодичних виданнях (газетах, журналах тощо) [12].

Законодавство не передбачає обов'язкової державної реєстрації договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Однак, на вимогу будь-якої сторони ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності, ліцензійний договір, договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності та договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності можуть бути зареєстровані у порядку, встановленому законом. Так, сторона договору має право на офіційне інформування інших осіб про укладення зазначених договорів. Таке інформування здійснюється шляхом публікації в офіційному бюлетені «Промислова власність» відомостей в обсязі та порядку, встановлених Державним департаментом інтелектуальної власності, з одночасним внесенням їх до відповідного Державного реєстру [13].

Таким чином, відзначаючи, що договір – це правочин двох або більше осіб, спрямований на виникнення, зміну чи припинення правовідносин між ними, при цьому обов'язковим є волевиявлення усіх сторін, що укладають договір, можливо дати наступне визначення: договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності – це група договорів у сфері інтелектуальної власності, спрямованих на набуття, зміну або припинення майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Список використаних джерел

1. Дозорцев В.А. Интеллектуальные права: Понятие. Система. Задачи кодификации / В.А.Дозорцев. – М.: Статут, 2003. – 416 с.
2. Кодинець А. О. Засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг у цивільному праві України: дис. ... канд. юрид. наук / А.О. Кодинець. – Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2006. – 118 с..
3. Луць В. В. Контракти у підприємницькій діяльності / В.В.Луць. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 576 с.
4. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003, – №40-44. – Ст.356.
5. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» // Відомості Верховної Ради України – 1994. – № 7, Ст. 32.
6. Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7. – Ст.34.
7. Цивільне право України: Підручник: У 2 т. / За заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Спасиво-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – Т. 1. – 656 с.
8. Закон України «Про судову експертизу» // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – №28.–Ст.232.
9. Постанова Кабінету Міністрів України від 03.10. 2007 р. № 1185 Національний стандарт № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності» // [Електронний ресурс] – Доступний за <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1185-2007-п>.
10. Шершеневич Г.Ф. Авторское право на литературные произведения / Г.Ф.Шершеневич. – М.: Типография импер. унив, 1891. – 321 с.
11. Волошенюк О. Результати інтелектуальної, творчої діяльності в цивільному законодавстві / О.Волошенюк // Юридичний журнал. – 2007. – №. 3. – С. 14-18.
12. Закон України «Про авторське право та суміжні права» // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – №13. – Ст.64.
13. Офіційний бюлетень «Промислова власність» видається з 1993 р. Українським інститутом інтелектуальної власності (Укрпатент).

ПРАВОВИЙ СТАТУС СУБ'ЄКТІВ СЕЛЕКЦІЙНОЇ СПРАВИ У БДЖІЛЬНИЦТВІ

Іващенко Віктор Анатолійович,
*кандидат історичних наук, доцент Черкаського
національного університету імені Богдана Хмельницького;*
Корновенко Сергій Валерійович
*доктор історичних наук, професор Черкаського
національного університету імені Богдана Хмельницького*

Селекція є одним із важливих видів інтелектуальної творчої діяльності, результати якої потребують правової охорони. Сучасна селекція представлена селекцією рослин, тварин і мікроорганізмів. Залежно від напрямку селекції, законодавство України по-різному регламентує режим правової охорони результатів та визначає правовий статус суб'єктів селекційної справи, зокрема, і в бджільництві.

Згідно зі ст. 1 закону України «Про бджільництво», бджільництво – галузь сільськогосподарського виробництва, основою функціонування якої є розведення, утримання та використання бджіл для запилення ентомофільних рослин сільськогосподарського призначення і підвищення їх урожайності, виробництво харчових продуктів і сировини для промисловості.

Об'єктами бджільництва є робочі бджоли, бджолині матки, трутні, бджолині сім'ї, яких розводять на племінних і товарних пасіках [1].

Правове регулювання селекційної справи у бджільництві здійснюється низкою нормативно-правових актів, основними з яких є Закони України «Про бджільництво» та «Про племінну справу у тваринництві».

У Законі України «Про племінну справу у тваринництві» (ст. 4.) вказано, що одним із об'єктів племінної справи у тваринництві є бджоли, яких розводять з метою одержання від них певної продукції [2].

Законодавство у сфері бджільництва наводить визначення суб'єктів бджільництва та їх перелік. Зокрема, згідно зі статтею 4

Закону України «Про бджільництво», суб'єктами бджільництва, незалежно від форм власності, є:

- племінні та товарні пасіки, племінні бджолорозплідники підприємства з виготовлення обладнання та пасічного інвентарю;
- підприємства, установи та організації із заготівлі, переробки, реалізації продуктів бджільництва та препаратів із них;
- лабораторії сертифікації продуктів бджільництва;
- наукові установи, заклади освіти, дослідні господарства, які займаються бджільництвом. До суб'єктів бджільництва також належать спілки, асоціації та інші об'єднання, діяльність яких пов'язана з питаннями бджільництва [1].

Оскільки селекційно-племінна робота у галузі бджільництва є достатньо складним процесом, суб'єктами селекційної справи у бджільництві можуть бути не всі суб'єкти бджільництва, а лише ті, які відповідають спеціальним умовам

Згідно зі ст. 5 закону України «Про племінну справу в тваринництві», суб'єктами племінної справи можуть бути: власники племінних (генетичних) ресурсів; підприємства, установи та організації незалежно від форми власності та фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, які беруть участь у виробництві, збереженні, використанні, створенні, визначенні племінної цінності племінних (генетичних) ресурсів, торгівлі племінними (генетичними) ресурсами та надають послуги, пов'язані з племінною справою у тваринництві; власники неплемінних тварин споживачі племінних (генетичних) ресурсів та замовники послуг з племінної справи у тваринництві [2].

Селекційно-племінна робота в галузі бджільництва, відповідно до ст. 9. Закону України «Про бджільництво», проводиться з метою збереження, відтворення та розповсюдження українських степових, карпатських і поліських генотипів бджіл в ареалах їх природного розселення. Для цього створюються племінні бджолорозплідники та племінні пасіки, які займаються селекцією і репродукцією бджіл та їх реалізацією [1].

Беручи до уваги складнощі селекційно-племінної роботи, держава встановлює спеціальний порядок обліку та сертифікації суб'єктів селекційної справи у бджільництві. Так, з метою обліку

пасік та здійснення лікувально-профілактичних заходів на кожну пасіку видається ветеринарно-санітарний паспорт, а племінні бджолорозплідники і племінні пасіки проходять атестацію та одержують племінні свідоцтва (сертифікати), відповідно до Закону України «Про племінну справу у тваринництві» (ст. 9) [1].

Порядок присвоєння статусу суб'єкта племінної справи у бджільництві регулюється наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 19.06.2015 № 234 «Про затвердження Порядку проведення державної атестації (переатестації) та присвоєння відповідного статусу суб'єктам племінної справи у тваринництві та технологічних вимог до проведення селекційно-племінної роботи в галузі бджільництва» (далі Порядок) [3]. Відповідно до п. 1.4. Порядку, залежно від напрямку діяльності, якості племінних (генетичних) ресурсів та рівня ведення селекційно-племінної роботи, суб'єктам племінної справи у бджільництві за результатами державної атестації присвоюються такі статуси: племінний завод, племінна пасіка, племінний бджолорозплідник, генофондне господарство, селекційний центр.

Державна атестація проводиться раз на чотири роки за процедурою, визначеною у розділі 3 Порядку. Після закінчення зазначеного строку суб'єкти племінної справи проходять чергову державну атестацію.

Проведення державної атестації та переатестації суб'єктів племінної справи здійснюється атестаційними комісіями з проведення державної атестації суб'єктів племінної справи у тваринництві в Автономній Республіці Крим та областях, експертною комісією Міністерства аграрної політики та продовольства України з проведення переатестації суб'єктів племінної справи у тваринництві, яким у встановленому порядку присвоєно відповідний статус суб'єкта племінної справи у тваринництві, та з розгляду матеріалів роботи атестаційних комісій щодо присвоєння відповідних статусів суб'єктам племінної справи у тваринництві.

Рішення експертної комісії Мінагрополітики України щодо розгляду матеріалів роботи атестаційних комісій про присвоєння суб'єкту племінної справи у тваринництві відповідного статусу

затверджується наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України.

Згідно з п. 7.15 Порядку, статус племзаводу з бджільництва, племінного бджолорозплідника та племінної пасіки присвоюють суб'єктам племінної справи у тваринництві, які забезпечують селекцію і репродукцію бджіл певної породи та виконання плану породного районування бджіл.

Племзавод з бджільництва – це суб'єкт племінної справи у тваринництві, що забезпечує розведення племінних бджолиних сімей районованої породи бджіл та виробництво племінних (генетичних) ресурсів – маток, бджолиних пакетів, бджолиних сімей.

У результаті діяльності суб'єкт племінної справи у тваринництві зі статусом племзаводу з бджільництва забезпечує:

- розведення племінних бджолиних сімей районованої породи;
- розведення зональних і заводських типів, а також ліній, яким притаманні господарсько-корисні ознаки і властивості;
- участь у виведенні нових породних груп, зональних і заводських типів, а також ліній, які виділяються комплексом господарсько-корисних ознак і властивостей;
- збереження та удосконалення існуючих генотипів бджіл районованої породи;
- бонітування бджолиних сімей, облік їх продуктивності та походження й інших господарських ознак бджолиних сімей;
- стійку медоносну базу й оптимальні умови утримання та годівлі бджолиних сімей;
- наявність не менше 500 бджолиних сімей;
- розведення бджолиних сімей, продуктивність яких перевищує середні районні показники не менше ніж на 15-20%;
- створення чистопородного масиву племінних бджолиних сімей районованої породи навколо племзаводу в радіусі 10-15 км;
- розмноження племінного матеріалу власного виробництва та його продаж племінним і товарним пасікам;
- сертифікацію племінних (генетичних) ресурсів.

На відміну від племзаводу Племінний бджолорозплідник – це суб'єкт племінної справи у тваринництві, який переважно забезпечує – виведення маток, формування бджолиних сімей та бджолиних пакетів районованої породи бджіл на продаж.

Як і племзавод, племінний бджолорозплідник стійку медоносну базу й оптимальні умови утримання та годівлі бджолиних сімей, однак статус бджоло розплідника вимагає наявності значно меншої кількості сімей:

- наявність не менше 50 бджолиних сімей, з яких 25-30 використовуються для відбору материнських і батьківських сімей, а решта – для організації виведення плідних маток;
- розведення бджолиних сімей, продуктивність яких перевищує середні районні показники не менше ніж на 10-15%;
- створення чистопородного масиву племінних бджолиних сімей районованої породи навколо племінного бджолорозплідника в радіусі 10-15 км.

З метою забезпечення чистопородності бджіл на племзаводі з бджільництва, племінному бджолорозпліднику та племінних пасіках завезення бджолиних сімей і маток інших порід на пасіки, що розташовані в радіусі 15-20 км, категорично забороняється.

Таким чином, встановлені державою спеціальні вимоги до суб'єктів селекційної справи у бджільництві сприяють збереженню та ефективному відтворенню районованих порід бджіл та встановлюють стандарти їх чистопорідного розведення. Ліцензуючи суб'єкти племінної справи у бджільництві, держава сприяє підтримці на відповідному рівні якості селекційної роботи серед суб'єктів селекційної справи у бджільництві.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про бджільництво» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1492-14>
2. Закон України «Про племінну справу у тваринництві» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/3691-12
3. НАКАЗ Міністерства аграрної політики та продовольства 19.06.2015 № 234 «Про затвердження Порядку проведення державної атестації (переатестації) та присвоєння відповідного статусу суб'єктам племінної справи у тваринництві та Технологічних вимог до проведення селекційно-племінної роботи в галузі бджільництва» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/z0809-15

ПРЕДМЕТ ДОГОВОРУ ПРО ПЕРЕДАННЯ ВИКЛЮЧНИХ МАЙНОВИХ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Кульбашна Олена Анатоліївна,
*кандидат юридичних наук, доцент Черкаського
національного університету імені Богдана Хмельницького;*
Парамонова Ольга Сергіївна,
*кандидат юридичних наук, доцент Черкаського
національного університету імені Богдана Хмельницького*

Предмет договору є важливим питанням при укладенні цивільних договорів. Він відображає саму суть домовленості між учасниками цивільного обороту, тому точне окреслення наміру сторін дозволить у майбутньому захистити їхні права та законні інтереси. Слід зазначити, що одним із найбільш дискусійних питань серед дослідників-цивілістів, фахівців у сфері інтелектуальної власності є розуміння юридичної природи «виключності» майнових прав інтелектуальної власності [1-6]. Відсутність законодавчого визначення поняття «виключні права інтелектуальної власності» продовжує породжувати труднощі у правозастосуванні, а позиції науковців з цього питання не знайшли спільного знаменника.

Метою цієї статті є обґрунтування тлумачення виключних майнових прав як предмету договору про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності та вироблення рекомендацій щодо внесення відповідних змін до норм чинного Цивільного кодексу (далі ЦК).

Поняття «виключні майнові прав інтелектуальної власності» (далі виключні права) пов'язано з існуванням двох основних теорій розуміння правової природи інтелектуальної власності. Прихильники першої теорії розглядають право автора на результати своєї творчої діяльності як право інтелектуальної власності, а тому відносять його до різновиду (хоча і специфічного) права власності. У межах цієї позиції науковцями розроблена пропріетарна концепція розуміння права на результати творчої діяльності. Її прихильники ототожнюють права авторів та інших осіб на продукти творчої діяльності з

правом власності на матеріальні об'єкти. Як відмічає Р. Шишка, пропрієтарна теорія права інтелектуальної власності послідовно проводиться у всіх міжнародно-правових актах і впливає на моделювання національних законодавств [5].

Другий підхід до визначення правової природи прав на результати творчої діяльності здійснюється через категорію виключних прав. Ця концепція має назву «теорія виключних прав». За нею права творців трактуються як виключні права, які не є правами власника. У такому випадку право на об'єкти інтелектуальної власності складається з двох правомочностей: права забороняти та/чи дозволяти їх використання третім особам [3, 146].

Український законодавець намагався поєднати в нормах права обидві теорії. Це яскраво демонструють дві статті Конституції України. Стаття 41 присвячена і праву власності на речі, і праву інтелектуальної власності: кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. В свою чергу стаття 54 Основного Закону вказує, що громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. І знову повторює, що кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності [7].

Цивільний кодекс України, визначаючи зміст майнових прав інтелектуальної власності, згідно зі ст. 424, зазначив, що до них відносяться: право на використання об'єкта права інтелектуальної власності; виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності; виключне право перешкоджати незаконному використанню об'єкта права інтелектуальної власності, у тому числі забороняти таке використання; інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом. Чинний ЦК виключні права подає через зміст майнових прав авторів на окремі об'єкти права інтелектуальної власності [8]. Ще раніше спеціальні закони у сфері охорони окремих об'єктів права інтелектуальної власності також згадали про виключні права.

Так, Закон України «Про авторське право і суміжні права», визначив виключне право як майнове право особи, яка має щодо твору, виконання, постановки, передачі організації мовлення, фонограми чи відеограми авторське право і (або) суміжні права, на використання цих об'єктів авторського права і (або) суміжних прав лише нею і на видачу лише цією особою дозволу чи заборону їх використання іншим особам у межах строку, встановленого цим Законом [9]. Тобто виключність розуміється у повноваженнях на використання і дозволу на таке використання твору, встановлених винятково для автора.

Юридична енциклопедія визначає, що виключні права – це абсолютні права, що належать лише визначеній законом особі з виключенням можливості користування цими правами будь-якою іншою особою. Далі вказується, що вони складаються з особистих немайнових і майнових прав [10, 385]. Порівняно із законодавчими нормами поняття окреслено доволі неточно, адже у жодному спеціальному законі чи в ЦК особисті немайнові права не називають виключними. Остання ознака стосується лише майнових прав інтелектуальної власності.

На наш погляд, наближено до волі законотворця поняття виключних прав визначив І. Якубівський, який вказав, що виключність потрібно розглядати як окрему ознаку майнових прав інтелектуальної власності, поряд з їхнім абсолютним характером. Автор вказує, що виключний характер майнових прав інтелектуальної власності означає, що можливість вчинення відповідних дій щодо результату інтелектуальної діяльності чи засобу індивідуалізації закріплюється виключно за цим суб'єктом, тоді як для всіх інших осіб законом передбачається заборона вчинення таких дій без дозволу вказаного вище суб'єкта [4, 7]. Проте відповіді на запитання, які ж майнові права інтелектуальної власності можна вважати виключними запропоноване визначення не дає.

Справа в тому, що більшість норм, які подають зміст майнових прав на окремі об'єкти права інтелектуальної власності, розділяють їх за ознакою виключності. Це призводить до труднощів у правозастосуванні, зокрема при визначенні

предмету договору про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності.

Пригадаємо норму ст. 424 Цивільного кодексу України. Тлумачення змісту цієї статті говорить нам, що виключними є лише право дозволяти використання та право перешкоджати незаконному використанню об'єкта права інтелектуальної власності. Аналогічними є норми ст. 440, 452, 464, 474, 487 ЦК. Спеціальні закони, які вказують на зміст майнових прав інтелектуальної власності відповідно на твір, на об'єкт суміжних прав, на винахід, корисну модель, промисловий зразок, на компонування інтегральної мікросхеми, на сорт рослин мають розбіжності з нормами ЦК України щодо ознаки виключності майнового права на використання відповідного об'єкта. Так, Закон «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», у ст. 28 зазначає, що патент надає його власнику виключне право використовувати винахід (корисну модель) за своїм розсудом, якщо таке використання не порушує прав інших власників патентів. Тотожні правила містять норми ст. 16 Закону України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем», ст. 20 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки». Але Закон України «Про охорону прав на сорти рослин» право на використання цього об'єкта виключним не називає. На противагу усім іншим спеціальним законам Закон України «Про авторське право і суміжні права» виключними вважає усі майнові права автора.

За договором про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності відповідно до ст. 1113 ЦК одна сторона (особа, що має виключні майнові права) передає другій стороні частково або у повному складі ці права відповідно до закону та на визначених договором умовах. Оскільки переліку виключних прав ст. 1113 не наводить, то зрозуміло, що потрібно керуватись переліком виключних прав інтелектуальної власності, вказаних у відповідних статтях щодо окремих об'єктів права інтелектуальної власності. Але ж право на використання не належить де-юре до виключних, бо таким не зазначено в спеціальних нормах.

Запроваджуючи правило ст. 1113 ЦК, законодавець, на наше переконання, мав на увазі своєрідну купівлю-продаж (або

дарування, якщо передача безоплатна) об'єкта права інтелектуальної власності. Своєрідна вона тому, що «продаються» лише майнові права інтелектуальної власності, адже особисті немайнові права інтелектуальної власності відчужуватись не можуть. За іншими ознаками, такими як безповоротна оплатна (чи безоплатна) передача права інтелектуальної власності, подекуди з обтяженнями (чинність раніше укладених ліцензійних договорів продовжується), цей правочин нагадує аналог купівлі-продажу. Як не можна передати у власність річ на певний період часу, так і не можна за ст. 1113 ЦК передати виключні права на об'єкт права інтелектуальної власності тимчасово або частково. Передати виключні права дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності та перешкоджати незаконному використанню об'єкта права інтелектуальної власності, у тому числі забороняти таке використання, без права безпосереднього використання суперечить здоровому глузду, а в цілому і визначальним засадам цивільного законодавства (розумності, справедливості і доцільності).

Підсумовуючи, зазначимо, що зміст ст. 1113 ЦК потрібно тлумачити так: передаються усі майнові права інтелектуальної власності, які мають ознаку виключності за своєю природою, а не лише ті, які вказані такими у відповідних статтях ЦК і спеціальних законів. Можливо, законодавцю варто було б внести зміни до статей, які визначають зміст майнових прав інтелектуальної власності, додавши слово «виключне» до «право на використання об'єкта права інтелектуальної власності».

Список використаних джерел:

1. Договірні форми розпорядження майновими правами на об'єкти авторського права: монографія / кол. авторів за наук. ред. колективу авторів Н. Мироненко; НДІ ІВ НАПрН України. – К.: Інтерсервіс, 2014. – 218 с.
2. Тверезенко О. Договір про розподіл виключних майнових авторських прав на твори, створені у зв'язку з виконанням службових обов'язків / О. Тверезенко // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності = Theoretical and Practical Aspects of Economics and Intellectual Property : збірник наукових праць / ПДТУ. – Маріуполь, 2010. – Т. 1. – С. 72 – 76.

3. Харитонова О. Правова природа права інтелектуальної власності / О. Харитонова // Наукові праці Одеської національної юридичної академії / голов. ред. С. Ківалов ; МОН України, ОНЮА. – Одеса : Юрид. л-ра, 2008. – Т. VII. – С. 144 – 151.
4. Якубівський І. Виключність майнових прав інтелектуальної власності крізь призму цивільно-правової доктрини / І. Якубівський // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2013. – № 3. – С. 3 – 8.
5. Яшарова М. Специфіка захисту виключних прав на використання службових винаходів / Яшарова М. // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. / редкол. : С. Ківалов (голов. ред.), Л. Кормич (заст. голов. ред.), Ю. Аленін [та ін.] ; МОН України, ОНЮА. – Одеса : Фенікс, 2009. – Вип. 38. – С. 708 – 715.
6. Шишка Р. Охорона права інтелектуальної власності (авторсько-правовий аспект): моногр. / Р. Шишка. – Х. : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ. 2002. – 134 с.
7. Конституція України : Закон України № 254к/96-ВР від 28. 06. 1996 р.; поточна редакція від 15. 05. 2014 р., підстава v005p710-14 [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу до ресурсу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
8. Цивільний кодекс України : Закон України № 435-IV від 16. 01. 2003 р.; поточна редакція від 01. 01. 2016 р., підстава 1709-18, 835-19 [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу до ресурсу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
9. Про авторське право і суміжні права : Закон України № 3792-XII від 23. 12. 1993 р.; поточна редакція від 05. 12. 2012 р., підстава 5460-17 [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу до ресурсу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.
10. Юридична енциклопедія: В 6 т. Т.1: А-Г / Редкол.: (голова) Ю. Шемшученко. – Київ : Українська енциклопедія, 1998 . – 671 с.

ЛІТЕРАТУРНІ ТА ХУДОЖНІ ТВОРИ – ОБ'ЄКТИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Музика Альона Віталіївна,
*магістрантка Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

Сьогодні Україна знаходиться на новому етапі свого розвитку, коли стає вкрай необхідно вирішувати комплекс важливих економіко-правових питань, що в подальшому сприятимуть приєднанню нашої держави до європейського співтовариства. Як зазначив представник Всесвітньої організації інтелектуальної власності М. Макаров під час прес-конференції з нагоди Міжнародного дня інтелектуальної власності, Україна є однією з провідних держав інтелектуальної творчості. Поряд із США, Японією, Німеччиною та Англією вона входить у першу двадцятку за кількістю талановитих людей. Саме сьогодні неабияку увагу слід приділяти правовому регулюванню інтелектуальної власності на літературні та художні твори. Вже ніхто не заперечує, що літературний та художний твір є особливим об'єктом права інтелектуальної власності.

Конституція України зазначає, що кожна людина має права і свободи і, тим самим, здійснювати будь які дії, які не порушують права інших осіб. Особа на власний розсуд може використати право на здійснення літературного та художнього твору. Вивчаючи національне законодавство, можна зробити висновок, що захистити результат інтелектуальної творчої діяльності досить складно. При цьому слід відзначити й те, що законодавство України про інтелектуальну власність створювалося в умовах її незалежності, майже на порожньому місці. Це законодавство ще досить недосконале, воно не позбавлене окремих істотних недоліків, прогалин, суперечливих положень, деякі норми не узгоджені між собою.

Серед об'єктів авторського права, як вірно зазначає І. Петренко, найбільше видове розмаїття притаманне літературним творам. Законодавство України, відповідно до якого здійснюється захист авторських прав на літературні твори,

як і законодавство більшості країн світу, не розкриває змісту поняття «літературний твір». Поняттям «літературний твір», зазвичай, охоплюються не лише результати творчої діяльності, що належать до творів художньої літератури, а й такі як: екзаменаційні тести, технічні інструкції, тексти комп'ютерної програми, рекламні слогани тощо. Автор зазначає, що не кожен літературний твір є охоронюваним об'єктом авторського права, а лише той, що відповідає умовам авторсько-правової охорони [4].

Автори наукових робіт, які досліджували питання інтелектуальної власності у сфері авторського права, неодноразово звертали увагу на відсутність у законодавстві легального визначення поняття «твір».

Об'єктом авторського права вважаються твори, але термін «твір» ані в Цивільному кодексі, ані в Законі України «Про авторське право і суміжні права» не розкрито. Найбільше визнання серед дослідників заслуговує визначення твору як об'єкта авторського права, сформульоване В. Серебровським: твір – це сукупність ідей, думок і образів, які здобули в результаті творчої діяльності автора своє вираження в доступній для сприйняття людськими відчуттями конкретній формі, що припускає можливість відтворення [цит. за 4]. Наявність твору – обов'язкова умова авторсько-правової охорони і, навпаки, наявність авторсько-правової охорони не є умовою існування твору, як результату творчої діяльності автора.

У ст. 433 ЦК України зазначено, що об'єктами авторського права є літературні та художні твори [7]. Бернською конвенцією, що є одним з основних міжнародних документів у сфері авторського права та суміжних прав, прийнятих і ратифікованих Україною, закріплено, що термін «літературні та художні твори» охоплює всі твори в галузі науки, літератури та мистецтва. До переліку видів літературних творів належать письмові твори белетристичного, публіцистичного, наукового, технічного чи іншого характеру: романи, поеми, статті й інші письмові твори; виступи, промови, проповіді, лекції та інші усні твори, перелік видів літературних творів є невичерпний [1].

Термін «літературні та художні твори» охоплює всі твори в галузі літератури, науки і мистецтва, яким би способом і в якій

би формі вони не були відображені. Це не лише літературно-художні, а й наукові, навчальні, публіцистичні та інші роботи, що можуть бути зафіксовані на будь-якому матеріальному носії. Так, технічну творчість необхідно вважати різновидом наукової творчості, а технічні результати – науковими результатами. Математичні формули, покладені на носії, необхідно включати до поняття «література», а результати художньо-промислового конструювання (технічної естетики, дизайну) – в поняття науки і мистецтва. Наукова література включатися в поняття «література». Поняття «мистецтво» тлумачиться широко і включає в себе, крім образотворчого мистецтва, музику, танець, хореографію, театр, художні аудіовізуальні твори, художні фотографії тощо [8].

Можна виділити обов'язкові, встановлені законом ознаки, яким має відповідати твір, для його визнання об'єктом авторського права. Ці ознаки частково збігаються з тими, що містить дефініція Бернської Конвенції [1]. Першою з цих ознак є творчий характер літературного твору, другою – його вираження в об'єктивній формі. Національне законодавство виділяє також ознаку його завершеності. Так, відповідно до п.2 ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права», охороні підлягають всі твори, зазначені в частині першій цієї статті, як оприлюднені, так і не оприлюднені, як завершені, такі не завершені, незалежно від їх призначення, жанру, обсягу, мети (освіта, інформація, реклама, пропаганда, розваги тощо) [5]. А. Кирилюк запропонував класифікувати умови охорони об'єктів авторського права на обов'язкові та додаткові. До обов'язкових він відніс ознаку творчості та ознаку вираження твору в об'єктивній формі, а до додаткових – ознаку змісту твору, його завершеності та оприлюднення [2, с. 160]. Ознаками твору як об'єкта авторського права, на думку В. Мусіяки є такі: твір має належати до сфери літературної чи художньої діяльності; твір має бути результатом творчої діяльності; твір має існувати в об'єктивній формі [3].

Приблизний перелік форм вираження твору міститься в п. 1 ч. 1 ст. 433 ЦК та в ст. 8 Закону України «Про авторське право та суміжні права» [7; 6]. Мета цього переліку – інформувати осіб,

які займаються творчістю, та усіх заінтересованих осіб про об'єкти, які можуть отримати авторсько-правовий статус. Перелік доволі широкий підтверджує універсальний характер авторського права. Авторське право не поширюється на ідеї, теорії, принципи, методи, процедури, процеси, концепції тощо, навіть якщо вони виражені, описані, пояснені у творі. Слід звернути увагу на те, що авторське право розповсюджується на усі твори, незалежно від їх призначення та художнього рівня. Авторське право охороняє як високохудожні твори, так і твори, художній рівень яких не є високим. Якість твору визначається при його опублікуванні, визначенні кількості примірників, авторської винагороди. Будь-який твір охороняється законом.

Авторське право спрямоване на охорону форми їхнього вираження в конкретних творах, які можуть бути відтворені, публічно представлені, виконані, передані до ефіру тощо, залежно від виду твору. Охороні підлягає лише відчутна форма втілення ідеї, а не власне сама ідея, незалежно від того яким чином вона виражена. Вимога щодо наявності об'єктивної форми твору міститься й у законах про авторське право європейських країн.

Варто також зазначити, що поняття «об'єктивна форма втілення» та «форма вираження твору» не є тотожними. Об'єктивна форма втілення твору ідентифікує об'єктивну форму вираження твору. Іншими словами, для літературних творів матеріальним носієм образності є слово, словесних вираз – це і є форма вираження твору, а об'єктивна форма це певний носій на якому твір зафіксовано (зокрема на папері, на електронному носії, усно чи письмово).

Наступна вимога для визнання літературного твору об'єктом авторського права – це наявність у творі творчої складової. Питання, що пов'язані з визначенням творчої складової у творі взагалі є складним. На законодавчому рівні поняття «творчість» не розкривається, але в юридичній літературі вченими наводяться тлумачення цього терміна. Так, В. Серебровський визначив що творчість – свідомий і в більшості випадків трудомісткий процес, який має на меті досягнення певного результату [цит. за 4].

Крім зазначеної вище ознаки «творчості», що необхідна для визнання твору об'єктом охорони, дослідниця І. Петренко розглядає ще й інша ознаку – «оригінальність». Автор вказує, що вона в Законі зазначена, як така, що є необхідною лише для деяких об'єктів авторського права, аналізує погляди науковців, вказує на зарубіжний досвід. Зроблено висновок, що оригінальність має бути визнана обов'язковою ознакою літературного твору [4]. Дійсно, ст. 9 Закону України «Про авторське право та суміжні права» визначає вимогу оригінальності для такої частини твору як його назва. Оригінальною має бути база даних, але вона не є літературним чи художнім твором. На наш погляд, ознака оригінальності може бути присутньою для літературних і художніх творі, але це звужить коло об'єктів правової охорони авторського права.

У підсумку вважаємо, що можна таким чином визначити літературний чи художній твір як об'єкт авторського права: – це результат творчої діяльності людини в галузі літератури, науки та мистецтва, який знайшов своє відображення у певній об'єктивній формі.

Список використаних джерел:

1. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 24.07.1971. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_051
2. Кирилюк А. Деякі аспекти визначення умов охорони літературного твору / А. Кирилюк. // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. – Харків : Видавництво ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 1964. – № 945: Серія: Право . – 2011. – С. 159-164.,
3. Мусіяка В. Право інтелектуальної власності на літературний, художній та інший твір (авторське право) / Мусіяка В. // Цивільний кодекс України : науково-практичний коментар / За ред. розробників проекту Цивільного кодексу України. – К. : Істина, 2004. – 928 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uristinfo.net/2010-12-27-04-58-59/76-komentar-tsivilnij-kodeks-ukrayini/1576-glava-36-pravo-intelektualnoyi-vlasnosti-na-literaturnij-hudozhnij-ta-inshij-tvir-avtorske-pravo.html>
4. Петренко І. Правова характеристика літературного твору як об'єкта авторського права / І. Петренко // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2014. – № 6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ndiiv.org.ua/ua/journal-archive/view-6-80-2014.html#ixzz439URIXMG>

5. Право інтелектуальної власності: академічний курс. Підр. для студ. вищ. навч. закл. / О. Орлюк, Г. Андрощук, О. Бутнік-Сіверський та ін. за ред. О. Орлюк, О. Святоцького. – 2-ге вид. перероб. та допов. – К. : вид. дім «ІнЮре», 2007. – 672 с.
6. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3792-ХІІ : станом на 13.01.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
7. Цивільний кодекс України : Закон України 16.01.2003 № 435-І : станом на 19.02.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
8. Цивільний кодекс України: науково- практичний коментар / За ред. розробників проекту Цивільного кодексу України. – К. : Істина, 2004. – 928 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uristinfo.net/2010-12-27-04-58-59/76-komentar-tsilvilnij-kodeks-ukrayini/1538-titulka.html>

ПРАВОВА ОХОРОНА ВІНАХОДІВ ТА КОРИСНИХ МОДЕЛЕЙ В УКРАЇНІ

Овсяннікова Єлизавета Олегівна,
*магістрантка Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

Актуальність теми статті зумовлена тим, що охороні інтелектуальної власності і розвитку винахідницької активності належить провідна роль у технологічному оновленні економіки України.

Відносини, що виникають у зв'язку з набуттям та здійсненням права інтелектуальної власності на винаходи (корисні моделі) в Україні, регулюються Цивільним кодексом України та Законом України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» [1].

Крім того, до найважливіших нормативно-правових актів у цій сфері належать:

1. Постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України:
  - «Порядок надання Кабінетом Міністрів України дозволу на використання запатентованого винаходу (корисної моделі) чи зареєстрованої топографії інтегральної мікросхеми»;
  - «Про порядок виплати винагороди авторам винаходів і промислових зразків, що охороняються чинними на території України свідоцтвами СРСР»;
  - «Порядок сплати зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності».
2. Відомчі нормативно-правові акти:
  - Правила складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель;
  - Правила розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель;
  - Інструкція про порядок продовження строку дії патенту на винахід, об'єктом якого є засіб, використання якого потребує дозволу компетентного органу;

3. Міжнародні договори, адміністративні функції яких виконує ВОІВ:

- Договір про патентну кооперацію;
- Договір про патентне право (дод. Інструкція до договору про патентне право);
- Паризька конвенція про охорону промислової власності.

4. Міжнародні договори держав-учасниць СНД:

Угода про взаємне забезпечення збереження міждержавних секретів в галузі правової охорони винаходів.

5. Роз'яснення Державного департаменту інтелектуальної власності: Роз'яснення щодо поділу заявки на винахід та заявки на корисну модель [2].

Відповідно до Закону, «винахід (корисна модель) – результат інтелектуальної діяльності людини в будь-якій сфері технології» [3].

Правова охорона надається винаходу (корисній моделі), що не суперечить публічному порядку, принципам гуманності й моралі та відповідає умовам патентоздатності.

Об'єктом винаходу (корисної моделі), правова охорона якому (якій) надається може бути:

- продукт (пристрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітин рослини і тварини тощо);
- процес (спосіб), а також нове застосування відомого продукту чи процесу.

Одним з трьох основних компонентів надання правової охорони винаходу (корисної моделі) є його патентоспроможність. Закон визначає три основні вимоги, яким повинен відповідати патентоспроможний винахід: бути новим; мати винахідницький рівень; бути промислово придатним. Корисна модель відповідає умовам патентоспроможності, якщо вона є новою і промислово придатною.

Основним правостановлюючим документом, який засвідчує правову охорону винаходу чи корисної моделі є патент – охоронний документ, що засвідчує пріоритет, авторство і право інтелектуальної власності на зазначені об'єкти.

Патентна охорона означає, що винахід не може бути виготовлено, використано, поширене або продане в комерційних

масштабах без згоди патентовласника. Ці патентні права звичайно захищаються в суді, що, у більшості систем, має право на припинення порушень патентних прав. І навпаки, після успішного заперечування третьою стороною суд також може оголосити патент недійсним.

Патент надає його власнику:

- виключне право на використання винаходу (корисної моделі) за власним розсудом;
- право дозволяти використання винаходу (корисної моделі) на підставі ліцензійної угоди;
- виключне право перешкоджати неправомірному використанню винаходу (корисної моделі), у тому числі забороняти таке використання.

Використання секретного винаходу (корисної моделі) власником патенту має здійснюватися з дотриманням вимог Закону України «Про державну таємницю» та за погодженням з державним експертом.

Права, які випливають з патенту на винахід, є чинними з дати наступного дня після їх державної реєстрації.

Особа, яка бажає одержати патент на винахід (корисну модель) і має на це право, може подати заявку на його видачу до Державної служби інтелектуальної власності України (ДСІВ), яка приймає, розглядає та проводить експертизу заявок.

Вимоги до складу й оформлення матеріалів заявки, подання заявки визначаються Законом України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» та Правилами складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України № 22 від 22.01.2001 та зареєстрованими в Міністерстві юстиції України за № 173/5364 від 27.02.2001.

За дорученням заявника заявку можна подати через представника в справах інтелектуальної власності (патентного повіреного) або іншу довірену особу.

Іноземні особи та особи без громадянства, які проживають чи мають постійне місцезнаходження поза межами України,

реалізують свої права через представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених).

Заявка – сукупність документів, необхідних для видачі патенту. Заявка на винахід повинна стосуватися одного винаходу або групи винаходів, пов'язаних єдиним винахідницьким задумом (вимога єдності винаходу) [4].

Заявка на корисну модель повинна стосуватися однієї корисної моделі. Заявка складається українською мовою й повинна містити:

- заяву про видачу патенту на винахід (корисну модель);
- опис винаходу (корисної моделі);
- формулу винаходу (корисної моделі);
- креслення (якщо на них є посилання в описі);
- реферат.

За подання заявки сплачується збір. Документ про сплату збору повинен надійти до Укрпатенту разом із заявкою або протягом двох місяців після дати подання заявки. Цей строк продовжується, але не більше ніж на шість місяців, якщо до його спливу буде подано клопотання про продовження строку надходження документа про сплату збору за подання заявки та сплачено відповідний збір.

Строки та порядок сплати зборів за подання заявки, а також їх розміри зазначені в Порядку сплати зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України № 1716 від 23 грудня 2004 року.

Механізм здійснення правової охорони корисної моделі подібний до механізму правової охорони винаходу і так само полягає у видачі патентів, але він більш простий, дешевий і швидкий. Завдяки цьому правова охорона корисних моделей відіграє значну роль для малого бізнесу, якому належить стратегічна роль у розробках і комерціалізації новацій відповідно до вимог ринку [5].

Виходячи з цього можна дійти висновку, що охороні інтелектуальної власності і розвиткові винахідницької активності належить провідна роль у технологічному оновленні економіки України.

Список використаних джерел:

1. Офіційний веб-портал державної служби інтелектуальної власності України, електронний ресурс <http://sips.gov.ua/ua/inventions.html>
2. Драпак Г., Скиба М. Основи інтелектуальної власності: Навч. посібник. – К.: Кондор, 2007. – 156 с.
3. Цибульов П.М. Основи інтелектуальної власності. – К., 2005.
4. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15.12.1993 № 3687-ХІІ, електронний режим доступу <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>
5. Жаров В.О. Інтелектуальна власність в Україні: правові аспекти набуття, здійснення та захисту прав. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2000.

ОХОРОНА ПРАВ НА ГЕОГРАФІЧНІ ЗАЗНАЧЕННЯ ВИРОБІВ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ХУДОЖНІХ РЕМЕСЕЛ

Попова Наталія Олександрівна,
*Кандидат історичних наук, доцент Черкаського національного
університету імені Богдана Хмельницького*

В Україні народне мистецтво завжди посідало особливе місце, як найголовніший спосіб буття та утвердження національної ідеї. Нація, яка себе поважає, має дбати про збереження власної ідентичності. Насамперед це означає, що необхідно сприяти проявам такої ідентичності та оберігати ті непересічні, перевірені віками цінності, що передаються з покоління в покоління, серед них – народні художні ремесла України.

Під впливом кліматичних, природних умов, особливостей побуту українців, властивостей місцевої сировини та історичних чинників у кожному етнографічному регіоні України виробляли унікальні предмети художньої образності, орнаментики, формотворення. Найбільш відомими є Петриківський розпис, Опішнянські керамічні вироби, Кролевецькі рушники, Полтавська вишивка, Гуцульські ремесла. У таких населених пунктах як Опішня, Решетилівка, Косів, Богуслав, Гавареччина, Петриківка, Діхтярі, Глиняни, Клембівка та інші існують школи традиційного народного мистецтва.

Вироби українських майстрів користуються попитом у вітчизняних та іноземних туристів, однак ринок українських народних товарів потерпає від підробок. За твердженням спеціалістів частка сувенірної продукції азіатського виробництва на нашому ринку складає від 40 до 80%. Лише 5 – 7% товарів є оригінальними.

Наведені факти обумовлюють необхідність охорони прав народних майстрів на законодавчому рівні.

Враховуючи особливості конкретного місця виготовлення виробів вище зазначених ремесел коли якість, репутація або інші

характеристики товару виключно або головним чином пов'язані з його географічним походженням. Варто застосувати охорону народних художніх ремесел географічними зазначеннями.

Враховуючи актуальність теми автор статті ставить за мету розкрити особливості охорони традиційних художніх ремесел, як географічних зазначень.

Окремі аспекти права інтелектуальної власності на географічне зазначення побіжно висвітлено у працях: Є. Харитонова, О. Підпригори, О. Підпригори, В. Крижної, О. Орлюк, О. Бошицького, Г. Андрощука, проте комплексні дослідження з охорони традиційних художніх ремесел географічними зазначеннями нам визначити не вдалося.

На міжнародному рівні проводяться заходи щодо правової охорони традиційних знань та виявів культури. Особливе значення в справі охорони традиційної культури має декларація Організації Об'єднаних Націй з прав корінних народів (2007), якою передбачені мінімальні стандарти для підтримки, збереження та охорони культурної та інтелектуальної спадщини корінних народів. У ст. 31 цього документу зазначається, що корінні народи мають право на збереження, охорону та розвиток своєї культурної спадщини, традиційних та наукових знань, технологій і культури; вони мають право на захист інтелектуальної власності [1].

Охорона традиційних знань та виражень культури є одним із пріоритетних напрямків Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (далі – ВОІВ). Так, у 1998 і 1999 рр. ВОІВ організувала 9 місій з метою встановлення потреб носіїв традиційних знань, які пов'язані з питаннями інтелектуальної власності.

Наразі опрацьовується проект міжнародно-правового документа «Охорона традиційних виражень культури». В якому наведені критерії яким повинні відповідати об'єкти традиційної культури для отримання правової охорони. Зокрема вони мають бути:

- а) результатом творчої інтелектуальної діяльності бенефіціарів (общин, громад);

- б) бути притаманними для їх культурної та соціальної ідентичності або являтися її унікальним результатом та / або асоціюватися з нею;
- в) зберігатися, підтримуватися, використовуватися або розвиватися [3].

Серед українських народних художніх ремесел які відповідають цим критеріям (список не є вичерпним) можна виділити: Опішнянську та Косівську кераміку, Кролевецькі ткани рушники, Петриківський розпис, Яворівські ліжники, Коростенську порцеляну, Клембівські рушники, Решитилівські килими.

Це пояснюється тим, що значну роль у формуванні властивостей товарів зазначених ремесел відіграють такі фактори, як прив'язка до певного регіону, майстерність людей, їхній досвід, традиції 10-річної чи навіть 100-літньої давності. Репутація, якість, оригінальність та культурна цінність яких, виключно пов'язані з їх географічним походженням на території України.

Зокрема, відомі властивості коростенського фарфору залежать не лише від глини. Вирішальний вплив на них мають навички, кваліфікація, технологічний досвід, майстерність людей, котрі передають їх з покоління в покоління. Зважаючи на це ми вважаємо, що найбільш дієвим способом правової охорони виробів народних ремесел є реєстрація їх як географічних зазначень. Реєстрація народних ремесел як географічних зазначень сприятиме створенню із них національних брендів які формуватимуть позитивний імідж України за кордоном.

Відомо, що європейська практика брендуння і побудови іміджу регіонів заснована на популяризації їх унікальних культурно-історичних особливостей. Згідно з дослідженням, проведеним у 2010 році Міністерством закордонних справ України у провідних країнах Євросоюзу, європейці асоціюють українську культуру саме з петриківським розписом і українською «Писанкою» [4].

Осередки народних художніх промислів акумулюють значний потенціал для розвитку культурного туризму, адже вони й донині зберегли свою стилістику, свій художньо-декоративний

образ, свою колористику і своє формоутворення. Позитивним прикладом є досвід Полтавщини, де активно використовуються етнографічні маршрути (Опішне, Миргород, Пирятин – кераміка, Решетилівка – вишивка та ткацтво) з метою ознайомлення з осередками народних промислів та ремесел, організації майстер-класів. Туристи мають можливість ознайомитися з виробами народних майстрів, традиціями і технологіями виробництва.

Отже, підсумовуючи вище зазначене, ми дійшли висновку, що охорона народних ремесел географічними зазначеннями підкреслюватиме національну ідентичність української продукції на внутрішньому і світовому ринках, сприятиме поширенню позитивного іміджу держави. Водночас Україна має можливість перетворити цю галузь на прибутковий сектор економіки, як це зроблено в розвинених країнах.

Однак, на сьогодні випадки реєстрації народних ремесел як географічних зазначень в Україні не спостерігається, і вони, на відміну від реєстрації знаків для товарів і послуг, є, радше екзотикою, ніж правилом у сфері правової охорони об'єктів права інтелектуальної власності.

Список використаних джерел:

1. Декларация Организации Объединенных Наций о правах коренных народов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/indigenous_rights.shtml
2. Офіційний сайт Державної служби інтелектуальної власності. Зареєстровані в Україні кваліфіковані зазначення походження товарів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sips.gov.ua/ua/vidpoxtov.html>
3. Охорона традиційних виражень культури. Проекти статей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wipo.int/edocs/mdocs/tk/ru/wipo_grtkf_ic_22/wipo_grtkf_ic_22_ref_facilitators_text.pdf
4. Шлепакова Т.Л. Сучасні форми підтримки народних художніх промислів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nplu.org/storage/files/In>

ТОРГОВЕЛЬНА МАРКА ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Савицький Олег Григорович,
*магістрант Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

Для розкриття сутності права на торговельну марку необхідно розкрити її властивості й особливості крізь призму аналізу правової природи торговельної марки. Для цього потрібно провести:

- 1) аналіз специфіки вітчизняної правової термінології, яка використовується для позначення торговельної марки як об'єкта права інтелектуальної власності;
- 2) аналіз торговельної марки як певного явища суспільного господарського життя;
- 3) правовий аналіз вибору торговельної марки як об'єкта господарської діяльності.

Чинне українське законодавство використовує такі терміни, як «торговельна марка» і «знак для товарів і послуг», позначаючи двома термінами один об'єкт.

Стаття 420 Цивільного кодексу України [1] і стаття 155 Господарського кодексу України [2] оперують терміном «торговельна марка (знак для товарів і послуг)», але слід звернути увагу, що Цивільний кодекс України оперує таким терміном лише в статті 420, надалі використовуючи «скорочений термін – «торговельна марка». Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» [3] оперує поняттям «знак для товарів і послуг». Під ним розуміється позначення, за яким товари і послуги одних осіб відрізняються від товарів і послуг інших осіб. Отже, вітчизняний законодавець пішов шляхом термінологічного об'єднання двох об'єктів права промислової власності: товарного знака і знака обслуговування, позначаючи їх або термінами «торговельна марка», або «знак для товарів і послуг», або «торговельна марка (знак для товарів і послуг)». Така термінологічна плутанина національного законодавства не лише порушує

принципи юридичної техніки, але й суперечить міжнародному законодавству, оскільки, згідно зі ст. 1 (2) Паризької конвенції про охорону промислової власності [4] об'єктами правової охорони є два окремі об'єкти – товарний знак і знак обслуговування. Термінологічне об'єднання створює суттєві правові проблеми визначення обсягу правової охорони торговельних марок та використання торговельної марки.

Аналіз торговельної марки як явища суспільно-господарського життя є необхідним з огляду на те, що торговельна марка як явище є настільки специфічною за формою свого вираження і впливом на інтереси суб'єктів, що ця специфіка певною мірою впливає і на визначення її як об'єкта господарських правовідносин. При цьому необхідно звернути увагу на те, що економічне та юридичне значення має не торговельна марка у формі відповідного вираження, а той характер зв'язку між товаром і відповідною формою (наприклад, словесною, зображувальною, музичною), який формує у своїй свідомості споживач. У такому аспекті торговельну марку варто розглядати як інформацію (виражену у відповідній формі) для споживача щодо якостей відповідного товару чи послуги. Саме «інформаційна» складова торговельної марки розрахована на формування відповідної інтенції у споживача, що і дає можливість їй виконувати свої функції на ринку.

Щодо правового вибору торговельної марки суб'єктами господарювання, то необхідно удосконалити умови надання правової охорони, які повинні виконуватися господарюючим суб'єктом, якщо він розраховує на відповідну правову охорону своєї торговельної марки. До них необхідно віднести дефініцію торговельної марки, моральність обраного позначення та приналежність торговельної марки господарюючому суб'єкту.

Однією із умов набуття прав торговельної марки є її дефініція, яка власне і формує її правову природу, оскільки є законодавчо закріпленим визначенням поняття торговельної марки, яке зобов'язує як розробника позначення майбутньої торговельної марки, так і потенційного її власника формувати своє «бачення» і «бажання» з встановленими дефініцією

ознаками торговельної марки, тобто виконувати і дотримуватися потенційних умов надання правової охорони торговельним маркам.

Критерії вибору торговельної марки крізь призму її дефініції визначаються відкритістю каталогу позначень, які можуть бути основою торговельної марки. Так, в п. 2 ст. 5 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» вказано: «Об'єктом знака може бути будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень. Такими позначеннями можуть бути, зокрема, слова, у тому числі власні імена, літери, цифри, зображувальні елементи, кольори та комбінації кольорів, а також будь-яка комбінація таких позначень». Такий же відкритий перелік позначень встановлюється ст. 15 Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності і ст. 2 Регламенту Ради (ЄС) про товарні знаки Співтовариства [5, 6].

Проте, це не означає, що будь-яке позначення можна вільно використовувати. Українське законодавство, як і згадані міжнародні акти містять обмеження вибору торговельної марки вимогою щодо її графічності. Ст. 7 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» містить вимогу, що заявка знака на реєстрацію повинна містити зображення позначення, що заявляється.

Особливо незвичним і одночасно простим розв'язання цієї проблеми закріплене в законодавстві ЄС, яке вимогу щодо графічності позначення зводить лише до вимоги адекватного графічного зображення, яке б передало суть позначення. Так, наприклад, для запаху і смаку – це відповідна хімічна формула, для звуку – відповідний нотний запис.

Наступною правовою засадою вибору торговельної марки є її відповідність принципам моралі. Принцип моральності знака встановлюється ст. 6 *quinquies* (B), (C) Паризької конвенції про охорону промислової власності і визнається законодавством країн-учасниць. Зокрема, в Україні він закріплений у ст. 5 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»: правова охорона надається знаку, який не суперечить суспільним інтересам, принципам гуманності і моралі.

На даний момент в Україні не існує розроблених методик визначення відповідності нормам гуманності і моралі заявленого позначення, і як наслідок у прийнятті рішення про надання чи відхилення правової охорони заявленого позначення особливої ваги набирає суб'єктивний фактор – особисті переконання експертів Державної служби інтелектуальної власності.

Щодо правових засад приналежності торговельної марки господарюючому суб'єкту, то потрібно враховувати належність її на підставі реєстрації чи першовикористання іншому господарюючому суб'єкту, а також розглядати як двостороннє обмеження – для особи, яка набула права на торговельну марку на підставі реєстрації і для особи, яка набула таке право на підставі першовикористання.

При цьому необхідно звернути увагу на те, що правові критерії вибору торговельних марок господарюючими суб'єктами зумовлюються також законодавчо визначеними умовами надання їм правової охорони.

У світовій практиці відповідно до ст. 6 *quinquies* Паризької конвенції, ст. 15 Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності, а також ст. 7–8 Регламенту Ради (ЄС) № 40/94 від 20 грудня 1993 року про товарні знаки Співтовариства, умови надання правової охорони торговельним маркам залежать від системи набуття права на неї [9]. Вид системи набуття права на торговельну марку залежить від умов, які формують її зміст, а саме: умови реєстраційної системи набуття права на торговельну марку та умови системи набуття права на торговельну марку за принципом використання.

Правова охорона торговельної марки в Україні надається на підставі її державної реєстрації, згідно зі ст. 6 *quinquies* Паризької конвенції, ст. 15 Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності, ст. 499 Цивільного кодексу України та ст. 5 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг».

Для того, щоб позначення, яке заявляється до реєстрації, набуло статусу торговельної марки, воно повинно відповідати вимогам законодавства, згідно з якими надається правова охорона, – тобто позначення повинно бути охороноздатним. Під охороноздатністю позначення потрібно розуміти юридичну

властивість, яка визначається сукупністю ознак, необхідних для реєстрації позначення, як торговельної марки. Вимоги, яким таке позначення повинно відповідати, уніфіковані в національному законодавстві країн-членів Паризького Союзу.

Вимоги щодо охороноздатності торговельної марки необхідно поділити на кілька груп. До першої групи належать вимоги, які ґрунтуються на основній функції торговельної марки – здатності розрізняти товари і послуги одних осіб від однорідних товарів і послуг інших осіб. Отже, символіка позначення (графічного відображення), яке заявляється, повинна мати специфічну властивість робити майбутню торговельну марку розрізняльноздатною (дистинктивною). Вимоги другої групи пов'язані з певною шкодою, яку може спричинити торговельна марка шляхом дезорієнтації споживача на ринку товарів і послуг чи через невідповідність знака вимогам моралі. Третя група – стосується заборони використання геральдичних символів у позначенні торговельної марки. Це передбачено у ст. 6 *ter* Паризької конвенції. Дана норма передбачає відхилення у реєстрації позначень, які містять елементи прапорів, гербів, інших державних емблем країн-учасниць. В Україні ця група вимог визначена в ст. 6 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг». Такі позначення можуть бути включені до знака як елементи, що не охороняються, якщо на це є згода відповідного компетентного органу або їх власників. Четверта група – стосується вимог дотримання засад непорушення моральних прав третіх осіб. Відповідно до ст. 6 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», не реєструються як торговельні марки позначення, що містять прізвища, імена, псевдоніми та похідні від них, портрети та факсиміле відомих в Україні осіб без їх згоди.

Підводячи підсумок, можна стверджувати, що у чинному законодавстві України про охорону прав на торговельні марки велика кількість прогалин та колізій, як між нормами Цивільного та Господарського кодексів України, так і між внутрішніми нормами цих кодексів та спеціальних законодавчих актів, які потребують змін і доповнень, пов'язаних з необхідністю врахування специфіки даного об'єкта.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р., № 435–IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №40–44. – Ст. 356.
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р., № 436–IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №18–22. – Ст. 144.
3. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України від 15 грудня 1993 р., № 3689–XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7. – Ст. 36.
4. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 березня 1883 року. Офіційний український текст / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К.: Парлам. вид-во, 2006. – 27 с.
5. Włodarczyk W. Zdolność odróżniająca znaku towarowego / W. Włodarczyk. – Lublin: Oficyna Wydawnicza Serba, 2001. – 245 с.
6. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (TRIPs) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/981_018/page

ПРО ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПОВ'ЯЗАНІ З ПРИПИНЕННЯМ ДІЇ ПАТЕНТІВ ТА ВИЗНАННЯ ЇХ НЕДІЙСНИМИ

Савоста Сергій Васильович,
*магістрант Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

Розвиток України на сучасному етапі у значній мірі залежить від розвитку економіки на основі широкого впровадження об'єктів інтелектуальної власності (винаходів, корисних моделей, промислових зразків), що здійснюється за рахунок залучення значних інвестицій та інновацій. Важливе значення займає вивчення законодавчих засад з питань інтелектуальної власності.

Одним з найбільш важливих та складних аспектів права промислової власності є питання про припинення дії патенту та визнання недійсним патенту, що і зумовлює актуальність даної теми.

Підстави визнання недійсними патентів на винаходи, корисні моделі та промислові зразки передбачені статтями 33 Закону України (далі ЗУ) «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» і 25 ЗУ «Про охорону прав на промислові зразки».

Патент на винахід може бути визнано у судовому порядку недійсним повністю або частково у разі: а) невідповідності запатентованого винаходу (корисної моделі) умовам патентоздатності, що визначені статтею 7 ЗУ «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» б) наявності у формулі винаходу (корисної моделі) ознак, яких не було у поданій заявці; в) патентування винаходу (корисної моделі) провадиться з порушення процедури патентування передбаченої договором про патентну кооперацію, якщо подавалася міжнародна заявка г) видачі патенту внаслідок подання заявки з порушенням прав інших осіб [3].

Патент на промисловий зразок може бути визнано у судовому порядку недійсним повністю або частково у разі: а) невідповідності запатентованого промислового зразка умовам

патентоспроможності, визначеним ЗУ «Про охорону прав на промислові зразки»; б) наявності у сукупності суттєвих ознак промислового зразка ознак, яких не було у поданій заявці; в) видачі патенту внаслідок подання заявки з порушенням прав інших осіб.

Як свідчить судова практика розгляду відповідних справ, при поданні позову про визнання недійсним патенту позивачі користуються, як правило, лише двома з трьох встановлених законом підстав для визнання патенту недійсним. Це 1) невідповідність запатентованого винаходу, промислового зразка умовам патентоспроможності; 2) видача патенту внаслідок подання заявки з порушення прав інших осіб. Наведене пов'язується з тим, що доволі часто заявники, будучи обізнаними з тим, що чинне законодавство не передбачає перевірку заявленого ними на реєстрацію в якості промислового зразка об'єкта на новизну, подають на реєстрацію у якості промислового зразка об'єкти, які завідомо не є новими, і отримують на них патенти, або включають до відповідних промислових зразків інші об'єкти інтелектуальної власності інших осіб, наприклад, торговельну марку або навіть і винахід свого конкурента, чи, дізнавшись, що той чи інший товар конкурента ще не захищений у якості промислового зразка, подають на реєстрацію в якості промислового зразка фактично на 100% скопійований товар. При цьому таких «заявників» не зупиняє навіть те, що такий товар вже може використовуватись на ринку не один рік поспіль.

Особливістю процесу доказування у справах про порушення прав інтелектуальної власності на винахід є правова презумпція, встановлена у ч. 2 ст. 28 ЗУ «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі». Згідно з цією нормою будь-який продукт, процес виготовлення якого охороняється патентом, за відсутності доказів протилежного вважається виготовленим із застосуванням цього процесу за умови виконання принаймні однієї з двох вимог: 1) продукт, виготовлений із застосуванням процесу, що охороняється патентом, є новим; 2) існують підстави вважати, що зазначений продукт виготовлено із застосуванням даного процесу і власник патенту не в змозі шляхом прийнятих

зусиль визначити процес, що застосовувався при виготовленні цього продукту.

В такому разі обов'язок доведення того, що процес виготовлення продукту, ідентичного тому, що виготовляється із застосуванням процесу, який охороняється патентом, відрізняється від останнього, покладається на особу, стосовно якої є достатні підстави вважати, що вона порушує права власника патенту.

Отже, за цією нормою патентовласника звільнено від доказування факту виготовлення нового продукту іншою особою із застосуванням запатентованого процесу. Тягар доказування протилежного покладається на іншу особу, яка виготовила цей продукт [1].

При цьому позов про визнання патенту недійсним може подати будь-яка особа, яка вважає, що відповідний патент порушує її права та охоронювані законом інтереси.

Варто звернути увагу що інтерес може бути як охоронюваним законом, правоохоронюваним, законним, так і незаконним, тобто таким, що не захищається ні законом, ні правом, не повинен задовольнятися чи забезпечуватися ними, оскільки такий інтерес спрямований на ущемлення прав і свобод інших фізичних і юридичних осіб.

Визнання судом недійсним патенту або його частини тягне за собою такі наслідки:

- майнові права інтелектуальної власності, що засвідчувалися відповідним патентом, вважаються такими, що не набрали чинності, з дня наступного за датою публікації відомостей про видачу патенту (державної реєстрації патенту);
- підлягають визнанню за позовами заінтересованих осіб недійсними усі договори, пов'язані з відступленням прав володільця патенту, та інші договори щодо розпорядження майновими правами на запатентований винахід, корисну модель чи промисловий зразок.

В залежності від того хто виступає суб'єктом звернення до суду, а ним може бути як фізична особа так і юридична і хто виступає відповідачем по справі, справа може бути підсудна або місцевим або господарським судам.

Так, якщо поданий позов про визнання патенту недійсним стосується прав та охоронюваних законом інтересів фізичних осіб, які не мають статусу суб'єкта підприємницької діяльності, справа буде підсудна місцевому суду.

Разом з тим спори за позовами юридичних осіб про визнання недійсним патенту на промисловий зразок, власником якого є юридична особа, підлягають вирішенню господарськими судами, оскільки невласникові патенту, в тому числі й авторові промислового зразка, не надається будь-яких майнових чи інших прав (за винятком належного авторові промислового зразка права авторства), а отже, він не повинен бути стороною (відповідачем) у відповідній справі, але з урахуванням конкретних обставин справи може бути залучений до участі в ній як третя особа, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору.

Дія патенту на винахід, корисну модель та промисловий зразок можуть бути припинені у разі несплати у встановлений строк річного збору за підтримання його чинності з першого дня року, за який збір не сплачено [2].

Варто також звернути увагу, що чинність майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок може бути припинено достроково за ініціативою особи, якій вони належать, якщо це не суперечить умовам договору. З ініціативою про дострокове припинення чинності цих прав може виступати лише та особа, якій вони належать. За загальним правилом нею виступає власник відповідного патенту (ст. 464 Цивільного кодексу України). Відповідно до ст. 32 ЗУ «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» та ст. 24 ЗУ «Про охорону прав на промислові зразки» власник патенту у будь-який час може відмовитися від нього повністю або частково на підставі заяви, поданої до Установи (центрального органу виконавчої влади з питань правової охорони інтелектуальної власності). Зазначена відмова набирає чинності від дати публікації відомостей про це в офіційному бюлетені Установи.

Здійснення права власника патенту на дострокове припинення чинності майнових прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок має певні межі: це не

повинно суперечити умовам договору. Мова йде про випадки, коли власник патенту уклав відповідний договір (наприклад, ліцензійний) на право використання винаходу, корисної моделі чи промислового зразка. За таких обставин власник патенту не вправі виступати з ініціативою про дострокове припинення чинності відповідних прав, якщо це суперечитиме умовам укладеного ним з іншою особою договору.

Частиною 2 статті 467 Цивільного кодексу України передбачені спеціальні правові наслідки щодо тих випадків, коли мало місце дострокове припинення чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок, і цим було завдано збитків особі, якій було надано дозвіл на використання відповідного об'єкта. У такому випадку завдані збитки підлягають відшкодуванню особою, яка надала цей дозвіл. Водночас договором чи законом може бути встановлено звільнення особи, що надала відповідний дозвіл, від відшкодування збитків, завданих достроковим припиненням чинності виключних майнових прав [1].

При цьому відповідно до ст. 468 Цивільного кодексу України чинність достроково припинених виключних майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок може бути відновлено у порядку, встановленому законом, за заявою особи, якій ці права належали у момент їх припинення. Однак сьогодні законодавством не передбачений такий порядок, що утруднює реалізацію норм цієї статті [5].

У разі припинення чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок ці об'єкти можуть вільно та безоплатно використовуватись будь-якою особою, за винятками, встановленими законом. Вільне використання передбачає, що будь-яка особа може його здійснювати без одержання дозволу на це від володільця патенту. Безоплатність використання означає, що використання відповідного об'єкта будь-якою особою здійснюється без сплати винагороди. Названі правові наслідки є загальними, оскільки стосуються як припинення чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності у зв'язку із

закінченням встановлених строків їх чинності, так і випадків дострокового припинення їх чинності.

Наслідки припинення дії патенту та визнання недійсним патенту можуть мати велике значення для тієї чи іншої людини та можуть оцінюватись значними коштами.

На підставі викладеного, з урахуванням норм чинного законодавства можна зробити висновок, що законодавство при визначенні підстав припинення дії патенту та визнання недійсним патенту потребує подальшого вдосконалення, при цьому необхідно виходити з принципів справедливості та розумності.

Список використаних джерел:

1. Цивільне право: [підручник]: у 2 т. / за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. – Х. : Право, 2011. – Т. 1. – 2011. – 656 с.
2. Єфімцева Т. Патентне право як інститут інноваційного права / Т. Єфімцева // Вісник Львівського університету. Серія «Юридична». – 2013. – Вип. 58. – С. 190–197.
3. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7. – Ст. 32.
4. Про охорону прав на промислові зразки: Закон України від 15 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7. – Ст. 34.
5. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>.

СУТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ДОГОВОРІВ ПРО КОНФІДЕНЦІЙНІСТЬ

Сорокін Сергій Олегович,
*магістрант, Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького*

На будь-якому підприємстві у роботодавця може виникнути бажання або необхідність вжити заходів аби убезпечити себе від можливого розповсюдження працівниками інформації, розголошення якої є небажаним з тієї чи іншої причини. Переважно такими причинами є можливі негативні наслідки як матеріального, так і нематеріального характеру. Так, розголошення певного виду інформації може призвести до втрат прибутку, завдання шкоди діловій репутації підприємства.

З огляду на це, проблема правового захисту конфіденційної інформації в підприємницькій діяльності стає дедалі актуальнішою. Основними нормативно-правовими актами, що регулюють відносини, пов'язані із конфіденційною інформацією, є Цивільний, Господарський кодекси та Закон «Про інформацію» від 2 жовтня 1992.

За згаданим Законом інформація з обмеженим доступом поділяється на конфіденційну та таємну. Остання, у свою чергу, поділяється на державну таємницю та «іншу передбачену законом таємницю». До конфіденційної інформації належать відомості, що знаходяться у володінні, користуванні або розпорядженні окремих фізичних чи юридичних осіб і поширюються за їхнім бажанням відповідно до передбачених ними умов. Таким чином, сфера правового захисту конфіденційної інформації за Законом – предмет, що виходить за межі передбаченого законом для інших видів інформації із обмеженим доступом, а саме таємної [2].

Таємна інформація – це інформація, яка містить відомості, що становлять державну та іншу передбачену законом таємницю, розголошення якої завдає шкоди особі, суспільству і державі.

Прикладом таємної інформації є банківська таємниця – інформація щодо діяльності й фінансового стану клієнта, яка

стала відомою банку в процесі обслуговування клієнта та взаємовідносин з ним чи третіми особами при наданні послуг банку і розголошення якої може завдати клієнту матеріальної чи моральної шкоди [5].

Ознакам таємної інформації відповідає також комерційна таємниця підприємства. Загальний перелік відомостей, що можуть бути віднесені до комерційної таємниці, наведений у Законі України «Про підприємства в Україні» від 27 березня 1991 р. № 887-ХІІ (далі – Закон про підприємства). Це можуть бути відомості, пов'язані з виробництвом, технологічною інформацією, управлінням, фінансами та іншою діяльністю підприємства, що не є державною таємницею, розголошення (передача, витік) яких може завдати шкоди його інтересам. Склад і обсяг відомостей, що становлять комерційну таємницю, а також порядок їх захисту визначає керівник підприємства. Відомості, що не можуть становити комерційну таємницю, визначає Кабінет Міністрів України [4].

Принагідно необхідно зазначити, що ст. 117 Цивільного кодексу розмежовує комерційну таємницю та конфіденційну інформацію. Більше того, відповідно до ст. 420 ЦК комерційні таємниці віднесено до об'єктів права інтелектуальної власності, що передбачає незрівнянно вищий рівень правого захисту. За ст. 505 ЦК комерційною таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу із видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію. Комерційною таємницею можуть бути відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, за винятком тих, які відповідно до закону не можуть бути віднесені до комерційної таємниці. Названі види інформації можуть бути віднесені також і до конфіденційної, втім якщо щодо неї не було вчинено заходів для переведення її у статус комерційної таємниці. Про це йдеться насамперед у ст. 36 ГК: відомості, пов'язані з виробництвом,

технологією, управлінням, фінансовою та іншою діяльністю суб'єкта господарювання, що не є державною таємницею, розголошення яких може завдати шкоди інтересам суб'єкта господарювання, можуть бути визнані його комерційною таємницею. Склад і обсяг відомостей, що становлять комерційну таємницю, спосіб їх захисту визначаються суб'єктом господарювання відповідно до закону. Ця інформація охороняється органами державної влади від розголошення, крім випадків, коли розголошення необхідне для забезпечення захисту населення або не вжито заходів щодо її охорони від недобросовісного комерційного використання (стаття 507 ЦК) [1].

Отже, у загальному полі конфіденційної інформації щодо особи (суб'єкта господарювання) виокремлено «ядро» – комерційна таємниця – відомості, розголошення яких може потягти кримінальну відповідальність, які є об'єктом інтелектуальної власності та щодо яких вжито суворих засобів захисту. Правовий захист комерційної таємниці передбачає вжиття власником такої таємниці заходів організаційного захисту, сутність якого полягає у визначенні обсягу інформації, що підлягає збереженню, та жорсткому внутрішньогосподарському регулюванню прав та обов'язків користувачів інформації.

Таким чином, виокремивши поняття комерційної таємниці із поняття конфіденційної інформації, законодавець, по-перше, значно посилив правовий захист відомостей, віднесених до комерційної таємниці, і, по-друге, звів відносини сторін щодо інших відомостей конфіденційного характеру до суто договірних. Винятками, передбаченими законодавцем прямо, є насамперед обов'язок сторони у договорі підряду, яка внаслідок виконання договору одержала від другої сторони інформацію про нові рішення і технічні знання, у тому числі й такі, що не захищаються законом, а також відомості, що можуть розглядатися як комерційна таємниця, про які вона не має права повідомляти іншим особам без згоди другої сторони (ст. 862 ЦК). Виконавець і замовник зобов'язані забезпечити конфіденційність відомостей щодо предмета договору на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт, ходу його виконання та одержаних результатів, якщо інше

не встановлено договором. Обсяг відомостей, що належать до конфіденційних, встановлюється договором (ст. 895 ЦК). Крім того, визначено обов'язок користувача у договорі комерційної концесії / субконцесії не розголошувати секрети виробництва правоволодільця, іншу одержану від нього конфіденційну інформацію (ст. 1121 ЦК) [1].

Аналогічний обов'язок за договором комерційної концесії встановлений ст. 371 Господарського кодексу. Ним також передбачено обов'язки щодо нерозголошення конфіденційної інформації в агентських відносинах (ст. 302 ГК). Так, комерційний агент не має права передавати конфіденційну інформацію, одержану від суб'єкта, якого він представляє, без згоди цього суб'єкта, використовувати її у власних інтересах чи в інтересах інших осіб всупереч інтересам суб'єкта, якого він представляє, як при здійсненні комерційним агентом своєї діяльності в інтересах зазначеного суб'єкта, так і після припинення агентських відносин з ним. Сторони агентського договору можуть укласти окрему угоду про захист конфіденційної інформації суб'єкта, якого представляє комерційний агент (договір про нерозголошення). Комерційний агент несе відповідальність за розголошення конфіденційної інформації відповідно до закону та договору [4].

Передача інформації може відбуватися внаслідок співпраці (спільної діяльності) сторін або за інших обставин, що повинні бути відображені у договорі. Сторона, яка одержує, відповідатиме за: неумисне розголошення або використання конфіденційної інформації, якщо вона не дотримується такого самого високого ступеня обережності, якого вона б дотримувалася у розумних межах стосовно своєї власної конфіденційної інформації аналогічної важливості, і, після виявлення неумисного розголошення або використання цієї інформації, не намагається припинити її неумисне розголошення або використання; несанкціоноване розголошення або використання конфіденційної або такої, яка є секретом фірми, інформації особами, які працюють або працювали на неї за наймом, якщо їй не вдається охороняти цю інформацію з таким самим високим ступенем ретельності, якого вона б

дотримувалася у розумних межах стосовно своєї власної конфіденційної або такої інформації аналогічної важливості. Інформація не буде вважатися конфіденційною, і сторона, яка одержує, не буде мати ніяких зобов'язань щодо даної інформації, якщо вона: або вже відома стороні, яка одержує; або є або стає прилюдно відомою у результаті невірної, недбалої або умисної дії сторони, яка розкриває; або легально отримана від третьої сторони без обмеження та без порушення договору; або надана третій стороні стороною, яка розкриває, без аналогічного обмеження на права третьої сторони; або незалежно розроблена стороною, яка одержує, за умови, що особа або особи, які її розробили, не мали доступу до конфіденційної інформації; дозволена до випуску письмовим дозволом сторони, яка розкриває; розкрита урядові на вимогу урядового органу, і сторона, яка одержує, докладає максимальних зусиль, щоб добитися поведження з цією інформацією, як з конфіденційною або такою, яка є секретом фірми, або якщо її розкриття вимагає закон [3].

Останньою і однією з найважливіших особливостей договору про нерозголошення є здатність інформації втратити ознаки конфіденційності. У такому разі відпаде потреба у створенні режиму обмеженого доступу до такої інформації, що, с свою чергу, зумовить припинення зобов'язання про конфіденційність у зв'язку з неможливістю його виконання.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>.
2. Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>.
3. Лист Міністерства Юстиції України від 21. 06. 2011 року «Нове в законодавстві про інформацію» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>.
4. Носік Ю. В. Договір про нерозголошення інформації // Право України 2010 р. № 3 – С. 153-160
5. Работягова Л. І., Антонюк Н. І. Організаційно-юридичні засоби захисту прав на конфіденційну інформацію і/або комерційну таємницю // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності, 2011 р.

ЄВРОПЕЙСЬКА СИСТЕМА ОФОРМЛЕННЯ ЗАЯВКИ НА ВИНАХІД З МЕТОЮ ПАТЕНТНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНСЬКИХ ТЕХНІЧНИХ РОЗРОБОК

Тростіна Світлана Василівна,
*ст. викладач Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

Продукція українських товаровиробників, яка потенційно готується до експорту на зарубіжні ринки, повинна, у першу чергу, мати патентний захист, який забезпечить їй надійну експортну охорону. Сьогодні актуальним постає таке питання у контексті співпраці України з Євросоюзом. А для одержання патентної охорони в будь-якій країні, потрібно подати до патентного відомства даної країни правильно оформлену заявку на винахід для отримання патенту.

Історично у світі склалися чотири типи патентно-правової системи: британська, американська, французька та німецька. За останні 20 років до них додалися ще дві системи – європейська патентна система та євразійська патентна система [9]. Найбільшу значимість та інтерес для українського бізнесу сьогодні дійсно має європейська патентна система.

Сучасна європейська патентна система (далі – ЄПС) зародилася в 1973 р., коли була схвалена Європейська патентна конвенція (далі – ЄПК) [4,5,6].

Для здійснення процедури видачі європейського патенту створене Європейське патентне відомство (далі – ЄПВ) [6]. Патенти, які видаються відповідно до Конвенції, називаються «європейськими патентами», інколи скорочено – «європатентами». У кожній із країн-учасниць Конвенції європейський патент має ту ж саму дію і підпорядковується тим самим положенням, що й національний патент, який видано в даній державі, якщо з Конвенції не випливає інше [4].

Автор ставить за мету проаналізувати європейську патентну систему з точки зору вимог до патентоздатності, оформлення та подачі заявки на технічне рішення, яке можливо захистити європейським патентом на винахід.

Отже, видачу європейського патенту здійснює Європейське патентне відомство, яке знаходиться у Мюнхені. З цією метою в ЄПС передбачено єдині вимоги до заявки винахід. При введенні в дію ЄПС положення національних законодавств країн-учасниць було уніфіковано з положеннями Конвенції в частині вимог до винаходу [4].

У будь-якій Договірній державі, для якої видається патент, він має таку ж дію і підпорядковується тим же вимогам, що і національний патент, виданий цією державою. Відповідно до процедури, регламентованої ЄПК, заявник має можливість замість кількох заявок нарізних мовах, подати тільки одну заявку однією мовою та проводити її експертизу в одному Європейському патентному відомстві для різних Договірних держав [4]. Після видачі європейський патент трансформується в групу незалежних національних патентів, які з урахуванням положень ЄПК визначають сферу дії виданого патенту на підставі національного законодавства та юридичної практики [6].

Офіційними мовами Європейського патентного відомства є англійська, французька та німецька. Європейська патентна заявка подається на одній з офіційних мов або, якщо вона подається на будь-якому іншому мовою, то надається переклад на одну з офіційних мов. Якщо переклад не подається у строк, заявка вважається відкликаною [8].

Публікація європейських патентних заявок здійснюється мовою виробництва. Описи винаходів до європейських патентів публікуються на мові виробництва і включають переклад формули винаходу на дві інші офіційні мови Європейського патентного відомства [2, ст.14].

Конвенцією передбачено, що критеріями патентоздатності винаходів на європейські патенти є їх новизна, винахідницький рівень та промислова придатність [2, ст.52].

Не вважаються винаходами відповідно до ЄПК: відкриття, наукові теорії та математичні методи; естетичні рішення; схеми, правила і методи ігор, інтелектуальної або господарської діяльності, а також комп'ютерні програми та просте подання інформації, а також винаходи, комерційне використання яких

суперечило б громадському порядку або моралі [2, ст.53; 3, правило 48].

Не можливо також отримати європейський патент на:

- сорти рослин або породи тварин, а також переважно біологічні способи виведення рослин або тварин; це положення не застосовується до мікробіологічних способів або продуктів, отриманих цими способами;
- способи лікування людей або тварин з допомогою хірургії або терапії і методи діагностики, що застосовуються для людей або тварин; це положення не застосовується до продуктів, зокрема речовин або композицій, які використовуються в цих способах або методах [2, ст.53].

Винахід вважається новим, якщо він не є частиною рівня техніки [2,ст.54].

Рівень техніки включає все, що стало загальнодоступним шляхом письмового або усного опису, використання або будь-яким іншим способом до дати подання заявки на європейський патент.

Розкриття винаходу не приймається до уваги, якщо воно мало місце не раніше, ніж за шість місяців до подачі заявки на європейський патент.

Винахід має винахідницький рівень, якщо для фахівця він явно не впливає з рівня техніки [2,ст.56].

Винахід вважається промислово придатним, якщо він може бути виготовлений або використаний в будь-якій галузі промисловості, в тому числі і в сільському господарстві [2,ст.57].

Заявка на європейський патент може бути подана будь-якою особою, поза зв'язку з його громадянством або місцем проживання (місцем перебування), особою, фізичною або юридичною, спільно або індивідуально [2,ст.58].

Згідно вимог ЄПК заявка на європейський патент повинна складатися з таких документів:

- заява про видачу європейського патенту;
- опис винаходу;
- один або кілька пунктів формули винаходу;
- креслення, на які зроблені посилання в описі або формулі винаходу;

- реферат винаходу та відповідати всім вимогам, передбаченим Інструкцією до Конвенції [2,ст.78].

Європейська система побудови опису винаходу розглядається згідно до вимог до опису, визначено в ст. 78-й Конвенції та в 42-му правилу Інструкції до Конвенції [2, 3]. Опис винаходу повинен містити відомості, які зазвичай включаються для розкриття суті заявленого рішення, показу фактичної його значимості на тлі відомого рівня техніки і властивих йому переваг.

Отже згідно вищевказаних нормативів [2, 3], опис винаходу повинен мати наступну структуру.

Назва винаходу, яка повинна відповідати назві, зазначеній у заяві про видачу європейського патенту.

Галузь техніки, до якої відноситься винахід – зазвичай згадується як широка родова, так і вузька, видова назва галузі.

Попередній рівень техніки. У даному розділі наводяться посилання на документи, в яких описані рішення, що мають відношення до винаходу в цілому або його окремих частин, і короткий виклад цих документів, відзначаються переваги і недоліки цих аналогів, В опис включаються посилання на ті документи, які корисні для розуміння винаходу, складання звіту про європейський пошук і проведення експертизи. Розділ закінчується критикою попереднього рівня техніки.

Технічна задача. У розділі формулюється технічна задача, яка вирішена даними винаходом. Формулювання завдання містить вказівку на технічний ефект, який очікується при використанні винаходу. При можливості доцільно також вказати шлях досягнення цього ефекту. Розділ формулюється за наступною схемою: «В основу винаходу покладено технічне завдання створити (назва винаходу), який (е, а) дозволив(о, а) би (технічний ефект) за рахунок (шляхом) (шлях досягнення технічного ефекту)».

Рішення завдання. Розділ відкривається приведенням сукупністю ознак, викладених у п. 1 формули винаходу. Ознаки наводяться в тих же термінах, що і у формулі винаходу, але порядок їх перерахування може бути іншим. Далі викладаються інші пункти формули винаходу. Потім наводяться роз'яснення

стосовно окремих ознак, включених в формулу винаходу, їх впливу на очікуваний результат від використання винаходу. Бажано вказати переваги, що випливають з винаходу, порівняно з попереднім рівнем техніки.

Короткий опис фігур креслення (якщо є) – в цьому розділі послідовно і коротко характеризуються креслення (чи інший ілюстративний матеріал, що додається до опису).

Детальний опис способу використання винаходу. У розділі описується принаймні один із способів використання винаходу. Зміст розділу залежить від виду об'єкту винаходу (пристрій, спосіб, речовина). При необхідності наводяться приклади і посилання на фігури креслень.

Роз'яснення, що стосуються промислового застосування винаходу. Цей розділ складається в тих випадках, коли з опису винаходу очевидним чином не випливає те, що винахід може знайти промислове застосування.

Опис повинен бути оформленим згідно з вимогами правила 35 Інструкції до Конвенції. Зокрема, матеріали заявки повинні бути надруковані на еластичному, міцному, білому, довговічному папері. Повинні бути дотримані поля на всіх аркушах опису, кожний п'ятий рядок повинен бути пронумерованим. Символи, графічні знаки, хімічні та математичні формули можуть бути вписані в текст від руки або накреслені [3].

Заявка на європейський патент має стосуватися одного чи кількох винаходів чи групи винаходів, пов'язаних між собою єдиним винахідницьким задумом. Заявка на європейський патент має розкривати суть винаходу достатньо ясно і повно, щоб винахід міг бути здійсненим спеціалістом. Реферат складається виключно з інформаційною метою [5].

Якщо предметом європейського патенту є спосіб, то охорона поширюється також і на продукти, одержані безпосередньо цим способом.

По заявці проводиться формальна експертиза, здійснюється пошук, публікація відомостей про заявку і звіту про пошук. По клопотанню заявника проводиться експертиза по суті, в ході якої винахід перевіряється на відповідність його

критеріям патентоздатності: новизні, рівню винахідництва, промисловій застосовності. За наслідками проведення експертизи ухвалюється рішення про видачу або відмову у видачі європейського патенту відносно вказаних країн. Об'єм виняткових прав, що надається європейським патентом, в кожній із вказаних країн буде такою ж, неначебто в цих країнах були одержані національні патенти. Європейський патент діє протягом 20 років з дати подачі заявки [7].

Отже, щоб активно співпрацювати з Європейським патентним відомством, Україні в майбутньому потрібно стати членом Європейської патентної конвенції. Щодо патентоздатності та правил оформлення заявки на одержання патенту, то тут українським товаровиробникам та спеціалістам в галузі патентного права, опрацювання європейських заявок особливих труднощів не складе, тому що вітчизняне законодавство [1] майже не відрізняється від європейських правил, так як наша країна завжди використовувала німецьку систему патентування, яка також була прийнята Конвенцією при розробці та затвердженні вимог та правил патентування винаходів.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15 грудня 1993 р. ; Редакція від 1 червня 2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sips.gov.ua>
2. Конвенция о выдаче европейских патентов (ЕВРОПЕЙСКАЯ ПАТЕНТНАЯ КОНВЕНЦИЯ) от 5 октября 1973 года, пересмотренная 17 декабря 1991 года актом пересмотра статьи 63 ЕПК и актом пересмотра от 29 ноября 2000 года / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://docs.cntd.ru/document/902308644>
3. Инструкция по применению Конвенции о выдаче европейских патентов от 5 октября 1973 г. Принята решением Административного совета Европейской патентной организации от 7 декабря 2006 года и в последний раз изменена решением Административного совета Европейской патентной организации от 28 октября 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://docs.cntd.ru/document/902308645>
4. Андрощук Г.А. Зарубіжне патентування винаходів / Г.А. Андрощук. //Теорія і практика інтелектуальної власності – К: НДІ інтелектуальної власності НАПрН України – 2011, – № 6, – С. 38-47

5. Дахно І.Л. Право інтелектуальної власності. Вид. 2-ге, перер., доп. Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів – К: Центр навчальної літератури – 2006 – 278 с.
6. Слободян О.М. Особливості патентування біотехнологічних винаходів у Європейському патентному відомстві. // Часопис Київського університету права 2013/1 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2013_1/ууууу/225.pdf
7. Патентування через європейське патентне відомство – Веб - журнал «Інтелексус» – Патентбюро – Дніпропетровськ – 2016 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://patent.net.ua/intellectus/patentbureau_news/ua.htm
8. Европейский патент. Европейская патентная конвенция –М.: Патентно-правовая компания HQ-Result, 2015 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hqresult.ru/ru/page/evropeyskiy-patent>
9. Патентне право – К: веб-сайт Право, 2016 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://prawo.in.ua/1r/de-00207.html>

**Захист права
інтелектуальної власності
в Україні та закордоном**

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ЗАХИСТ АВТОРСЬКОГО ПРАВА НА ТВОРИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Бойко Атон Олегович,
*магістрант Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

Сучасний етап розбудови української державності спонукає нас виділити, як одне з головних завдань, формування ефективного правового забезпечення та охорони інтелектуальної власності.

У своїй основі інтелектуальна діяльність, насамперед, спрямована на забезпечення розвитку внутрішнього світу людини, є одним із досить поширених видів суспільно корисної діяльності. Її результати у вигляді творів літератури, науки та мистецтва відповідно до чинного законодавства України визнаються об'єктами авторського права і підлягають правовому забезпеченню та охороні.

Не останнє місце серед усіх творів, які підпадають під охорону авторського права, належить творам образотворчого мистецтва. Художня творчість – це один із видів людської діяльності, яка тісно пов'язана з людством та з сьогоденними реаліями у суспільному розвитку. Твори живопису, скульптури та графіки задовольняють естетичні запити людини, формують її світогляд, прикрашають та урізноманітнюють людське життя.

Водночас, образотворче мистецтво є результатом праці митців, які мають право на винагороду та захист своїх прав, як автора твору. Регулюючи суспільні відносини з приводу створення та використання творів мистецтва, авторське право встановлює загальні правила поведінки суб'єктів з метою оптимального захисту прав творця з мінімальним обмеженням інтересів інших членів суспільства.

На сьогодні, проблема забезпечення та захисту авторських прав на твори образотворчого мистецтва є дедалі актуальнішою. Звісно у судовій практиці важко знайти позови про визнання або відновлення порушених авторських прав на твори образотворчого мистецтва, але питання їхнього правового забезпечення та захисту

викликають інтерес не лише у науковців, а й у пересічних громадян, кожен з яких потенційно може бути автором твору.

Аналіз та вивчення механізму правового забезпечення творів образотворчого мистецтва прослідковується у наукових працях таких вітчизняних та зарубіжних фахівців, як: О. Осіпова, В. Коссак, Г. Чурпіта, О. Підопригора.

Разом із тим, слід зазначити, що питання дослідження правового забезпечення та захисту творів образотворчого мистецтва мають лише початковий характер і потребують глобального дослідження. Саме тому, метою статті є подальший аналіз механізмів реалізації чинного законодавства щодо правового забезпечення та захисту авторських прав стосовно одного з об'єктів його правової охорони – творів образотворчого мистецтва.

Стаття 433 Цивільного кодексу України та ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права» серед об'єктів авторського права окремо виділяють твори образотворчого мистецтва та твори ужиткового мистецтва [2].

Для образотворчого мистецтва характерні твори, естетична цінність і образність яких сприймається тільки через зір. Твори образотворчого мистецтва можуть бути безпредметні і навіть нематеріальні, (заставка на екрані, гарнітура книжкового шрифту), але, незалежно від матеріальності і предметності, типові твори образотворчого мистецтва мають рисами об'єкта (обмеженістю в просторі, стабільністю в часі). Здатність генерувати об'єкти – найважливіша властивість образотворчого мистецтва, пов'язане з його походженням, що визначило його історію і подальший його розвиток. Образотворче мистецтво або створює самостійні об'єкти, що не мають утилітарної цінності (скульптура, живопис, графіка, фотомистецтво), або естетично організовує об'єкти утилітарного призначення та інформаційні масиви (декоративно-прикладне мистецтво, дизайн). Образотворче мистецтво активно впливає на сприйняття предметного оточення і віртуальної реальності [4].

Як об'єкт авторського права твір образотворчого мистецтва характеризується двома ознаками: творчим характером та вираженням в об'єктивній формі. Унікальність твору образотворчого мистецтва (нерозривний зв'язок твору з матеріальним предметом, який має самостійну цінність) визнається особливістю даного об'єкта авторського права [1].

Відповідно до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів твори образотворчого мистецтва є художніми творами, присвяченими, насамперед, для естетичного сприйняття. Образотворче мистецтво пропонує суб'єктивне сприйняття дійсності через призму поглядів митця та публіки, яка сприймає його твори.

Твори образотворчого мистецтва набувають правової охорони, як об'єкти авторського права, але така правова охорона має свої особливості, обумовлені унікальністю кожного твору. Для традиційних творів мистецтва, в порівнянні з будь-яким іншим видом творів, розбіжності між оригіналом і копією мають істотне значення. Унікальність будь-якого твору мистецтва веде до додаткових форм охорони прав художника. Це пояснюється тим, що після продажу твору художник може більше ніколи не побачити свій твір, він не зможе запобігти його використанню (створенню репродукцій, альбомів репродукцій, тиражуванню в промисловості листівок, створених на основі оригінального твору тощо).

Оскільки в європейських країнах відсутня будь-яка обов'язкова реєстрація прав на твори, у тому числі і твори образотворчого мистецтва, їх автор знаходиться в особливо незахищеному становищі. Для хоча б часткової допомоги автору, у Бернській конвенції про охорону літературних і художніх творів і, відповідно до неї, у деяких національних законодавчих актах введена норма щодо права слідування. Право слідування означає, що при публічному перепродажу твору образотворчого мистецтва через аукціон, галерею образотворчого мистецтва, художній салон, магазин і т.п. продавець зобов'язаний виплатити автору винагороду в розмірі відповідних відсотків від ціни проданого твору. Така норма існує і у Законі України «Про авторське право і суміжні права», закріплена в ст. 27, яка передбачає, що автори чи їх спадкоємці користуються невідчужуваним правом на одержання п'яти відсотків від ціни проданого твору. Збір і виплата винагороди, одержаної в результаті реалізації права слідування, здійснюється особисто автором, його представником або організацією колективного управління [3].

У законодавстві деяких країн світу існує норма, що стосується так званого «права доступу до твору», відповідно до

якого автор твору образотворчого мистецтва вправі вимагати від власника оригіналу твору чи іншої особи, що має право власності на такий оригінал (музей, галерея, приватний колекціонер та ін.), надання йому можливості здійснення права на відтворення свого твору. На думку Э.П.Гаврилова, у даному випадку право на відтворення відноситься тільки до «копіювання від руки», тобто створення копії твору тими ж способами, що використовувалися при створенні оригіналу твору. Право доступу не відноситься до відтворення твору фотографічними чи аналогічними методами. Власник оригіналу твору вправі вимагати від автора компенсації тих незручностей, що пов'язані з наданням автору права доступу до твору, і оцінити таку компенсацію [5].

Що стосується цивільно-правового захисту авторського права на твори образотворчого мистецтва, то ст.52 Закон України «Про авторське право і суміжні права» передбачає, що за захистом свого авторського права і (або) суміжних прав суб'єкти авторського права та суміжних прав мають право звертатися в установленому порядку до суду та інших органів відповідно до їх компетенції. Стаття 52 Закону також встановлює перелік прав, якими наділені суб'єкти авторського права для відновлення порушених та оспорюваних прав [3].

Більшість науковців сходять на думці, що серед інших способів захисту цивільно-правовий захист має найбільшу практичну значимість та ефективність.

На думку Г. Чурпіта вимога автора чи іншого правоволодільця відшкодувати заподіяну порушенням матеріальну шкоду має передбачати як відшкодування збитків, так і стягнення доходу, отриманого порушником внаслідок порушення ним авторського права. Наголошується, що накладення штрафу на порушника авторських прав та виплата правоволодільцеві встановленої законом компенсації значно підвищують ефективність цивільно-правового захисту прав художників, надаючи йому більш штрафного характеру [1].

В юридичній літературі виділяють адміністративний та кримінальний способи захисту авторських прав. Адміністративно-правовий захист авторського права на твори образотворчого мистецтва знаходиться на етапі становлення.

Поява правової норми, що передбачає адміністративну відповідальність за порушення авторського права на твори літератури, науки та мистецтва, зокрема образотворчого (ст. 51-2 КУпАП), датована квітнем 2001 р.

Недоліком кримінального закону Чурпіта Г. вважає віднесення передбаченого ч. 1 ст. 176 КК України складу злочину до злочинів невеликої тяжкості, в результаті порушник авторського права не лише звільняється від відповідальності за готування до злочину, але і у випадку доведення вчиненого до кінця за певних умов не може бути покараний. Така позиція законодавця знижує ефективність кримінальної відповідальності за порушення авторського права [1].

З вище зазначеного можна зробити висновок, що необхідно вдосконалити норми авторського права щодо забезпечення та захисту творів образотворчого мистецтва. Доцільним буде доопрацювати нормативно-правову базу в галузі охорони авторського права на твори образотворчого мистецтва. Також вдається до запозичення досвіду зарубіжних країн, які здійснюють захист творів образотворчого мистецтва. Це дозволить забезпечити достатню, «європейську» охорону авторських прав на твори образотворчого мистецтва.

Список використаних джерел:

1. Чурпіта Г. Авторське право на твори образотворчого мистецтва: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / Г. Чурпіта. – Х., 2003. – 22 с.
2. Цивільний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 14 серпня 2015 р. – К.: Паливода А. В., 2015. – 408 с.
3. Про авторське право і суміжні права: Закон України: від 23 грудня 1993 року № 3792-ХІІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3792-12/page>
4. Цивільне право. За редакцією професорів О. А. Підопригори і Д. В. Бобрової. Навчальний посібник для студентів юридичних вузів і факультетів. – Київ., 1996.
5. Штефан О. Деякі аспекти охорони прав на твори образотворчого мистецтва та ужиткового мистецтва / О. Штефан – К.: Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності, 2007 р.

ПРОБЛЕМА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПІРАТСТВА В УКРАЇНІ ТА ЗА ЇЇ МЕЖАМИ

Височина Лілія Володимирівна,
*студентка Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

За сучасних умов, з розвитком держави, все більшого значення в її економічному та суспільному житті набуває інтелектуальна власність. Охорона, захист та правомірне використання результатів інтелектуальної діяльності є актуальним питанням сьогодення. За даними міжнародних експертів, кожний третій музичний компакт-диск, що продається у світі – піратський. За даними Міжнародної федерації фонографічної промисловості (IFPI), обсяги продажу піратської музичної продукції, не менш ніж у 25 країнах, перевищують легальний ринок і становлять близько 4,5 млрд доларів [1]. Як і очікувалося, Міжнародний альянс інтелектуальної власності (International Intellectual Property Alliance – ІІА) вніс Україну до списку особливої уваги «переліку 300» на 2012 р. [2]. Звіт ІІА 2015 року інформує Уряд США, що, не зважаючи на складне політичне становище, дії Уряду України недостатні й викликають розчарування в авторів звіту тому, що темпи реформ, направлених на боротьбу з явищами, які привели Україну до визнання її США країною піратом №1 у світі, повільні [3].

Як відомо, піратство як явище зародилося у давнині одночасно з розвитком морської справи та, як наслідок, торгівлі. Грецькою «*peirates*» означає грабіжник, розбійник, морський розбій. У міжнародному праві – це насильницькі дії (затримка чи затоплення, грабіж), вчинені проти торгових судів у відкритому морі приватними чи державними судами. У сфері інтелектуальної власності термін пірацтво має схоже значення.

Після винайдення фонографа Едісона, який зробив можливим запис звуку, у 1908 р. у США відбувся перший судовий розгляд у справі недозволеного розповсюдження копій записів музики. Проте на той час не було законодавчих підстав для притягнення до відповідальності піратів і їх виправдали.

Однак згодом американський Конгрес вніс зміни до закону про авторське право, визнавши розповсюдження та продаж записів незаконним. Відтоді справи про піратство стали повсякденно розглядатися судами, і на сьогодні поняття «піратський» є звичним у праві інтелектуальної власності [1].

На відміну від поняття «піратство», поняття «інтелектуальне піратство» є достатньо новим для кримінального законодавства і недостатньо дослідженим у вітчизняній науці кримінального права. Термін «піратство» знайшов застосування у сфері права інтелектуальної власності, зокрема в авторському праві та суміжних правах.

Закон України «Про авторське право і суміжні права» визначає піратство у сфері авторського права і (або) суміжних прав як опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України і розповсюдження контрафактних примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм і програм організацій мовлення [4].

Проблема охорони об'єктів права інтелектуальної власності та боротьби з інтелектуальним піратством потребують негайного вирішення, адже сьогодні вийшли у світі на перший план і стали вже не просто юридичними або комерційними питаннями. Внаслідок всеосяжної інтелектуалізації сучасної світової економіки вони дедалі більше стають політичною проблемою, пов'язаною з економічною безпекою, та вимагають стратегічних підходів до їх вирішення [5, 99].

Недотримання прав інтелектуальної власності в Україні створює серйозні перепони для технологічного та економічного розвитку країни, є одним із гальм для інтеграції до світових глобальних об'єднань.

В 2015 році ПРА вважає пріоритетом для уряду України правові реформи і рекомендує наступні дії:

- поліпшити правове регулювання організацій з колективного управління;
- застосувати кримінальну відповідальність та судові переслідування власників сайтів, які розміщують на безоплатній основі кіно, книги, музику, ПЗ тощо, а також розібратися з власниками BitTorrent.

– ввести в дію принципи, які б унеможливили використання ліцензій без дозволу правовласників [3].

Варто погодитись із вище пропонованими реформами, які пропонуються ПРА, адже в Україні, дійсно, проблема інтелектуального піратства досягла крайньої межі. На мою думку, недосконалість правової охорони об'єктів інтелектуальної власності, відповідальності за порушення авторських прав та недостатньо сформований механізм притягнення до неї зумовили настання цієї проблеми. З досвіду членів Міжнародної асоціації інтелектуальної власності, які провадять свою діяльність у понад 80 країнах світу, випливає, яких необхідно вжити заходів для ефективної системи кримінального переслідування, незалежно від типу твору, на котрий поширюється авторське право:

- країна має впроваджувати закони та застосовувати потужні запобіжні кримінальні санкції у разі комерційного порушення авторського права;
- адміністративна влада повинна мати законні повноваження і права здійснювати таємні рейди без попередження порушника;
- влада має володіти правами і засобами конфісковувати всю піратську продукцію, обладнання, використане для її виробництва, а також документацію як докази злочину;
- суд повинен накладати попередню судову заборону та судову заборону, дійсну до кінця процесу, які підкріплені суворими покараннями за їх порушення;
- зберігання доказів щодо наявності авторського права та володіння ним не повинні затягуватись, а судовий розгляд має провадитись оперативно;
- суд повинен мати можливість конфісковувати та знищувати товари, вироблені з порушенням авторського права, або передавати їх власнику такого права, щоб ці товари не могли потрапити на ринок [6, 74].

Отже, ефективність захисту авторського права залежить від наявності відповідного державного механізму попередження й припинення правопорушень, а також спрощення процедури доведення порушення в сфері авторського права, притягнення порушника до відповідальності, тому усунення цієї проблеми повинно вирішуватись із застосуванням комплексних заходів.

Список використаних джерел:

1. Чеботарьов В. Піратство у сфері авторського права і суміжних прав / В. Чеботарьов, В. Троїцька // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://patent.km.ua/ukr/articles/i299>
2. Міжнародні правовласники зажадали покарати Україну за піратство // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://vkurse.ua/ua/technology/nakazat-ukrainu-za-piratstvo.html>
3. Міжнародний альянс з інтелектуальної власності (ІПА) оприлюднив звіт про охорону і захист авторського права у 2015 р. // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.intelvas.com.ua/news/zhurnal-iv/mizhnarodniy-alyans-z-intelektualnoyi-vlasnosti-iipa-oprylyudnyv-zvit-pro-ohoronu-i>
4. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 № 3792-ХІІ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/379212/page?text=%EF%B3%F0%E0%F2%F1%F2%E2%E2>
5. Яра О. Інтелектуальне піратство як один із різновидів кримінально караного діяння у сфері порушення авторського права і суміжних прав / О. Яра // Публічне право, 2014. – № 1 (13). – С. 99 - 105
6. Мельников М. Піратство як злочин у галузі авторського права та суміжних прав: погляд на проблему / М. Мельников // Право України. – 2003. – №4. – С. 72-75

ПЛАГІАТ В УНІВЕРСИТЕТСЬКІЙ ОСВІТІ ТА НАУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Горобець Олександр Олександрович,
*магістрант Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

Серед низки порушень авторського права плагіат є одним із найпоширеніших. Стрімкий розвиток мережі Інтернет і тотальна комп'ютеризація населення лише примножує кількість плагіаторів. Найбільших масштабів це явище набуває саме в науковій діяльності та університетській освіті, оскільки і педагогічні, науково-педагогічні працівники, і студенти активно займаються науковою діяльністю і в процесі написання наукових доповідей, тез тощо часто використовують інші джерела. І це є абсолютно нормальною практикою до тих пір, доки автор не починає видавати чужі тези за свої власні. Тому на сьогодні плагіат є гострою проблемою в сфері науки та освіти.

Відповідно до статті 50 Закону України «Про авторське право та суміжні права» плагіат – це оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору [1].

Поняття «плагіат» походить від латинського слова *plagium*, що означало викрадення і продаж чужих рабів. Пізніше поняття «*plagium*» почали використовувати в літературній діяльності. Ним називали крадіжку твору або його частини, а сам вираз «*plagium*» було замінено на «*plagiumlitterarium*» [2, 161].

Плагіаторська діяльність, в сучасному розумінні, і саме поняття «плагіат» ввійшло у використання як в Європі, так і на теренах України лише у XVII ст. Цим же періодом можна датувати і момент зародження плагіату в середовищі вищої освіти в Україні (1632 рік відкриття Києво-Братського колегіуму) [2, 162].

Плагіату не цуралися не лише студенти чи молоді науковці, а й досвідчені вчені. Так, відомо, що однією з причин розриву між видатним французьким вченим, відомим соціальним реформатором, засновником школи соціального утопізму А. Сен-Сімоном (1760-1825 рр.) та його учнем і соратником,

засновником науки про суспільство «соціології» О. Контом (1798-1857 рр.) була претензія останнього на авторство окремих наукових праць [2, 162]. «Інтелектуальне здирництво» серед науковців існує і сьогодні. В 2011 році політика, міністра оборони ФРН Карла-Теодора цу Гуттенберга, який у 2007 році захистив дисертацію на відмінно, професор юриспруденції Андреас Фішер-Лескано звинуватив у плагіаті. Андреас Фішер-Лескано знайшов у тексті вісім місць, де міністр, цитуючи інші публікації, не ставить посилання на джерела. Але після детальної перевірки виявилось, що таких місць набагато більше. Мова йшла про випадки дослівного запозичення цитат з робіт інших авторів. Крім того, автор не оформив прямого цитування матеріалів газети NZZ am Sonntag та уривків з доповіді інституту Ліхтенштейна [3].

Незважаючи на велику кількість різних комп'ютерних програм, які можуть виявити плагіат, це явище і надалі є дуже поширеним в наукових роботах сучасних українських дослідників. Досить часто вони користуються таким недоліком «програм антиплагіаторів» як несприйняття перекладу праць російських або інших зарубіжних дослідників, оскільки по суті програма перевіряє роботу на наявність аналогічних тез в тих чи інших дослідженнях, але вона не займається перекладом. Часто в наукових роботах чи студентів, чи вчених зустрічається завуальований плагіат, тобто, коли особа беручи будь-яку тезу іншого дослідника перероблює її на свій лад. Такий вид плагіату також не виявляється «програмами антиплагіаторами». Як і перший, так і другий види плагіату практично неможливо довести, оскільки програми їх не виявляють, а якщо хтось і запідозрить якусь схожість, то може звернути це на те, що особа просто має схожі думки з автором.

Хоча досить часто дослідники не обтяжують себе навіть переробкою тез і тим самим просто приписують собі авторство тих чи інших ідей. Найчастіше такий «чистий» вид плагіату поширений, звичайно, серед студентів, які не маючи бажання, часу, великого багажу знань, який дозволив би формувати власні тези, а можливо і через необізнаність в тому, що вони займаються фактично незаконною діяльністю. Тому як наголошує А.

Симкович «на Заході кожний університет веде жорстку політику щодо плагіату. У США кожен викладач починає курс із тлумачення питання авторства та плагіату: що таке критичне осмислення думки та аналіз матеріалу інших авторів, що є цитатою, що є запозиченням, а що є плагіатом» [3]. На нашу думку, це є хорошим способом пояснити студенту, що копіювання чужих досліджень є негуманним і більше того незаконним.

Плагіаторська діяльність в студентському середовищі є, звичайно, негативним явищем, яке в майбутньому сформує працівників, дослідників тощо з низьким культурно-правовим рівнем (бо плагіат є фактично крадіжкою), але для самого студента на даному етапі він не несе практично жодних втрат. А ось плагіат серед досвідчених науковців, викладачів має досить негативні для них наслідки. Так, наприклад, відповідно до Порядку присудження наукових ступенів передбачено, що у разі виявлення текстових запозичень, використання ідей, наукових результатів і матеріалів інших авторів без посилання на джерело, дисертація знімається з розгляду незалежно від стадії проходження без права її повторного захисту. Виявлення в дисертації, авторові якої вже видано диплом доктора чи кандидата наук, текстових запозичень без посилання на джерело, є підставою для прийняття рішення про позбавлення його наукового ступеня [4].

У зв'язку із ситуацією яка існує на сьогодні необхідно впроваджувати ефективний механізм попередження плагіату в університетській освіті та науковій діяльності.

Серед основних напрямків попередження такого виду плагіату можна виділити такі.

По-перше, необхідно підвищувати культурно-правовий рівень студентства, та наукового співтовариства. Впроваджувати практику, яка існує серед викладачів вузів у США, на початку курсу ознайомлювати студентів із тим, що таке плагіат, які існують його види та які негативні наслідки його виявлення.

По-друге, попередження так званого «ненавмисного плагіату». Часто як і студенти, так і досвідчені дослідники не завжди знають як необхідно правильно оформлювати використані джерела. Якщо статті, монографії, підручники ще не

так складно оформити, то вже, наприклад, зарубіжні видання, Internet-ресурси, певні технічні дані, звіти є складнішими в оформленні, а тому інколи, щоб уникнути цих складностей, особа воліє їх взагалі не зазначати, що в підсумку призводить до порушення прав авторів цих джерел. Тому необхідно, на нашу думку, проводити спеціальні методичні лекції для студентів, аспірантів тощо на яких би їх ознайомили з методикою оформлення використаних джерел.

По-третє, приділення більшої уваги при перевірці тез, доповідей на плагіат редакціями наукових журналів, збірників тощо.

По-четверте, застосування спеціальних комп'ютерних програм, які дозволяють виявити плагіат у наукових роботах. Хоча, як ми зазначали раніше, такі програми не завжди можуть виявити плагіат.

Надзвичайно важливе значення для зменшення випадків плагіату в університетській освіті та науковій діяльності є прийняття комплексних заходів, які включатимуть: формування у дослідників необхідного рівня знань з права інтелектуальної власності та впровадження локальних норм на рівні ВНЗ, наукової установи, які б встановлювали відповідальність за випадки плагіату. Для зменшення рівня плагіату серед студентів та науковців, заходи з його попередження необхідно розпочинати ще зі школи, оскільки шкільний, надалі студентський є підґрунтям для формування в підсумку наукового плагіату.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про авторське право та суміжні права» від 23. 12. 1993 № 3792–ХІІ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
2. Кривенко М. О. До питання виникнення «плагіату» / М. О. Кривенко // Часопис цивілістики. – 2013. – Вип. 15. – С. 161-164
3. Мінц М.О. Плагіат як прояв девіантності: спроба соціологічного аналізу проблеми [Електронний ресурс] – Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/cgiirbis_64.exe?
4. ПКМУ Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів від 24.07.2013 №567 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/567-2013-п>

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ТА ЗАХИСТУ АВТОРСЬКИХ ПРАВ У ШОУ-БІЗНЕСІ

Євтушенко Богдана Станіславівна,
*магістрантка Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

Шоу-бізнес – це комерційна діяльність у сфері розваг. Термін «шоу-бізнес» застосовується: до компаній, що займаються виробництвом і розповсюдженням аудіо- і відеопродукції, до артистів, до таких сфер розваг, як кіно, театр, музика, телебачення та інші, що отримують фінансову вигоду зі своєї діяльності.

Сфера шоу-бізнесу є уразливою щодо охорони авторських і суміжних прав. Найбільше представники шоу-бізнесу потерпають від музичного та аудіовізуального піратства. За оцінками зарубіжних оглядачів обсяги контрафактної продукції в Україні сягають 80% [1, 256].

На противагу цьому, останнім часом в Україні все більше уваги приділяється удосконаленню законодавчого забезпечення охорони прав авторів, виконавців які є ключовими суб'єктами шоу-бізнесу. Так упродовж останніх десятиліть Верховною Радою України прийняті низка нормативно-правових актів, що безпосередньо регулюють відносини у сфері використання об'єктів авторського права і суміжних прав у шоу-бізнесі. Зокрема, Цивільний кодекс України [2], та Закон України «Про авторське право і суміжні права» [3]. У вказаних нормативних актах визначаються основні положення регулювання авторського права і суміжних прав, та встановлюються загальні засади захисту авторського права у тому числі і в сфері шоу-бізнесу. Слід зазначити, вказана нами сфера суспільних відносин підлягає й врегулюванню і міжнародними договорами, що ратифіковані Верховною Радою України. Наприклад, Конвенцією про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) [4].

Однак незважаючи на, наявність законів, міжнародних договорів, існуючий в Україні механізм врегулювання охорони

та захисту авторського права у шоу-бізнесі на сьогодні помітно відстає від міжнародних стандартів.

Шоу-бізнес явище багатооб'єктне. Різні дослідники до його сфери відносять різні об'єкти. Законодавство ж України стосовно авторського права і суміжних прав, яке регулює переважну більшість відносин з приводу використання результатів творчої діяльності людини у шоу-бізнесі, зазначає, що об'єктом авторського права є твір. Так, у ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права» вказано, що об'єктами авторського права є твори у галузі науки, літератури і мистецтва зокрема:

- 1) музичні твори з текстом та без тексту;
- 2) драматичні, музично-драматичні, хореографічні твори, пантоміми та ін.;
- 3) аудіовізуальні твори (наприклад, відеокліпи);
- 4) сценічні обробки творів та фольклору, придатні для сценічного показу;
- 5) фотографічні твори (стосується шоу-бізнесу і модельного бізнесу);
- 6) похідні твори [3].

Окрім об'єктів авторського права до сфери шоу-бізнесу включені також об'єкти суміжних прав. Відповідно до статті 35 Закону України «Про авторське право і суміжні права» об'єктами суміжних прав (і також об'єктами суміжних прав в сфері шоу-бізнесу), незалежно від призначення, змісту, оцінки, способу і форми вираження, є:

- а) виконання літературних, драматичних, музичних, музично-драматичних, хореографічних, фольклорних та інших творів;
- б) фонограми, відеограми;
- в) передачі (програми) організацій мовлення [3].

Згідно ст. 435 Цивільного кодексу України [2] та статті 7 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [3] суб'єктами авторського права є автори творів, їх спадкоємці та інші фізичні та юридичні особи, які набули авторських прав відповідно до договору або закону. Ст. 36 Закону України «Про авторське право і суміжні права» визначає суб'єктів суміжних прав. Суб'єктами суміжних прав є:

- а) виконавці творів, їх спадкоємці та особи, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо виконань;
- б) виробники фонограм, їх спадкоємці (правонаступники) та особи, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо фонограм;
- в) виробники відеограм, їх спадкоємці (правонаступники) та особи, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо відеограм;
- г) організації мовлення та їх правонаступники [3]. Враховуючи специфіку сфери шоу-бізнесу ми можемо стверджувати, що переважна більшість суб'єктів авторського права та суміжних прав визначена в законі є суб'єктами шоу-бізнесу.

Враховуючи масовий характер шоу-бізнесу, порушення авторських і суміжних прав у вказаній сфері на сьогодні займають чи не найбільшу нішу серед порушень прав інтелектуальної власності. Об'єкти авторського і суміжних прав у сфері шоу-бізнесу взагалі є дуже вразливими, оскільки вони викликають значний інтерес, серед споживачів і на їх створенні та використанні можна заробити чималі кошти.

Закон України «Про авторське право і суміжні права» у статті 50 визначає, що є порушенням авторського права і суміжних прав. Ці ж порушення часто здійснюються і у шоу-бізнесі. До таких відносять:

- 1) вчинення будь-якою особою дій, які порушують особисті немайнові права суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав та їх майнові права;
- 2) піратство у сфері авторського права і (або) суміжних прав – опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України і розповсюдження контрафактних примірників творів, фонограм, відеограм і програм організацій мовлення;
- 3) плагіат – оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору;
- 4) ввезення на митну територію України без дозволу осіб, які мають авторське право і (або) суміжні права, примірників творів, фонограм, відеограм, програм мовлення;

- 5) вчинення дій, що створюють загрозу порушення авторського права і (або) суміжних прав;
- 6) будь-які дії для свідомого обходу технічних засобів захисту авторського права і (або) суміжних прав, зокрема виготовлення, розповсюдження, ввезення з метою розповсюдження і застосування засобів для такого обходу;
- 7) підроблення, зміна чи вилучення інформації, зокрема в електронній формі, про управління правами без дозволу суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав чи особи, яка здійснює таке управління;
- 8) розповсюдження, ввезення на митну територію України з метою розповсюдження, публічне сповіщення об'єктів авторського права і (або) суміжних прав, з яких без дозволу суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав вилучена чи змінена інформація про управління правами, зокрема в електронній формі [3].

Захист прав суб'єктів авторського права і суміжних прав здійснюється шляхом застосування визначених у законі відповідних способів захисту.

Зокрема цивільно-правового, кримінально-правового та адміністративно-правового захисту [1; 256].

Цивільно-правовий спосіб захисту. Цей спосіб регламентується статтею 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права». Вище зазначена стаття передбачає, що за захистом свого авторського права і (або) суміжних прав суб'єкти авторського права та суміжних прав мають право звертатися в установленому порядку до суду та інших органів відповідно до їх компетенції [3].

Кримінально-правовий спосіб захисту. Кримінальний кодекс України у статті 176 встановлює відповідальність за незаконне відтворення, розповсюдження творів науки, літератури та мистецтва, комп'ютерних програм і баз даних, виконань, фонограм, відеограм і програм мовлення, їх незаконне тиражування й розповсюдження на аудіо- та відеокасетах, дискетах, інших носіях інформації, або інше умисне порушення авторського права та суміжних прав, якщо це завдало матеріальної шкоди у значному розмірі; вчинення цих же дій

повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або якщо це завдало матеріальної шкоди у великому розмірі; вчинення цих же дій службовою особою з використанням службового становища, або організованою групою, або якщо це завдало матеріальної шкоди в особливо великому розмірі [5].

Адміністративно-правовий спосіб захисту. Адміністративна настає при вчиненні не суспільно небезпечних, а суспільно протиправних діянь. Вона може наступити за: незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності, привласнення авторства на такий об'єкт або інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняється законом (стаття 51-2, 164-8, 164-7 Кодексу про адміністративні правопорушення) [6].

Адміністративно-правовий захист застосовується тоді, коли норми Кримінального кодексу України не можуть бути застосовані до порушень, які не завдали значної шкоди суб'єкту авторського і суміжних прав.

Отже, система охорони та захисту авторського права у сфері шоу-бізнесу представлена системою норм, що передбачають наявність засобів та способів діяльності відповідних юрисдикційних органів, а також заінтересованих осіб, що спрямованих на визнання та поновлення порушених прав суб'єктів авторського права та суміжних прав у шоу-бізнесі. Серед способів захисту авторського-права і суміжних прав найбільшого поширення набув цивільно-правовий, оскільки він застосовується до відносин, які загалом регулюються договорами, а також цей спосіб є найменш жорстким на фоні адміністративно-правового і кримінально-правового захисту, а також застосовується до більшого кола відносин, які виникають в процесі реалізації та обігу майнових та особистих немайнових прав суб'єктів авторського права і суміжних прав у шоу-бізнесі.

Список використаних джерел

1. Афанасьєва К. О. Захист інтелектуальної власності в шоу-бізнесі : навч. Посіб/. – К.: ВАІТЕ, 2009. – 256 с.
2. Цивільний кодекс України: чинне законодавство зі змінами і допов. станом на 1 травня 2015 р.: (офіц. текст). – К.: Паливода А. В., 2015. – 380 с.

3. Закон України «Про авторське право і суміжні права» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show>.
4. Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show>
5. Кримінальний кодекс України : чинне законодавство зі змінами і допов. станом на 23 липня 2015 р.: (офіц. текст). – К.: Паливода А. В., 2015. – 212 с.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення : чинне законодавство зі змінами і допов. станом на 1 вересня 2015 р.: (офіц. текст). – К.: Паливода А. В., 2015. – 292 с.

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ СПОСОБИ ЗАХИСТУ ПАТЕНТНИХ ПРАВ

Лихограй Світлана Іванівна,
*магістрантка Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

Сучасні тенденції інноваційного розвитку у сфері господарювання характеризуються всеосяжною інтелектуалізацією виробничої діяльності. Рушійною силою у застосуванні принципово нових технологій та випуску високотехнологічної продукції є, насамперед, створення об'єктів патентного права: винаходів, корисних моделей, промислових зразків. Важливим засобом стимулювання активності винахідництва, отримання патентів на об'єкти технології є наявність відповідної нормативної бази, що забезпечує достатню правову охорону такої діяльності.

Необхідним елементом правового забезпечення патентної сфери інтелектуальної власності є створення належного механізму захисту порушених прав.

Захист прав і законних інтересів власників патентів та інших осіб, що є власниками прав на запатентовані винаходи, корисні моделі чи промислові зразки, здійснюється шляхом використання передбачених законом форм, засобів і способів захисту прав.

Захист патентних прав здійснюється в юрисдикційній формі, яка передбачає два напрями дій – судовий та адміністративний захист інтелектуальних прав [1, 316]. На практиці більш поширеним є судовий порядок захисту прав інтелектуальної власності, адміністративний застосовують тільки у випадках, передбачених законом.

Під цивільно-правовими способами захисту патентних прав, що реалізуються у юрисдикційній формі розуміються закріплені законодавством матеріально-правові заходи примусового характеру, за допомогою яких здійснюється визнання та відновлення порушеного права інтелектуальної власності, а також вплив на правопорушника [2, 175].

Захисту патентних прав присвячена ст. 432 Цивільного кодексу України, яка проголошує, що кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого права інтелектуальної власності відповідно до ст. 16 цього Кодексу.

Так, у ст. 16 зазначається, що способами захисту цивільних прав і інтересів може бути: визнання права; визнання правочину недійсним; припинення дії, яка порушує право; відновлення становища, яке існувало до порушення; примусове виконання обов'язку в натурі; зміна правовідношення; припинення правовідношення; відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди; відшкодування моральної, (немайнової) шкоди; визнання незаконним рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб [3].

Необхідно зазначити, що захист цивільних прав не вичерпується переліченими способами. Він може здійснюватися й іншими способами, передбаченими спеціальними нормами, які враховують особливості тих чи інших цивільних відносин.

Стаття 432 ЦК України містить положеннями, що стосуються виключно порушення прав інтелектуальної власності, у тому числі прав патентовласників. Суд у випадках і в порядку, встановлених законом, може постановити рішення, зокрема, про:

- 1) застосування негайних заходів щодо запобігання порушенню права інтелектуальної власності та збереження відповідних доказів;
- 2) зупинення пропуску через митний кордон України товарів, імпорт чи експорт яких здійснюється з порушенням права інтелектуальної власності;
- 3) вилучення з цивільного обороту товарів, виготовлених або введених у цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності;
- 4) вилучення з цивільного обороту матеріалів та знарядь, що використовувалися переважно для виготовлення товарів з порушенням права інтелектуальної власності;
- 5) застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта

права інтелектуальної власності. Розмір стягнення визначається відповідно до закону з урахуванням вини особи та інших обставин, що мають істотне значення;

- б) опублікування у засобах масової інформації відомостей про порушення права інтелектуальної власності та зміст судового рішення щодо такого порушення [3].

Захист патентних прав засобами цивільного права передбачений також патентними законами України, зокрема, Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» [4, 112].

Патентні закони України не містять чіткого визначення порушення патентних прав. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» визначає, що будь-яке посягання на права власника патенту вважається порушенням його прав, що спричиняє відповідальність згідно з чинним законодавством України. Таке саме визначення містить і Закон України «Про охорону прав на промислові зразки».

Зазначені закони наводять перелік спорів, що розглядаються в судовому порядку, при цьому додається норма, за якою розгляду в судовому порядку підлягають будь-які спори, що виникають у зв'язку із застосуванням патентних законів.

Таким чином, при порушенні патентних прав власник патенту має право вимагати:

- припинення дій, що порушують або створюють загрозу порушення його права, і відновлення становища, що існувало до порушення;
- стягнення завданих збитків, включаючи неодержані доходи;
- відшкодування моральної шкоди;
- вжиття інших передбачених законодавчими актами заходів, пов'язаних із захистом прав власника патенту.

Вимагати поновлення порушених прав власника патенту може також особа, яка має право на використання винаходу (корисної моделі) за ліцензійним договором [5], якщо інше не передбачене цим договором.

Власнику патентних прав надається можливість вибору способу захисту порушеного права. Наприклад, він вправі на власний розсуд вимагати або відшкодування заподіяних збитків,

або стягнення на свою користь доходу, одержаного порушником внаслідок порушення права або виплати компенсації.

При визначенні розмірів збитків, які мають бути відшкодовані особі, право інтелектуальної власності якої порушено, а також для відшкодування моральної шкоди суд зобов'язаний виходити із суті порушення, майнової і моральної шкоди, завданої особі, яка є власником права інтелектуальної власності, а також з можливого доходу, який могла б одержати ця особа [6, 385].

Крім юрисдикційної форми захисту патентних прав ст. 19 Цивільного кодексу України закріплює право особи на самозахист своїх прав від їх порушень і протиправних посягань. Дана стаття не зазначає, яким чином має здійснюватися самозахист, а лише вказується, що способи самозахисту мають відповідати змісту права, що порушене, та характерові дій, якими ці права порушені, і не можуть суперечити вимогам закону [3]. Таким чином, самозахист розглядається як механізм самостійного примусового усунення уповноваженою особою порушень її прав та посягань на них, що є важливим елементом юридичного захисту.

Отже, цивільно-правовий захист патентних прав є важливою юридичною гарантією забезпечення реалізації правомочностей патентовласників. Способи захисту прав власників патентів визначені як загальними нормами Цивільного Кодексу України (ст. 16) так і спеціальними (ст.432). Патентні закони містять лише абстраговане визначення порушень патентних прав, без його деталізації. Також в цих законодавчих актах не конкретизовані цивільно-правові способи захисту, крім вимоги припинення порушення та зобов'язання відшкодувати власнику патенту заподіяні збитки. Дана прогалина, на нашу думку, повинна бути усунена законодавцем, що забезпечить зручний вибір механізмів захисту порушеного права.

Список використаних джерел:

1. Кремень В. Г. Інтелектуальна власність. Теорія і практика інноваційної діяльності: підруч. для вищ. навч. закл. / [М.В. Вачевський, В.Г. Кремень, В. М. Мадзігон та ін.]; Дрогоб. держ. пед. у-т ім. І. Франка. – Київ: Професіонал, 2006. – 447 с.

2. Інтелектуальна власність: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.М. Боковня, В. І. Василенко, Б. М. Гук та ін. – Черкаси: Чабененко Ю.А., 2014. – 452 с.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Кубах А.І. Право інтелектуальної власності: Навч. посібник – Харків: ХНАМГ, 2008. – 149 с.
5. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15.12.1993 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>
6. Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. / О.В. Дзера, Д. В. Боброва, А.С. Довгерт та ін.; За ред. О.В. Дзери. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 719 с.

ОХОРОНА ТА ЗАХИСТ ПРАВ НА КОМП'ЮТЕРНІ ПРОГРАМИ В УКРАЇНІ

Турчін Тетяна Вікторівна,
*магістрантка Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

Програмне забезпечення, яке в умовах стрімкого технологічного розвитку постійно удосконалюється відповідно до вимог сучасності, є тим об'єктом інтелектуальної власності, який зазнає найбільшого впливу від правопорушень, що у свою чергу, обумовлені суттєвою різницею між витратами інтелектуальних ресурсів на створення комп'ютерних програм та витратами на їх незаконне копіювання та розповсюдження.

Значимість комп'ютерних програм у сучасному суспільстві значно зростає, оскільки вони є не тільки основою інформаційних технологій, але й засобом створення, поширення, впровадження та розвитку наукових технологій в різних галузях економіки держави.

Процесам охорони, використання та легалізації комп'ютерних програм присвячено низку робіт українських та зарубіжних учених, таких як: В. Машуков, В. Негрескул, С. Петренко [4]. Теоретичні положення щодо правової охорони комп'ютерної програми досліджувались російськими науковцями Є. Лебедевою, А. Безсоною, Р. Ситдиковою, О. Кузьмінім, В. Черячукіним, а також вітчизняними дослідниками: І. Ващинцем, С. Дзісою, В. Дмитришиним [1].

Мета цієї статті полягає у науковому обґрунтуванні правової охорони та захисту комп'ютерних програм в Україні.

На сучасному етапі українське законодавство визначає комп'ютерні програми виключно як об'єкти авторського права й охороняються з набуттям чинності Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 р. [2].

У вказаному Законі зазначається, що комп'ютерні програми охороняються як літературні твори.

Згідно зі ст. 1, комп'ютерна програма – набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи у будь-якому іншому

вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером, які приводять його у дію для досягнення певної мети або результату (це поняття охоплює як операційну систему, так і прикладну програму, виражені у вихідному або об'єктному кодах) [2].

Також у ст. 433 п. 4 Цивільного кодексу України зазначено, що комп'ютерні програми охороняються як літературні твори [5].

З приводу цього І. Вашинець вважає, що у разі експертизи порушення авторських прав на літературні твори чи комп'ютерні програми порівнюються відповідні тексти літературних творів, а для комп'ютерних програм – тексти зазначених програм. На думку Д. Жуванова, порівняння комп'ютерних програм із літературними творами є не зовсім коректним.

Отже, на відміну від літературних творів, текст комп'ютерної програми у вигляді вихідного чи об'єктного коду не має самостійної цінності без можливості його застосування в комп'ютері. Тому сприйняття комп'ютерної програми, тобто її тексту, відбувається не безпосередньо людиною, а за допомогою комп'ютера [3].

Головною позитивною рисою охорони комп'ютерних програм авторським правом є презумпція авторства: тобто авторське право на комп'ютерну програму виникає при її створенні, і для його реалізації не потрібна обов'язкова реєстрація програми. Але за бажанням автора можна здійснити реєстрацію. В Україні термін дії авторського права – протягом всього життя автора, 70 років після його смерті або останнього із співавторів.

Особливості режиму охорони комп'ютерних програм як особливого виду творів визначає ст. 24 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [2]. Ця стаття дає користувачеві комп'ютерної програми право зробити й зберігати одну архівну або резервну копію правомірно придбаної програми, а також декомпілювати (перевести з об'єктного коду в вихідний текст) й модифікувати програму (внести зміни) винятково для досягнення взаємодії з іншими програмами. При цьому в разі, якщо подальше використання програми стає неправомірним, архівна або резервна копія має

бути знищена. Наприклад, у разі продажу програми третій особі первісний власник втрачає право користуватись програмою та має стерти її зі свого комп'ютера та знищити архівну (резервну) копію. Щодо декомпіляції програм, то практично всі правовласники забороняють такі дії незалежно від їхнього призначення. При цьому не слід забувати про те, що на території України діятиме норма ст. 24 Закону про авторські права щодо декомпіляції, оскільки вона є імперативною.

З 2008 р. Україна зобов'язалася застосовувати стандарти охорони інтелектуальної власності, передбачені Угодою ТРІПС. І хоча ТРІПС, аналогічно до Закону України «Про авторське право і суміжні права», передбачає охорону комп'ютерних програм за режимом охорони літературних творів, однак не забороняє використання і режиму патентування (ст. 27 ТРІПС). Це означає, що «держава-член СОТ має надати зазначені у ТРІПС права приватним особам», що і дозволяє патентувати програми.

Втім, оскільки відсутня достатня нормативна база та методологія, патентування програм як таке в Україні відсутнє, хоча й існує «теоретична» можливість використовувати критерії патентування «корисних моделей» та «винаходів», які є некоректними щодо комп'ютерних програм.

Сьогодні не лише Україна, а й весь світ поставлений перед проблемою недосконалої охорони комп'ютерних програм.

Більшість країн-учасниць Бернської конвенції, членом якої є й Україна, застосовують до охорони комп'ютерних програм комплексний підхід, поєднуючи норми авторського і патентного права [3].

Комп'ютерна програма є об'єктом торгівлі та становить комерційний інтерес для тих чи інших груп, її можна продати, отримавши прибуток. Тому зі зростанням кількості комп'ютерних програм зростає і кількість порушень прав авторів та виробників комп'ютерних програм. Подібні порушення називаються комп'ютерним піратством та можуть проявлятися у різноманітних формах – від простого копіювання та тиражування до розробки та створення нових комп'ютерних програм з несанкціонованим використанням елементів уже існуючого програмного забезпечення [12].

Статистичні дані свідчать, що за рівнем нелегального використання комп'ютерних програм в країнах Європи Україну випереджають лише Молдова та країни Закавказзя [4].

Порушення авторських прав на комп'ютерні програми передбачає цивільно-правову відповідальність (ст. 431 ЦКУ, ст. 52 Закону України), адміністративну відповідальність (ст. 512 КУпАп) та кримінальну відповідальність (ст. 176 КК) [4]. Щодо цивільно-правової відповідальності, за порушення авторських прав на комп'ютерну програму ст. 431 ЦКУ встановлює можливість порушення права інтелектуальної власності як у формі дій (посягання на право інтелектуальної власності), так і у формі бездіяльності (невизнання права інтелектуальної власності). Порушником права інтелектуальної власності може бути як фізична, так і юридична особа [5].

Однак в Україні практично відсутні норми адміністративного і кримінального права, спрямовані на припинення протиправних дій, пов'язаних з комп'ютерними програмами.

Таким чином, можна зробити висновок, що потрібно вдосконалити норми авторського права щодо охорони прав на комп'ютерні програми. Також доопрацювати нормативно-правової бази в галузі охорони прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет. Вбачається доцільним запозичення досвіду зарубіжних країн, які здійснюють охорону комп'ютерних програм з окремими елементами патентного права. Це дозволить зменшити в Україні використання неліцензійного програмного забезпечення, підвищити темп зростання економіки України.

Список використаних джерел:

1. Дмитришин В. Набуття та передання авторських прав на комп'ютерні програми : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / В. Дмитришин. – К., 2008. – 20 с.
2. Про авторське право і суміжні права : Закон України : від 23 грудня 1993 року № 3792-ХІІ. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3792-12/page>.
3. Пічкурова З. Проблеми охорони програмного забезпечення в Україні в контексті міжнародного досвіду / З. Пічкурова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2009_28/Statti/4PDF.pdf.

4. Петренко С. Правова охорона комп'ютерної програми як об'єкта інтелектуальної власності: шляхи розвитку: автореф. дис. канд. юрид. наук / С. Петренко. – К.: Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності, 2010. – 16 с.
5. Цивільний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 14 серпня 2015 р. – К. : Паливода А. В., 2015. – 408 с.

Наукове видання

Вітчизняний та світовий досвід правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності

Збірник наукових праць за матеріалами V Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (7 – 8 квітня 2016 р.)

Відповідальні за випуск:

к.і.н., доц. Іващенко В. А., к.і.н., доц. Попова Н. О.

Технічне редагування: Євтушенко Б. С.

Відповідальний редактор: д.і.н., проф. Корновенко С. В.

Відповідальний секретар: к.і.н., доц. Іващенко В. А.

Комп'ютерне верстання: Любченко Л. Г.

Підписано до друку __.05.2016. Формат 60x84/16.

Ум. друк. арк. 6,0. Тираж __ пр. Зам. №60__

Видавець і виготівник видавничий відділ
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
Адреса: бульвар Шевченка, 81, м. Черкаси, Україна, 18031
Тел. (0472) 37-13-16, факс (0472) 35-44-63,
e-mail: vydav@cdu.edu.ua, <http://www.cdu.edu.ua>
Свідоцтво про внесення до державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК №3427 від 17.03.2009 р.